

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Bibliotheca Mvndi Vincentii Bvrgvndi, Ex Ordine Prædicatorvm Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Specvlvm Qvadrplex, Natvræ, Doctrinale, Morale, Historiale

In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopædia, moralis
Philosophiæ Thesavrvs ...

Vinzenz <von Beauvais>

1624

Liber Octavvs

SPECVLI MAIORIS

VINCENTII PRÆSVLIS
BELVACENSIS,

Tomus Primus.

LIBER OCTAVVS.

De Lapidinis.

C A P. I.

Itenuius de Architectura
li. 2. Lapidicinz quædam
molles sunt, quædam du-
ræ, aliæ vero temperatæ.
Est in Campania ruber, &
niger Tophus. In Um-
bria, & Piceno, Venetia
albus, qui etiam serra de-
tata secatur, vt lignum.

Sed ex his omnibus quæ
molles sunt, exempta taxa faciliter omni tempore tra-
ctantur. Et si quidem in locis tectis sint, laborem su-
stinent. Sin autem in apertis, & patentibus stillicidijs,
aut gelicidijs, & pruina congesta, fricantur & dissol-
uuntur. Iuxta maritima quoque à salugine defluunt,
nec æstus perferunt. Temperata vero, & ab humori-
bus, & tempestatibus iniurias sufferunt. Sed ab igne
tuta esse non possunt, quin potius simul eo tacta dis-
solvuntur & dissipantur, eo quod humores parui sūt,
nec habent terreni multum, sed aeris, & ignis pluri-
mum, qui scilicet ignis tactu, & vi vaporis aere fuga-
to venarum vacuitates occupans feruescit, eaque ar-
dentia, sibi similia efficit. Sunt item Lapidicinz com-
plures in finibus Tarquinesium, quæ Anicianæ di-
cuntur, quibus nec Gelicidiorum tempestas, nec ignis
tactus nocere potest, sed firmæ sunt & ad vetu-
statem, Ideo permanent, quod parum de mixtione
naturæ aeris, & ignis habent, humoris autem tempe-
rati terrenique plurimum.

De Lapidibus adificationi aptis.

C A P. II.

Sidorus lib. 19. Lapidis structuris apti sunt albus ty-
burtinus, colubinus, sfungia, rubens fluuiatilis, &
reliqui. Albus alius mollis est alius durus. Mollis in
opere non durus est, sed tractabilis, ita vt in eo quasi
in ligno litteræ scribantur. Tyburtinus à loco Italiae

A dictus est, qui cum ad fabricam fortis sit, vapore ta-
men dissilit. Arenacius lapis est arenis maris concre-
tus, hic & bibulus dicitur, quia seruat humorem ac-
ceptum. Papyrinus † tubalbidus est cum punctis nigris,
durus atque fortissimus. Cochleaceus autem cochleis,
& lapillis concretus est, & arena asperimus. Molaris
in parietibus utilis est, quia est quædam eius natura
pinguior duraque & aspera, ex quo etiam mola fiunt.
Huius quatuor genera sunt. Albus, niger, permixtus,
fistulosus. Sfungia lapis creatus ex aqua leuis ac fistu-
losus, cameris aptus.

Plin. lib. 36. Multitudo lapidum inutilis est, adifi-
ciji morositate quadam. In Lyguria, & Venetia lapis
albus secatur dentata serra. Histractabiles in opere
sunt, laborem quoque tollerant sub tecto dumtaxat.
Aspergine ac gelu brumisque rumpitur in testas con-
tra humores, & maris auras. Talis lapis robustus est.
Tyburtini ad reliqua fortes, vapore dissiliunt. Nigri
Silices optimi quibusdam in locis rubentes, nonnun-
quam & albi, sicut in Tarquinesis, & in Anicianis La-
pidicinis circa lacum Voltinensem. Et in Stratonensi
sunt lapides, quibus nec ignes quidem nocent, & in-
monumenta sculpti contra vetustatem quoque per-
manent incorrupti. Ex his formæ fiunt, in quibus æra
funduntur. Est & lapis vitidis vehementer igni resi-
stens, sed nusquam copiosus, & vbi inuenitur lapis,
non saxum. E reliquis pallidus in cemento raro uti-
lis. Globosus contra iniurias quidem fortis, sed ad
structuram infidelis, nisi multa suffragatione deum-
ctus. Nec certior est fluuiatilis, semper veluti madēs.
Remedium est in lapide dubio, æstate illum exime-
re. Nec ante biennium eum domi tecto inserere, do-
mitum tempestatibus, quæ ex eo læsa fuerint, in sub-
terranea structura utilius est aptari, & qui restiterint
tutum est celo committere.

De Lapidibus ad mortaria medicinalia congruis.

C A P. III.

D *Dem in eodem.* Auctoribus quoque fuerunt curæ la-
pides, mortariorum quoque nec medicinalium tā-
tum ad pigmenta pertinentium. In his pertulere lapi-
dem Æthesium. Mox etiam Thebaicū quem Pirho-

Lapis bibu-
lus.

† Alius pipe-
rinus. Sic lo-
git editio
Parisensis.

Lapides in-
corrupti.

poecilum appellauimus. Alij vocant Pfaronium. Tertium ex Calazio Chrysitum, Medici autem & Basanitem. Hic enim lapis nihil ex se remittit. Hi vero lapides, qui succum reddunt, oculorum medicamentis vtilis existimati sunt, ideoque ad ea maximè Æthiopicum sunt probati. Tænarium vero lapidem ac Pænium, & Hæmatitem his medicamentis prodesse tradunt, quæ ex Croco componantur. Ex alio Tænario, qui niger est, & ex Pario lapide non æquè quoque medicis vtilem, potiore ex Ægyptio lapide Alabastrite, vel ex albo Ophite. Est enim hoc genus Ophitis, ex quo vasa, & etiam Cados faciunt. In Syphno lapis est, qui cauatur tornaturque in vasa coquendis cibis vtilia, vel ad Esculentorum vtilis, nigrescit oleo excalescitur, durefcitque: natura mollissimus. In Belgica Prouincia candidum lapidem ferra facilius etiam secant ad regularum, & imbricum vicem, quàm ligna, vel si libeat, ad ea quæ vocant Pæuonacea tegendi genera. Specularis vero lapis quoniam & hic lapis nomen obtinet, faciliore multo natura finditur in quamlibet tenues crustas. Hunc olim Hispania citerior dabat tantum, nec tota, sed circa Sogobricam vibem intra centum millia passuum. Iam vero etiam Cyprus, & Capadocia, necnon Sicilia, nuperque inuentum est in Africa, post ferendos tamen omnes Hispaniæ, & Capadociæ mollissimis, & amplissimæ magnitudinis sed obscuris.

De quorundam lapidum miraculis.

C A P. III.

Lapidem à Scyro Insula fluctuare tradunt integrum, eundemque mergi comminutum. In ossa Troadis fissili vena scinditur lapis Sarcophagus, corporaque defunctorum in eo condita, intra diem quadragesimum absumi constat, exceptis dentibus. Mucianus Auctor est, Specula quoque, & strigiles ac vestes, & calciamenta mortuis illata fieri lapidea. Eius generis in Lycia, & in Oriente saxa sunt, quæ viuentibus quoque alligata corpora rodunt. *Theophrastus Auctor est*, Ebur fossile candido nigroque colore repetiti, & ossa à terra nasci atque lapides osseos inueniri. Varro tradit Lunensem silicem ferra secari. Tusculanum igni dissilire. Sabinum fuscum, addito etiam oleo, lucere. *Auctor.* Etiam de quibusdam mirabiliter creatis lapidibus iam dictum est superius in libro præcedenti, vbi actum est de lapidibus mineralibus. *Zenon in libro de Naturalibus:* virtus enim est occulta vniuersalis, quæ lapides ex igne facit; Et ex aqua quædam funditur ipsum super locum Bezon. Tunc enim subito coagulatur. Nec amplius in naturam suam reuertitur. Itaque quod igni, aquæ, & terræ contingit, illud etiam animalibus, & plantis accidit. Quæ scilicet virtute materiz suæ, temporis aut loci, fit eorum omnino dissolutio, aut in lapidem conuersio.

De Lapidibus quibusdam medicinalibus.

C A P. V.

Plin. vbi supra. Lapis Asseus gustu salsus, Podagras lenit, pedibus in vase ex eo cauato inditis. Omnia præterea crurum vitia in his Lapidicinis sanantur, cùm in metallis omnibus crura vitientur. Eiusdem lapidis flos appellatur in redigendam farinam mollis ad quædam peinde efficax. Est autem similis pumici ruffo. Emendatque vitia mammarum, admixtus æri Cyprio. Pici autem vel resinæ mixtus, strumas vel pannos discutit, ac phrysicis proficit, linctus cum melle ad cicatrices vlcera vetera perducit: exerescentia erodit. Ad bestiarum quoque morsus vtilis repugnantia curationi siccata suppurata. Et fit ex eodem mixto fabæ vel lomento podagricis cataplasma. *Anicenna in 2. cano.* Indicus lapis est, sicut nux parua modicè longa, quasi dactylus amigdala, hunc etiam in extremi-

ratibus lineæ secant, & alia lineæ longitudinales æquè distantes. Itaque se secant, & remanent ex eis, sicut squamæ parua lucida. Stomacho non conuenit, sed eum debilitat, & deicit appetitum. Confert lapidi renem, & eum extrahit, & sanguinem abscindit. Lapis lacteus est cinerici coloris, dulcis saporis. Cumque fricatur cum aqua, egreditur ex eo quasi lac & reseruat. Est autem temperatus, & confert initio calidorum apostematum, prohibet cursum superfluitatum ad oculum, & vlcera in eo accidentia. Lapis lunæ dicitur splendor, vel spuma, vel sputum lunæ. Et inuenitur apud augmentum lunæ in terra Arabum leuis. Suspenditur autem & fertur super arborem, & fructificat; Epileptiam; quoque sanat; itaque super epilepticum suspenditur, qui secundum terminum ab eo assumitur. Lapis serpentis (ve dicitur) suspensione sua, morsui serpentis confert. Est etiam lapis quidam qui inflammatur aqua: extinguitur oleo. Ex isto fugiunt vermes venenosi.

De quibusdam lapidibus communibus.

C A P. VI.

Sidorus lib. 16. Lapis dicitur eo quod lædit pedem. Cautes sunt aspera saxa in mari, dictæ à cauendo, quasi cautæ. Murices petrae in litore, similes muricis nimis acutissimæ, & nauibus perniciosæ. Icon est saxum dictum, quod humanæ vocis sonum capter, etiã verba loquentium imitatur: Icon enim Græcè imago latinè dicitur, licet hoc quidem & locorum natura conueniat, & quandoque conuallium. Calculus est lapillus terræ admixtus, rotundus atque durissimus, & omni puritate leuissimus, dictus eo quod sine molestia breuitatis suæ calcetur. Cui contrarius est scrupulus lapillus minutus, & asper. Qui si inciderit in calciamentum, nocet & molestus est, vnde & animi molestiam scrupulum dicimus. *Ex libro luminum.* Ex elementorum beneficio tria genera subsistunt, scilicet lapides, vegetabilia, & animalia. Lapis est corpus minerale, & est duplicis generis. Est enim lapis cui sola natura speciem dedit, & complementum vltimum, vt lapides vulgares, & preciosi. Est & alius quem natura quidem incipit, sed artificium compleuit, vt corpora metallina, & spiritus, & huiusmodi. *Ex lib. Meteororum.* Terra quidem pura lapis non fit: quia continuationem non facit, sed comminutionem, siccitas in ea vincens non permittit eam glutinari. Fiant autem lapides aut congelatione, vt in quibus dominans est terra; Aut congelatione, vt in quibus aqua prædominatur. *Ex lib. de na. re.* Lapis vulgaris vilissimus, & qui sculpi non potest nec secari, lapidibus tamen scabilibus in fundamento subditur, & subternitur. Edificiorum quoque viscera laborat interius. *Auctor.* Lapis durus est, & volubilis, aqua tamen non mollietur, sed assidua gutta cauatur, gelu frangitur. De pumice quidem & alijs lapidibus, qui ex aqua generantur, dictum est supra: vbi actum est de aquæ natura. Nunc autem de cæteris dicendum restat.

De arena, & eius speciebus.

C A P. VII.

Sid. vbi supra. Arena ab ariditate dicta est. Huius probatio est, si manu pressa strideat, Aut in vestem candidam spatia, nil sordis relinquat. *Varronius, vbi supra.* Alia est arena fossicia, alia fluuiatica, vel marina. Arenæ fossiciæ sunt hæc genera, scilicet nigra, cana, rubea, carbulum. Ex his optima erit, quæ in manu confricata stridorem fecerit. Quæ autem tetrota est, asperitatem non habet. Item si in vestimentum candidum coniecta fuerit, & post excussa, id non inquinauerit, nec ibi terra subsiderit, idonea erit. Sin autem non fuerit arenaria, vnde fodiatur, tamen de

fluminibus,

Pæuonacea
tegeni genera.

Ebur.
Lapides
ossei.

Lapis As-
seus.

Medicinalis
vtilis.

Lapis serpen-
tis.

Lapis.
Cautes.
Murices.
Icon.

Calculus.

Scrupulus.

Duplici modo
da sunt la-
pides.

Arena per
lucida.

Optima.

fluminibus, & è glarea extrahatur. Hæc tamen in stru-
cturis odiosa est: quia difficile siccescit. Nec onerati
se continenter paries patitur, nisi intermissionibus re-
quiescat, nec concamerationes recipit. Marina vero
hæc amplius, & etiam parietes, cum in his tectoria
facta fuerint, remittentes saluginem eorum dissolu-
tur. Siccescunt autem celeriter fossicæ, & tectoria
permanent, & concamerationes pariuntur, sed hæc
quæ sunt de arenarijs recentis. Si enim exemptæ diu-
tius iacent, à Sole, & à luna, & à bruma coactæ re-
soluuntur, & petrosæ fiunt, ita quod in structuram
coniectæ cæmenta continere non possunt, sed labun-
tur, & ruunt, oneraque parietum sustinere non pos-
sunt. Recentes etiam à fossicie, licet tam viles sint in
structuris, non tamen in tectorijs: quia earum pin-
guedini calx paleaque commixta, propter vehemen-
tiam non potest, sine ruinis inarescere. Fluuiatica ve-
ro propter mactitatem in tectorio recipit soliditatem.

Palladius de agricultura lib. 1. Omnium arenæ ge-
nerum præcipue melior est rufa, sequentis meriti ca-
na, tertium locum possidet nigra, Sed fossilis arena
non inuenitur, de fluminibus autem glarea, vel litto-
re colligitur. Marina quidem tardius siccat, ideoque
non continuè sed intermissis temporibus est con-
struenda, ne opus corrumpat onerata. Camerarum
quoque tectoria falso dissoluit humore, fossiles autem
tectorijs, & cameris ac cæli siccitati viles sunt. Me-
lioresque si statim cū effosæ sūt misceantur: quia diu-
tino Sole, aut imbre aut bruma vanescunt. Fluuiales
vero tectorijs conuenire magis poterunt. At si uti ne-
cesse sit arena maris, commodum erit eam prius lacuna
immergi dulcis humoris, ut aquis suauibus illu-
ta: deponat vitium salis.

Iterum de natura & proprietatibus arena.

C A P. VIII.

EX lib. de naturis rerum. Arena super flammam in-
extinguibilem extinguit eam. Cur autem arena
flammam, vel ignem Græcum extinguat, iam supe-
rius dictum est. *Plin. ubi sup.* Arena habet tria gene-
ra. Vna scilicet fossicia, cui calcis debet addi pars
quarta. Secunda fluuiatilis aut marina. Tertia vero
fit, si testæ rufæ tertia pars calcis addatur, & melior
erit materia. Ab Apennino ad Padum non inuenitur
fossicia nec marina. Ruinarum vrbs ea maximè cau-
sa ostenditur, quod furto calcis, sine ferrumine suo
cæmenta componuntur. Intrita quoque quo ve-
tustior, eo melior. In antiquarum ædum legibus in-
uenitur, ne trima recentiore quis vteretur, ideoque
nulla eorum tectoria fædauerunt timæ. Tectorium
quidem quod nisi ter arenato, & bis marmorato in-
ductum est, non satis splendoris habet. In Græcia te-
ctorijs arenarum, quod inducturi sunt, prius in mor-
tario ligneis vectibus subigunt. Experimentum mar-
morati est in subigendo, donec rutro non cohæreat.
Contra in opere Albario, ut macerati calx ceu glutin-
um hæreat. Macerari vero non nisi ex gleba oportet.

Arist. in lib. de Vegetabilibus. Ideo autem mare su-
per arenas est, & terra mari propinqua arenosa: quia
in aqua siccitas terræ obtinuit, duratque secundum
durationem fixationis terræ, & existentie aque: diuisit-
que lutum per minutas partes, & in arenam conuer-
tit. Ut autem etiam quibusdam campis existat arena,
causa est mora motus Solis, & elongatio à dulcibus a-
quis. Nam quia non habent, quod eos à sole coope-
riat, & ab aqua dulci remoti fiunt, siccauit sol partes
humiditatis dulcis, remansitque quod est de genere
terræ: perseverante ergo solo discooperto, si paratæ
sunt partes lutæ, factaque est arena *Dioscorides.* Are-
na maris, quæ in litore est. Sole calefacta carnes hu-
midas desiccatur. Item cocta facellis ad compescen-
dum tumores itinerantium iuuat.

Rufama-
lar.

Tria genera
arena.

Causa are-
narum.

Remedium
contra tu-
mores itine-
rantium.

De calce.

C A P. IX.

ISid ubi supra. Calx viua dicitur: quia dum tactu
frigida sit, occultum ignem intus habet, unde & a-
qua percussa statim latens ignis erumpit. Natura eius
mira facit. Nam aquis accenditur, quibus solet ignis
extingui. Oleo extinguitur quo solet ignis accendi,
vtilior est structuris fabricæ necessarius. Nam lapis
lapidi non potest adhærere fortius, nisi calce coniu-
ctus. Et calx quidem è lapido albo, & duro melior est
structuris, Ex molli vero tincturis vtilis. *Plinius.* Cal-
cem è vario lapide Cato Censorius improbat. Ex albo
structuræ melior est, quàm ex duro. Tectorijs vtilior,
quæ ex fistuloso. Ad vtrumque damnatur ex silice, v-
tilior est eadem ex lapide effoso, quàm ex ripis flumi-
num collecto, vtilior etià è molari est: quia pinguior
natura eius est. Minusque illam postquam arserit a-
quis accendi. *Palladius ubi supra.* Calcem albo saxo
duro, vel tyburtino aut columbino fluuiatiliue conue-
nit coquere aut rubro, vel spongia, aut postremum
marmore. Et illa quidem quæ ex spisso aut duro saxo,
conuenit structuris. Ex fistuloso autem, vel molliore
lapide, conuenit tectorijs, vtilius quidem si in duabus
calcis partibus arenæ vna miscetur. In fluuiali vero
arena, si tertiam partem cretæ testæ addideris, ope-
rum soliditas inuicta præstabitur.

Vitruuius ubi supra. Calx de albo saxo, aut silice
coquenda est, & quæ ex spisso, & duro in structura
vtilis erit. Quæ autem ex fistuloso in tectorijs. Eprin-
cipijs autem, ut corpora cætera, sic & saxa sunt tem-
perata. Et quæ plus habent aeris, sunt tenera, quæ a-
que lenta, quæ testæ, dura, quæ ignis, fragiliora. Ita
que saxa si antequam coquantur cõtusa minuta mix-
ta arena in structuram conijciantur, non solidescunt
nec eam continere poterunt. Cum vero in fornacem
coniecta, & ignis vehementi feruore correpta, pristinæ
soliditatis virtutem amiserunt, tunc exustis, & exhau-
stis eorum viribus relinquuntur patentibus, & inani-
bus foraminibus. Cum ergo liquor qui est in corpore
lapidis exhaustus fuerit, & ereptus, habueritque in se
residuum calorem latentem, intinctus in aqua pene-
trante humore in foraminum raritates confuetescit,
& ita refrigeratur, dum ex calcis corpore calorem re-
pigit. Ideoque etiam quo pondere saxa in fornacem
conijciuntur, non possunt ad id respondere dum exi-
muntur. Sed dum expetuntur permanente ea magni-
tudine, excocto liquore circiter tertia parte ponderis
imminuta esse inueniuntur. Itaque cum eorum rarita-
tes, & foramina patent arenæ mixtionem in se corri-
piunt, & siccescendo cum cæmentis coeunt, ac stru-
cturarum soliditatem efficiunt. Sic autem materia
miscetur, ut calce extincta, si fuerit arena fossicia,
tres partes arenæ, & vna calcis infundatur. Si autem
fluuiatica vel marina, duæ arenæ & vna calcis. In flu-
uiatica etiam vel marina si quis testam rufam & suc-
cretam ex tertia parte adiecerit, melius erit.

De operatione calcis in usu medicina.

C A P. X.

Plinius ubi supra. Magnus quoque calcis vsus in
Medicina, eligitur enim recens. Nec aquis asper-
sa, vrit, discutit, extrahit, & vlcerum impetus inci-
pientes serpere coerct, aceto & rosaceo temperata,
perducit ad cicatricem. Laxatis quoque cum adipe
sullo vel liquida resina ex melle medetur. *Anticenna*
in secundo canone medicina. Calx est cinis corporum
lapidosorum. Illa quidem quam aqua non tergit, &
illa quam aqua tergit cum remanet extincta duobus
diebus, aut tribus, tunc non adurit, sed tantum cale-
facit.

Miranda
calcis pro-
prietas.

Modus mix-
tionis arena
cum calce.

Medicinalis
vsus.

Calcis.

facit. Et abluta quidem dicta est, & exiccata sine mordicatione. Calx vero bullita cum oleis fit maturatiua. Calx fluxum sanguinis abscindit, carnem adidam corrodit, & abluta consolidat, ignis adustioni confert. *Constantinus*. Calx est calida & sicca in quarto gradu. Quæ mixta sero & oleo pustulas, & apostemata putrida habentes iuuat, vulneraque & incisionem solidat. *Rasi in Almanfore*. Calx calida est, adurit & carnem superfluam corrodit, fluxum sanguinis constringit, quæ cum lauatur adustioni ignis confert. *Auctor*. Porro de miraculo calcis dictum est superius, ubi actum est de effectibus ignis.

Temperamentum.

De maltha & gypso.

C A P. XI.

Maltha efficienda modus.

Plinius ubi supra. Maltha est cum è calce recenti gleba efficitur, vinoque constringitur. Mox tunditur cum ficu, & adipe suillo duplici linamento, quæ res omnium tenacissima existit, duriciemque lapidis antecedit. Quod autem malthatur oleo perfucatur. *Auctor*. De maltha vero flagranti, quæ est limus è stagno Samosatæ vibis, naturaliter emissus, dictum est superius, ubi actum est de ignis effectibus, & corporibus terrenis semper ardentibus. *Isidorus, ubi supra*.

Gypsum.

Gypsum quoque calci cognatum est, cuius plura sunt genera. Omnium autem optimum est lapis specularis, ædificiorum signis gratissimus, & coronis. *Plinius ubi supra*. Gypsum est res calci cognata, pluraque sunt genera eius. Nam è lapide coquitur ut in Syria, & Thurijs è terra funditur, & in Cypro, & Perthebiæ summa tellure. Qui coquitur lapis, non esse debet alabastriti marmoris dissimilis: hic est in Syria durissimus quem ad id eligunt, coquantque fimo Bubalo, ut vratur celerius. Omnium autem optimum fieri comperit ex speculari lapide, squamamque vitalem habere Gypso madido statim utendum est, quia celerime cogit & siccat. Tamen rursus tundi, & in farinam resolui patitur. Gypsi vsus in Albarijs sigillis ædificiorum atque coronis est gratissimus. Exemplum

Optimum.

Potus Gypsi mortalis.

Illu stre C. Proculeium Augusti Cæsaris familiarem, in maximo stomachi dolore Gypso potu sibi mortem consciuisse. *Auicena*. Gypsiam est lapis Gypsi lamiosus albus, parvus, cuius subtilitatis fit cum aduritur. Est autem frigidus, & siccus, glutinatius, ponitur super partes fluxum sanguinis patientes, & constringit, quia in ipso est cum glutinatione virtus faciens adherere, & in ipso est stypticitas cum viscolitate. Linitur ex eo frons, aut cooperitur ex eo caput ut pileo, & retinet fluxum sanguinis ex naribus, ponitur & super ophthalmiam sanguineam. Est autem ex summa venenorum præfocantium.

De Topho.

C A P. XII.

Tophi vis ad solidanda aedificia.

Isidorus, ubi supra. Tophus est lapis ædificijs inutilis, aptus fundamentis mobilitate & mollitie. Ex æstu enim & halitu maris fricatur, & imbribus verbeatur. *Vitruuius ubi supra*. Tophus, est genus pulueris circa montem Veseuum, quod calce & cemento commixtum, non modo cæteris ædificijs firmitates præstat, sed etiam moles in mari constructas sub aqua solidat. Quod ideo fieri videtur, quia sub his montibus, & terræ feruentes sunt fontes crebri, qui non essent, si non ex sulphure in imo, aut ex bitumine aut ex alumine ardentis maximos ignes haberent. Itaque ignes, & flammæ vapor per interuenia permanens, & ardens, terram illam leuem efficit. Et ibi qui nascitur Tophus, sine liquore existit. Cum ergo tres prædictæ res consimili ratione ignis vehementia formatæ, in vnam peruenierint mixtionem, calida humoris ieiunitas aqua repente satiata, communibus corporibus la-

renti calore conuescit, & vehementer ea coire efficit, celeriterque vnam soliditatis virtutem percipere, quæ nec fluctus, nec vis aquæ potest dissoluere. Omnibus ergo locis, & regionibus non eadem genera terre nec lapides nascuntur, sed nonnulla terrena sunt, alia fabulosa. Itemque hic glareosa, alijs locis arenosa. Quibusdam locis non sunt terreni montes, sed ignis per eius materiae venas egrediens, quod molle ac terrenum est exiit, quod autem asperum relinquit ita, sicut in Campania exusta terra fit cinis, vel Tophus, sic & in Thuria excocta materia efficitur Carbunculus.

De Silice.

C A P. XIII.

Isidorus, ubi supra. Silex est lapis durus, sic dictus, eo quod ab eo ignis exiliat. *Idem in lib. 19*. Ex genere silicium optimi sunt nigri quibusdam in locis, ac rubentes. Alibi quoque contra vetustatem incorrupti, qui & in monumentis sculpti & incorrupti permanent, quibus nec ignis quidem nocet. Nam ex his etiam formæ fiunt, in quibus gra funduntur. Sed & viridis Silex vehementer igni resistit, at nusquam copiosus est, & ubi inuenitur, lapis non saxum est. Pallidus autem in cemento raro utilis. Fluvialis vero Silex semper veluti madens est, hunc æstate exhiberi oportet, nec ante biennium in structuris domorum inferi. *Plinius, ubi supra*. Sunt in Bononiensi parte Italiae breues maculosi complexu silices alligati, quorum tamen apparet natura similis eis qui puteis in Hispania profunda altitudine effodiuntur. Necnon ex saxo inclusi super terram inueniuntur: Extrahunturque vel exciduntur, sed maiori parte fissili natura, absoluti segmenti modo, nunquam adhuc ampliores quinque pedum longitudine. Humorem hunc terræ quidam autumant chrystalli modo glaciari, & in lapidem concrecere. Hoc apparet manifeste, quod cum feræ in puteos decidere, tales in ossibus earum apparent medullæ, in eadem lapidis natura post vnam hyemem figuratæ. Inuenitur & aliquando niger, sed candidus natura, soles rigoresque perpetendi est aptus. Nec senescit, si modo iniuria non adsit, cum hoc in cæmentis multorum generum accidat.

Etymon.

Viridis silex.

Pallidus. Fluvialis.

Fera figurata in lapide.

De cote.

C A P. XIII.

Isido lib. 14. Cotis dicitur eo quod ferrum ad incidendum acuat. Cotis enim grece incisio. Ex his alia aquarum sunt, alia oleo indigent in acuedo. Sed oleo leniorem, aqua acerrimam aciem reddunt. *Plinius, ubi supra*. Inter operarios lapides sunt qui ferro acuendo conueniunt cotes. Multa sunt earum genera. Creticæ diu maximam laudem habere. Secundæ Laconicæ ex Taygeto monte, oleo indigentes utraq. Inter aquatias vero laus fuit maxima Naxiæ. Mox Armeniacæ: ex oleo & aqua pollent Ciliciæ. Ex aqua Arsinoeticæ. Repertæ sunt & in Italia, aciem acerrimo effectu aqua trahentes. Necnon & transalpes quas vocant pascernices. Quarta ratio cotium est hominis salua proficientium, quæ in tonstrinatum officinis inutilis est, fragili mollicie. Flaminitanæ ex Hispania Citerione in eo genere sunt præcipuæ. *In libro de natura rerum*. Cote cultelli exacuuntur, & durior eos cultello molli competit exacuendo, mollior duro. Vulgo constat fontes quosdam esse, qui ligna iniecta in lapideam substantiam conuertunt, exque huiusmodi lapidibus fiunt cotes optimæ. *Auicenna*. Cotis fricatio super mammillam testiculumque ponitur, ut non magnificentur, valet etiam apostemaribus mammillæ calidis.

Oleum redit cotes acuat.

Cotium diuisio.

Cotes ex fontibus optima.

De marmore marmorumque generibus.

C A P. XV.

Elymna.

Marmora
Subterranea.Marmor
Augusteum
Tyberium.

Isidorus lib. 16. Marmora dicuntur eximij lapides, qui maculis, & coloribus commendantur. Marmor autem græcus sermo est, à viriditate dictus. Et quamuis post etiam alij colores inuenti sunt, nomen tamen pristinum à viriditate retinuerunt, horum colores, & genera innumerabilia. Nec omnia è rupibus exciduntur, sed multa preciosissimi generis sub terra sparsa sunt. *Plinius ubi supra.* Marmorum genera coloresque non attinet in tanta notitia dicere, nec enumerare facile est in tanta multitudine. Quoto enim cuique loco non suum marmor inuenitur? Et tamen celeberrimi dicta sunt generis in ambitu terrarum cum gentibus suis. Non omnia vero gignuntur in lapidinis, sed multa & sub terris preciosissimi generis. Sicuti Lacedæmonium viride cunctis hilarius. Sic & Augusteum ac deinde Tyberium in Ægypto Augusti ac Tyberij primum ac principatu utrumque reperitur. Differentiaque eorum est ab ophite, cum illud sit serpentum maculis simile, vnde & nomen accepit. Quod hæc maculas diuerso modo colligunt. Augusteum vndatim in vertices Crispum. Tyberium sparsim conuoluta canicie. Sunt & alia eius genera, de quibus dicetur infra.

De alabastrice & alabandico.

C A P. XVI.

Probatissimi
alabastris.

Vetus.

Alabandici
vni.

Isidorus, ubi supra. Alabastrites est lapis candidus interstitus varijs coloribus, hunc cauant ad vasa vnguentaria. Quoniam vnguenta optime seruari dicuntur incorrupta. Nascitur circa Thebas Ægyptias, & Damascum Syriæ, cæteris candidior, probatissimus vero in India. *Plinius ubi supra.* Alabastriten lapidem vocant, quem ad vnguentaria vasa cauant &c. Idem & exustus emplastris conuenit. Nascitur circa Thebas Ægyptias, & Damascum Syriæ. Hic cæteris candidior, sed probatissimus est in Carmania, mox in India, iam quidem & in Syria atque in Asia, vilissimus autem & sine vilo candore in Cappadocia. Probantur quam maxime coloris mellei in vertice maculosi, atque non translucidi: vitia sunt in his corneus color candidus, & quicquid vitro simile est. *Dioscorides.* Lapis Alabastrites virtute laxatius est. Emollit denique durities, Stomachique dolorem admixtus cerato sedat. *Isidorus ubi supra.* Alabandicus suæ nomine terræ nuncupatur, purpuræ aspectu similis. Iste in oriente igne liquatur, & ad vsum vitri funditur. *Plinius, ubi supra.* Alabandicus niger est, terræ suæ nomine dictus, quamquam & Mileti nascens. Ad purpuram tamen magis aspectu declinante. Idemque liquatur igni ac funditur ad vsum vitri. *Auctor.* Nota & Alabandicus lapis ab Isidoro ponitur inter marmora Alabandina, tamen ab Arnolde factione inter gemmas ponitur infra.

De Ophite ac Porphyrite & Pario.

C A P. XVII.

Porphyritus.

Plinius, ubi supra. Ophites (vt dictum est) serpentum maculis similitudinem habet, nec ex eo inueniuntur columnæ nisi parvæ, duo sunt eius genera, molle, scilicet candidum, nigricans durum. Ambo capitis dolores alligata sedare dicuntur. Et serpentum ictus. Quidam etiam phreneticis, ac lithargicis illigari iubent candidantem. Porphyrites etiam ex Ægypto rubet candidis interuenientibus punctis. *Isidorus, ubi supra.* Porphyrites est ex Ægypto rubens candidis interuenientibus punctis. Nominis

A eius causa quod rubeat vt purpura. Parius est lapis marmoreus eximij candoris. Hic apud Paron Insulam nascitur, vnde & nominatur. Magnitudo eius est qua lances craterasque non excedat, vnguentis & ipse aptus est.

Parius.

De caristeo & numidico cæterisque marmorum speciebus.

C A P. XVIII.

Isidorus, ubi supra. Caristeum viride optimum est, nomen suum ab aspectu habens, eo quod gratum sit his qui gemmas sculpunt. Eius enim viriditas reficit oculos. Numidicum marmor Numidia mittit, quod ad eotem succum dimittit croco similem, vnde & nomen accepit. Non crustis sed in massa, & in liminum vsum aptum. Tephrian à colore cineris appellatur, cuius alligatio contra serpentes laudatur. *Plinius, ubi supra.* Inuenit & Ægyptus, & Syria & Æthiopia lapidem quem vocant Balsaten, ferreique coloris atque duriciei, vnde & ei nomen dedit. Nunquam vero maior repertus est, quam in templo pacis ab Imperatore Vespasiano Augusto dicatur. Nec ab similibus ei narratur in Thebis delubro Serapæis, vt putant statuæ dicatur Mennonis, quem quotidiano solis ortu contractum, radij crepare dicunt. Onychidem etiam in Arabia montibus, nec vsquam alibi nasci putare nostri veteres. Sed in germania potatoris inde vasis primum factis, deinde lectorum pedibus, ac sellis. quæ Cornelius Nepos tradit magno fuisse miraculo, cum Publius Lentulus amphoras, & vitcos magnitudine cadorum ostendisset ex eo.

Caristeum.

Numidicum.

Balsaten.

Onychis.

De lapidibus insignioribus, & primo de magnete.

C A P. XIX.

A Marmoribus digredienti ad reliquorum lapidum insignes naturas quis dubitat in primis magnetem occurrere? Quid enim mirabilius, aut qua parte naturæ maior improbitas dederat vocem saxi respondentem homini, immo vere & obloquentem? Quid lapidis rigore pigrius? Quid enim duritia ferri pugnacius? sed cedit & patitur mores, trahitur namque à lapide magnete. Illaque materia rerum omnium domitrix ad inane nescio quid currit, atque vt propius venit assistit, ac tenetur, & complexu hæret. Sideritin ob hoc alio nomine appellant. Quidam Heracleon. Appellatus autem est magnes ab inuatore, vt Auctor est Nicander in India repertus. Nam & passim inuenitur, vt in Hispania quoque. Huius genera quinque, Soracus demonstrat, scilicet, Æthiopicum & Magnesiacum è Macedonia. Tertium in Echio Boetia, Quartum circa Troadem Alexandria, Quintum in Magnesia Asia: Differentia prima mas sit an femina proxima in colore. Nam qui reperiuntur in Magnesia & Macedonia, Rufi sunt & Nigri, Boetius vero plus habet Rufi coloris quam Nigri. Qui Troade venit, niger est ac femineus sexus, ideo sine vitibus deterrimus: in Magnesia candidus, neque attrahens ferrum, similisque pumici. Æthiopicis laus summa datur, pondusque argento rependitur. *Isidorus, ubi supra.* Magnes est lapis Indicus, ab inuatore vocatus. Fuit autem in India primum repertus, clavis crepidarum baculique cuspidi hærens, cum idem Magnes armenta pasceret, postea passim est inuentus. Est autem colore ferreus, sed probatur cū ferro adiectus fecerit raptū, vnde & eum vulgus ferrū viuum appellat: liquorem quoque vitri vt ferrum trahere creditur. Omnis autem magnes tanto melior est, quanto magis cruleus. *Aristo. in lib. de lapidibus.* Lapis magnes ferrū trahit, & ferrum obediens est huic lapidi per virtutem occultā, quæ inest illi, ipsū mouet ad se per omnia corpora solida, sicut per aera, & vno quidem ipsius angulo trahit ferrum, ex opposito autem angulo

Vnde magnetis dicitur.

Quinque genera magnetum.

Modus quo primo inuentum magnes.

Color optimus.

angulo fugat ipsum. Angulus quidem eius cui virtus est attrahendi ferrum, est ad Zaron, idest septentrionem. Angulus autem oppositus ad Afon, idest meridiem. Itaque proprietatem habet magnes, quod si approximes ei ferrum ad angulum ipsius, qui Zaron, idest septentrionem respicit, ad septentrionem se conuertit. Si vero ad angulum oppositum ferrum admo-ueris, ad Afon idest meridiem se mouebit. Quod si huic ferro ferrum aliud approximat, ipsum de magne- te ad se trahit, hoc & lapis Adamas facit, naturam- que condemnat magnetis.

De miraculo magnetis in ferri attractione.

C A P. XX.

Augustinus de Ci. Dei lib. 21. Magnetem lapidem nouimus esse mirabilem ferri raptorem. Quod cum primum vidi, vehementer exhorui. Quippe cernebam a lapide ferreum anulum raptum atque sus- pensum, denique tanquam ferro quod rapuerat vim suam dedisset, communemque fecisset, idem anulus alteri admotus est, eundemque suspendit, sic accessit & tertius, & quartus. Iamque sibi per mutua circulis nexis non implicatorum intrinsecus, sed adhaerentium extrinsecus, quasi cathena pependerat anulorum. Quis istam vim lapidis non stupeat, quae illi non solum inerat, sed etiam per tot suspensa transibat, & inuisibilibus ea vinculis subligabat? Sed multo mirabi- lius est, quod a fratre meo & coepiscopo Seuero Milleuitano de isto lapide comperi. Seipsum namque vidisse narravit, quemadmodum Lucanarius quon- dam comes Aphryez, cum apud eum conuiuaretur, episcopus eundem protulerit lapidem, & eum tene- rit sub argento, ferrumque super argentum posuerit. Deinde sicut subter mouebat manum qua lapidem tenebat, Ita ferrum de super mouebatur, atque argen- to medio nihilque patiente concitissimo cursu ac recursum infra lapis ab homine, supra ferrum rapieba- tur a lapide: dixi quod ipse conspexi, dixi quod ab alijs audiui, cui tanquam ipse viderim credidi. Quid etiam de isto magnete legerim dicam: quando iuxta eum adamas ponitur, ferrum non rapit. Et si iam ra- puerat, vbi ei appropinquauerit mox remittit. Et hoc autem quod magnes ferrum attrahit, tam mirifica sunt arte mechanica, ut ea qui nesciant, opinentur esse di- uina: vnde factum est, quod in quodam templo lapi- dibus magnetibus in solo & in camera proportione magnitudinis positis, simulachrum ferreum aetis il- lius medio inter vtrumque lapidem quasi numinis potestate penderet. Quale aliquid etiam in lucerna veneris de lapide asbesto ab artifice fieri potuit, quod gentiles mirarentur. In quo lapide mirum est, quod cum ignem nullum habeat proprium, accepto tamen, sic ardet alieno, ut extingui non possit. Sic ergo & in magnete, quod uescio qua insensibili sorbitione sti- pulam non mouet, & ferrum rapit.

De virtute ipsius in medicina.

C A P. XXI.

Dioscorides. Magnes gignitur circa litus Oceani, apud trogeodias magnas habens virtutes, & velut spiritum in attrahendo ferrum: futes intrantes domum ut preciosa diripiant, intra quatuor angulos domus carbones ardentes ponunt, & lapidem minu- te praescisum supermittunt, sicque mentes, & oculos eorum qui adsunt, auertunt, ut & timore fugiant, pu- tantes super se ruere domum. Habet autem vires purgatorias, & ob hoc Hydropicis cum melleo datus, crassitudinem deducit, & omnes humores per ven- trem ministrat. Tritus etiam & superaspertus com- busta sanat. Constanti. in lib. graduum. Magnes in Ri- pa maris Indiae reperitur, cuius natura calida est &

A sicca in tertio gradu. Dicit etiam Gal. in lib. de lapidi- bus, quod nauae nauem ferreos clauos habentem, il- luc non audent ducere, Nec vllum ferri artificium in ea habere. Nam ea illis montanis appropinquante, omnes clauis & quicquid ferri in ea habetur a monta- nis attrahuntur sua proprietate. Hic lapis potui da- tus, optimum est ei qui de ferro toxicato vulneratus est. Et eis qui infirmantur defertugine cataplasmati- bus, vel emplastris commixtus, valet ad sagittam vel gladium extrahendum de vulnere. Ruffus dixit eun- dem lapidem melancholicos confortare, timorem & suspicionem eis auferre. Platearius, vbi supra. Magnes est calidus, & siccus in tertio gradu, valet praecipue vulneratis, quia ferrum attrahit, puluis etiam eius datus in succi feniculi, valet contra Hydropisum & splenem & Alopeciam. Attrahit enim phlegma & melancholiam. Auicenna vbi supra. Magnes cum a- durtur fit Amathites, & virtus eius sicut virtus illius. Melius est niger imbibitus rubedine, purus autem abstergiuus, & mundificatiuus. Plinius vbi supra. In quadam Ethiopiae regione inuenitur Amathites, magnes sanguinei coloris, sanguinemque reddens, si teratur, sed & etiam crocum. At in attrahendo fer- rum, non est natura eadem Amathiti quae magneti. Omnes autem hi medicamentis oculorum ad suam quoque portionem profant, maximeque Epiphoras sistunt, sanant & adusta cremari ac triti.

De Gagate.

C A P. XXII.

Isidorus, vbi supra. Gagates primum in Sicilia in- uentus est, Gagatis fluminis fluore reiectus, vnde & nominatus, licet in Britannia sit plurimus. Est au- tem niger, planus, leuis, & ardens igni admotus: fi- ctilia in eo scripta non delentur. Incensus serpentes surgat, daemones prodit, virginitatem deprehendit. Mirum quod aqua accenditur, oleo extinguitur. Plinius, vbi supra. Gagates lapis nomen habet loci & amnis, habet enim nomen gagatis Lyciae. Aiunt & in leucocolla expelli mari, atque infra duodecim stadia colligi. Est autem pumicosus, non multum a ligno differens, planus, leuis, frangibilis, odore si teritur gra- ui. Nam tritus odorem sulphureum reddit. Ex vino decoctus medetur dentibus. Solinus. Gagates calefa- ctus applicata detinet. Arnoldus, vbi supra. Gagates lapis alius est glaucus, alius niger, & est leuissimus, per attritionem calefactus paleas attrahit, & facile com- bustibilis existit. Hydropicis confert, firmat dentes, valet contra ventris subuersionem & phantasmata, e- iusque suffumigatio reddit menstrua. Aqua ex hoc la- pide bibita, si bibens est virgo non utinabit. Si autem virgo non est utinabit, sicque Virginitas in eo experi- tur: Et etiam contra laborem parturientis auxiliatur. Ex libro de natura rerum. Gagates lapis niger est ac lu- cidus, caducis prodest accessus. Daemones quoque fu- gat, aut si per os hominis obsessi loquantur, furus eos tacere cogit. Idem stomachum euersum iuuat. Et aqua in qua triduo iacuerit, cito partum liberat. Ipsa quo- que aqua si a puella potetur an virgo sit deprehendi- tur. Nam si virgo est immota manet, si corrupta in- continentia mingit. Idem lapis daemones, & incan- tationibus resistit, serpentes fugat, vnde & aquila po- nit eum in Nido suo contra serpentes. Sergius tamen dicit, quod hoc facit ut calorem suum citra oua tem- peret. Idem quoque calefactus conficatione paleas attrahit ad se, & cortices granorum tritici. Auicenna vbi supra. Gagates est lapis leuis, habet odorem Asphal- ti, confert podagrae, & suffocationi matricis, quando suffumigatur ex ipso, epylepticis confert, fumus eius effugat vermes venenosos. Dioscorides. Gagates me- lior est ille, qui facile igne exarserit & odorem habet Asphal- ti, hic aqua solutus dentes mobiles confirmat, ad rigores praecordiorum ac dolores, & euectiones facit.

Mira experi- entia mag- netica.

Alio mira.

Aliud mi- rum.

Locus gene- rationis magnetica.

Vfus in me- dicina.

Tempra- mentum.

Erym.

Vir.

Proba- tio virginitatis.

Color.

Nota de aquila.

Indicium lenitatis.

Incen-

Inceus serpentes fugat, & epilepticos prodit. In-
cenditur autem & in aqua mittitur, & parturienti de
eadem aqua per triduum potui datur: dæmonibus &
omnibus maleficijs resistit, virginitatem deprehendit.

De Æthite.

C A P. XXIII.

Isidorus, *ubi supra*. Æthites reperitur in Nidis a-
quilarum, aiunt inueniri binos, marem ac fœminã.
Nec sine his aquilas parere. Horum autem mascu-
lus est durus, similis gallæ subrutilus, fœminæus ve-
ro pusillus, ac mollis. Alligati partus celeritatem fa-
ciunt. Aliquid etiam vuluæ excidunt, nisi cito partu-
rientibus auferantur. *Plinius, ubi supra*. Æthites ma-
gnam habet famam argumento nominis. Aiunt bi-
nos inueniri, marem & fœminam. Genera eorũ qua-
tuor. In Aphrica nascentem pusillum ac mollem, intra
se velut albam argillam habentem, suauem cãdidam,
iplum friabilem, quem feminei sexus putant. Marem
qui nascitur in Arabia, durum gallæ similem, vel sub-
rutilum, habentem in aluo duritiem lapideam. Ter-
tius inuenitur in Cypro, colore similis eisdem in A-
phrica nascentibus, amplior tamen atque dilatatus.
Cæteris enim quasi globosa facies, arenam iucundam,
& lapillos in aluo habet. Ipse vero tam mollis, vt fri-
cetur etiam digitis. Quarti generis est Taphiusius nas-
cens iuxta Leucadem vbi est mons Tophius, qui dex-
tra locatus est ad Leucadem nauigantibus. Inuenitur
autem in fluminibus candidus, ac rubicundus, huic
est in aluo lapis, qui vocatur callimus, nec quicquam
tenerius. Omnes grauidis alligati mulieribus, vel qua-
drupedibus, pelliculis sacrificati vteri animalium cõ-
tinent partus, non nisi parturiant remouendi, alio-
quin vuluæ excidium fit. Sed nisi parturientibus au-
feratur, omnino non patiunt. *Aristo, ubi supra*. La-
pis Æthites suspensus super cubitum eius, qui ha-
bet epilepsiam, prohibet eam, & imprægnatã iu-
uat partum.

Arnoldus de Saxonia in libro de virtutibus lapidum.
Æthites lapis est puniceæ coloris, qui reperitur in a-
quilæ nidis, aut in Persia, aut in littoribus Oceani, hic
alium lapidem continet, & in sinistro suspensus lacero,
prægnantibus confert, casum caducorum prohi-
bet, contra etiam abortum & laborem prægnatũ val-
let. Si de veneni fraude aliquis suspectus est, hic lapis
sub eius cibo suppositus, ipsum deglutire prohibet si
reus est. Si vero lapidem à cibo ipso subtraxeris, mox
eundem cibum deglutiet. *Ex li. de na. re.* Aquila in ni-
do lapidem habet Æthitem, qui velut prægnans fœ-
rum continet intus lapidem minutum sonantem, &
hunc contra calorem nimium, quem habet aquila,
naturaliter incubans in nido, ne scilicet depereant o-
ua decocta calore nimio. Huic enim lapidi calor ignis
nocere nequit. *Physiologus*. Æthites facillime igne vi-
cino accenditur. Sunt autem bini, masculus, & fœmi-
na. Nec solum aquilis, ad pariendum oua profunt,
sed etiam prægnantibus ad alligati celeritatem partus
efficiunt.

De Pyrite.

C A P. XXIV.

Isidorus. Pyrites lapis Persicus est fuluus, similans
aeris qualitatem, sic dictus, eo quod insit illi ignis
plurimus. Si quidem facile scintillas emittit, hic te-
nentis manum, si vehementius prematur, adurit. *Pli-
nius, ubi supra*. Corallium lapidem pyritem vocant a-
liqui, eo quod ignis plurimus insit ei. Sed est etiam a-
lius pyrites æris similitudine, quem reperiri volunt in
Cypro. Et in metallis, quæ sunt circa Acananiam, v-
num argenteo colore, alterum aureo. Coquuntur var-
iè: Ab alijs iterum tertioque in melle, donec liquor

SPEC. NATURALE.

confamatur; Ab alijs vero pruna prius, deinde melle,
ac postmodum vt æs lauantur. Vius eorum in medici-
na est ex calefacere, siccare humorem, extenuare, du-
ritiasque nimias mollire. Vtuntur, & crudis, & tufis ad
strumas atque furunculos. Pyritarum etiam aliqui
genus vnum faciunt plurimum habens ignis, quos vi-
uos appellamus, & ponderosissimi sunt. Hic aliorum
exploratoribus maxime necessarii sunt, qui clauo, vel
altero percussi scintillas edunt, quæ scilicet sulphu-
re, vel fungis aridis, aut folijs exceptæ, dicto cele-
rius ignem trahunt. *Diascorides*. Lapis pyrites eligen-
dus est, colorem æraminis habens. Huic crudo & co-
cto virtus styptica & thèrmantica, caligines oculorum
purgat, duritiem mollit, Diaphoresim & digestio-
nem facit, addita resina carnes peræquat. Lapis iste
combustus à multis diphryges dicitur.

De phrygio & phingite.

C A P. XXV.

Isidorus. Phrygius à loco dicitur, eo quod in phry-
gia nascitur colore pallidus, mediocriter grauis gle-
ba pumicosa, vritur ante vino perfusus, statumque
follibus donec rubescat. Rursusque dulci vino extin-
guitur tribus vicibus, ringendis vestibis tantum vti-
lis. *Diascorides*. Phrygius lapis tres habet species. Vna
est metallica, quæ in Cypro nascitur, & de profundo
ascendit lacu, quæ & terrenosa est, & post hoc sole
siccatur. Hæc in medio posita sacramento circuitur &
combuitur. Altera species est fæx æraminis habens
gustum æri vsto similem. Tertia vero sic colligitur, la-
pis pyrites colligitur, & in fornace positus vt calx cõ-
buitur, quamdiu colorem languineum facit, & col-
lectus reponitur, ac diphryges appellatur. Vtilis est
ille qui gustu stypticus est, æris vsti similem saporem
habens, & linguam fortius velut alumen desiccans,
vnde si combuitur, pro diphryge venditur. Diphry-
gi quidem virtus styptica est purgatoria, & in modum
niuis refrigeratoria. Crescentes superflue carnes vul-
neribus æquat, ad cicatricem ducit, ad fluores oculo-
rum utilis est, vulnera maligna & pascentia curat, apo-
stemata spargit. Cetaque & resina additis, omnia su-
pradicta facere potest. *Isidorus*. Phengites Cappadociæ
lapis est, duritia marmoreus, candidus atque translu-
cens. Ex quo quondam templum à quodam rege con-
structum est, foribus aureis, quibus clausis intus diur-
na claritas erat. *Plinius, ubi supra*. In Cappadocia re-
pertus est lapis phengites, sub Nerone Principe, ex ar-
gumento sic appellatus, quoniam candido & translu-
centi fuluæ inciderant venæ. Hic eidem construxit
fortunæ, quam sciam appellant. Seruio rege sa-
cratam, aurea domo complexus. Quamobrem &
foribus opertis, erat interdum ibi claritas diurna, haud
alio specularium modo tanquam inclusa luce non
transmissa.

De Samio & Sarcophago & ostracite.

C A P. XXVI.

Isidorus. Samius à Samo Insula vbi reperitur voca-
tus est & grauis, & candidus, ad poliendum aurum
utilis, potatus vertigines sedat, Mentelque commotas
restituit, ad alligatus vero continet partus. *Plinius, ubi
supra*. Samius lapis auro poliendo est utilis. In medici-
na quoque utilis est, oculorum vlceribus, cum lacte
contra veteres lachrymationes prodest. Etiam contra
stomachi vitia potus. Quidã & morbis comitialibus v-
tiliter putant eum dari, & ad vrinæ difficultates aceto
misceri, probatur autem grauitate atque candore. *Isi-
dorus*. Sarcophagus lapis est dictus, eo quod corpora
defunctorũ in eo condita, infra quadraginta dies den-
tibus exceptis consumuntur. Sarcos enim græcè caro
dicitur. phagè, comedere; vestes quoque & calciamẽta

Y

mortuis

Vius in me-
dicina.

Color.

Tres species
phrygi.

Etymon.

Scia.

Samij vir-
tus.Sarcophagus
lapis unde.Mas & fa-
mina.

Locus.

Superstitio-
sum.

Etymon.

Corallium.

Locus.

mortuis illata lapidea fieri, Mucianus auctor affirmat. nascitur autem in Troade fissilique vena scinditur. *Plinius, ubi supra.* In Asia Troadis fissili vena scinditur Sarcophagus lapis. Mucianus auctor est, specula quoque strigiles, ac vestes, & calciamenta mortuis illata fieri lapidea. Sunt & eiusdem generis in Oriente saxa, quæ etiam viventibus adalligata erodunt corpora & mitior est seruandis corporibus, nec absumendis Chemites Eboræ simillimus, in quo Darium conditum ferunt. *Plinius, ubi supra.* Ostracitæ testæ similitudinem habent, vsus eorum est ad cutem leuigandam pro pumice, poti quoque sanguinem sistunt. Et illiti cum melle vicera, doloresque mammæ resanant.

Ostracita

Vfus.

De Asbesto & Amantho & Catochite ac Memphyte.

C A P. XXVII.

Asbestos.

I Sidorus. Asbestos Archadiæ lapis ferrei coloris, ab igne nomen accepit, eo quod semel accensus nunquam extinguitur, de quo lapide mechanicum aliquid ars humana mollita est, quod gentiles capri sacrilegio mirantur. Aiunt enim in templo quodam fuisse veneris phanum, ibique candelabrum, & in eo lucernam sub diuo sic ardentem, vt illam nulla tempestas, nullus imber extingueret. *Plinius, ubi supra.* Amanthus alumini similis, nihil igne deperdit, omnibus veneficijs, & priuatim magorum resistit. *Solinus.* Catochites est lapis in agro Corsicano maior cæteris, qui ad ornatum destinatur. Nec tam gemma quam cautes; hic impositas manus derinet. Ita sciunctis corporibus adnectens, vt cum ipso hæreant quibus tangitur, sed inest ei vellus, & de glutino lentiore nescio quid pariat gumi. *Sidorus.* Memphytes à loco Ægypti vocatus gemmatius naturæ est, hic tritus atque in his, quæ vrenda & secanda sunt, ex aceto illinitus, ita obstupescere facit corpus, vt non sentiat cruciatum.

Amanthus.

Catochites.

Memphytes
obstupescit
corpus.

De Androdamanto & de quibusdam alijs.

C A P. XXVIII.

Androdamantus.

I Sidorus, ubi supra. Androdamantus est colore niger, pondere & duricia insignis, vnde & nomē traxit, præcipuus autem in Africa inuenitur. Argētum, vel æs, in se trahere dicitur. Attritus, vt hemathites in colorem sanguinis redigitur. Syrus à Syria vbi reperitur appellatur: hic integer fluctuare traditur, comminutus mergi. *Physiologus.* Theroboleni lapides sunt igniferi in quodam monte Orientis, Masculus, & femina, qui quando longe sunt ab inuicem, ignis ab eis non accenditur. Cum autem casu aliquo appropinquauerit femina masculo, statim accenditur in eis ignis. Ita vt ardeant omnia quæ circa montem illum sunt. *Plinius, ubi supra.* Geoden ex argumento appellant, quia complexus est terram, vtilissimus est oculorum medicamentis. Itemque mammarum ac testiculorum vitijs. Arabus est lapis Ebori similis, qui crematus accommodatur dentrificijs, priuatim hemorrhoidas sanat cum lanugine lintheorum eisdem lintheolis insuper impositus. Melinus lapis dulcem emittit succum, atque mellicum. Tufus, ac ceræ mixtus eruptionibus pituitæ, maculisque corporis medetur, & faucium exulcerationi. Epiniçtidus quoque tollit, & vuluatum dolores impositus velleri. Spongiæ lapides inueniuntur in spongijs, & sunt natiui. quidam eos cy-steolithos vocant, quoniam in vino poti vesicæ medetur, & calculos rumpunt. Theamedem lapidem alius mons in Ethiopia gignit, qui omne ferrum abigit & respuit, potro in alijs atque alijs lapidum generibus sunt qui & lunam non tolerant, & qui vetustate rubiginem trahant, coloremve candidum oleo mutant.

Theroboleni
lapides.

Arabus.

Melinus la-
pis.

Spongia.

Theamedes.

De gemmis & earum virtutibus.

C A P. XXIX.

I Sidorus. Gemmæ dicuntur eo quod instar gummi tranfluant. Nam quæ non translucent gemmæ cæcæ appellantur, eo quod densitate sua obscurantur. Multum vero decorem auro tribuunt gemmæ, colorum venustate. Lapidem autem preciosi dicuntur, quia care valent, vel quia rari sunt, quoniam omne quod rarum est, preciosum vocatur. *Ex libro de natura rerum.* Gemmatum virtus magna est, & vnde habeat nisi à Deo homini incomperum est. Nam omnis virtus à Deo fit. In herbis quidem est mediante operatione naturæ, vtpote quæ naturaliter calidæ sunt aut frigidæ. Ideoque competunt medicinæ, quæ scilicet per contraria fit, horum autem nullum in lapidibus est, vt scilicet excessus caliditatis, aut frigiditatis in aliquo lapidum denotetur. Constat ergo quia sine vilo medio indidit virtutem omnipotens, eisque voluntatis suæ virtutem & potentiam tribuit, pro ratione naturæ. De his autem dicit Aug. quod per has etiã demones alliciunt. Vnde & Salomon inclusisse demones sub gemmis, & in annulis legitur. Sed sicut in peccato primi hominis omnis creatura corrupta est, sic etiã in ipsis virtutes, quæ post peccatum in eis remaserant, per contactum & vsum immundorū & impiorū hominū, præcipui lapides corrumpuntur. Sed sanctificatione consecrationis, ad virtutum efficacias reparantur.

De damni-
bus inclusi
in lapidibus.

Ex Lapidario.

Occultas autem lapidum cognoscere vires,
Quarum causa latens effectus dat manifestos.
Egregium quidam volumus rarumque videri,
Scilicet his solers medicorum cura inuatur.
Auxilio lapidum morbos expellere docta,
Nec nimis inde dari reliquarum commoda rerum,
Auctores perhibent, quibus hac perfecta feruntur,
Nec dubium cuius debet falsumve videri,
Quis sua sit virtus diuinitus insita gemmis.
Hier. super Hierem.

De natura vero lapidum siue gemmarum, & grecorum plurimi & latinorum scripserunt, ex quibus sanctæ memoriæ episcopus Epiphanius vnus fuit, qui nobis ingenij & eruditionis suæ volumen insigne reliquit. *Plinius* quoque secundus orator & philosophus extitit, qui etiam in opere pulcherrimo naturalis historię librum 37. qui & extremus est, lapidum atque gemmarum disputatione compleuit.

De gemmarum generibus atque coloribus.

C A P. XXX.

I Sidorus, ubi supra. Gemmarum autem innumera genera esse traduntur. Quarum etiam colores diuersi sunt. Nam aliæ sunt virides, vt Smaragdus, Præsius, Chrysoberillus, Chrysoprasus, & Iaspis, Topasius, Callaicus, Molochites, Heliotropium, Sagda, Myrrhites, Aromatices, Choaspites.

* Videt. 7.
8. 9. &c.
16. origina.

Aliæ vero ruberæ, vt Corallius, onyx, sardonix, hæmathites, succinus, lygurius.

Aliæ purpureæ, vt amethystus, sapphyrus, hyacinthus, chelidonium, cyanea.

Aliæ quoque candidæ, vt margarita, pædorus, asterites, galactites, galatiis, selenites, cymedia, epy-melas.

* Nis. Ga-
laxia.

Aliæ vero nigræ, vt achates. Absyctos, Ægyptilla, Media, Veientana, Baroptis, melomelas, venetis cinis, pyritis, dionysia.

Potro aliæ sunt varix, vt panctæus, olea, Mitrasæ, Oppalus, Ponticæ, mutthinæ, henecontalios.

Aliæ vero chrySTALLINÆ, vt chrySTALLUS, adamas, galacias, ceraunius, iris, astrion, Aleçtria, Enhydros, Carbuçculus, Antracites, sandactros, lychnites alabandina, carchedonius, draconites, chrysoprasus, ermission, phlegontis, lyrtites.

Quædam

Quædam autem aureæ, vt chrylopis, chrylolithus, chryselektros, Aramo-chrysus, chrysolamis, lemo-chrysus, chryso-colla. Multum vero (sicut iam dictum est supra) decorem autem tribuunt gemmæ colorum venustate.

De luxurijs hominum in gemmarum precijs & aspectibus.

C A P. XXXI.

Gemmarum
assimatio.

Mirum de
sacro.

Donatus
Pyrrhi.

Alena la-
serias Pom-
py.

Diplomatia
Pompy for-
tuna cy-
lindus.

Plinius li. 37. Denique in arctum coarctata rerum natura maiestas nulla sui parte mirabilior apparet hominibus, quam circa gemmas. Tantum varietati coloribus, ac materiæ decori tribuunt. Violare quoque signis gemmas nephas dicunt. Aliquas vero arbitratur extra humanarum opum taxationem ac precia, ita vt plerisque ad summam absolutamque rerum naturæ contemplationem, satis sit vna aliqua gemma, Polycrates, etsi fatebatur, quod sælix esset, satis tamē videretur piamenti vnus gemmæ voluntario damno, si cum fortunæ volubilitate paria faceret; planeque ab inuidia eius habendæ redimi se putaret, si hoc vnū doluisset. Assiduo ergo gaudio lassos nauigio prouectus in altum annulum misit. At illum piscis ex nimia magnitudine regi natus escæ vice raptum, vt faceret ostentum, in culina domini, rursus fortunæ insidiantis manu reddidit. Hanc vero gemmam constat fuisse sardonice. Post hunc annulum regia fama existit de gemma Pyrrhi, qui aduersus Romanos bellū gestabat. Achatem enim habuisse traditur in qua nomen musæ & Apollo cytharam tenens, non arte, sed sponte naturæ spectarentur, ita discurrentibus maculis vt musis quoque darentur insignia singulis. Pompeius tertio triumpho, quem de piratis, Asia, ponto, gentibusque ac regibus egit, alueum cum tesseriis lusorium è gemmis duabus latum pedes tres, longum quatuor, transduxit. In eo fuit aurea luna, pondo triginta milium, triclinares lecti tres, vasa ex auro & gemmis abacorum nouem. Signa vero aurea tria. Mineruæ matris, & Apollinis corona ex margaritis triginta tres. Mons quoque aureus quadratus cum ceruis, ac leonibus, & pomis omnis generis circumdatus vite aurea. Museum ex margaritis, in cuius fastigio erat horologium. Cætera triumpho eius, quam verissime subiiciam. Sed honore id reciduo, seueritate scilicet victa ex vetiore luxuria quam triumpho, profecto inter illos viros cognomen magni durasset, si sic è margaritis triumphasset Magne, te tam prodiga, feminisque repperta, quam habere gerereque fas non sit. Tollerabiliorem tamen fecit causam Caij Principis, qui super cætera muliebria oculos è margaritis induebat, Neroneque Principis, qui sceptrum personis histrionum, & cubiculi viatoria vnionibus consternebat.

De quarundam earum denominationibus, & effectibus.

C A P. XXXII.

Alij Echi-
ni.

Sidorus, vbi supra. Sunt autem gemmarum quædam genera ex metallorum vel lapidum specie cognominata, vt chrylopis quoniam aurum tantum esse videtur. Leochrysus colore aureo interueniente candida vena, Chryselektros auro similis, sed in colorem vergens electri, Calcites coloris ærei, Ethiopius ferrei, Zunilanicus, similis marmoti. Arabica Ebori. Sunt & quædam earum genera ab animalibus cognominata. Namaphites, vipereas exprimit maculas, caccine est ex cancri maritimi colore, Scorptis colore effigieque scorpionem refert, vnde & nominatur. Myrmicites formicæ reptantis effigiem imitantur. Chaos similis est patoni. Hieracites accipitris coloris, Aethites aquilæ, Egophthalmus caprino similis est oculo. Lycophthalmus est colorum quatuor, ex tutilo sanguineum, in medio nigrum, candido cingens, vt luporum imitetur oculos. Meconithes

exprimit papauer. Multi sunt autem & mirabiles gemmarum effectus in medicinis, & varijs vsibus. Sunt & quædam earum quibus gentiles in quibusdam vtuntur superstitionibus. Nam liparea suffita omnes bestias euocari tradunt. Anancitidæ in Nectomantia demonum imagines euocare dicuntur, Synochitidæ umbras inferorum euocatas, teneri aiunt. Chelonites oculus est indicæ testudinis varius atque purpureus, quo magi linguæ imposito futura prænuunciate finguntur. Bronia à capite testudinum è tonitribus putatur cadere, Iusque fulminis restinguere. Hyenia quoque lapis in oculis hyenæ bestię inuenitur, si subditus fuerit hominis linguæ, futura dicunt eum præcinere. Sed corallius tempestati & grandini resistere fertur, pontica quoque gemma dicuntur interrogare dæmones, ac fugare.

De quarundam adulteratione ac meliorum electione.

C A P. XXXIII.

Dem. In quibusdam vero gemmarum generibus, magna difficultas est à falsis vera discernere. Quippe cum inuentum sit, ex vero genere alterius, in alia falsa traducere; vt sardonices è ceraunijs glutinantur gemmis, ita vt deprehendi non possint. Fingunt enim eas ex diuerso genere, nigro candido niueoque colore. Nam & pro lapide preciosissimo smaragdo, quidam vitrum arte inficiunt, & fallit oculos subdole quædam falsa viriditas, dum non est qui probat simulatum & arguat. Sic & alia alio atque alio modo. Nec est sine fraude vlla vita mortalium. Plinius vbi supra. Inuentum est ex veris gemmis fieri traductionem in falsas alterius generis. Sardonices è ceraunijs glutinantur gemmis aliunde nigro, aliunde candido, aliunde niueo, sumptis omnibus in suo genere probatissimis, ita vt fieri non possit artis deprehensio. Quinimo extant etiam auctorum commentarij, quos aiunt demonstrare quibus modis ex chrystallo tingantur smaragdi, aliqueque translucens gemmæ. Sardonix è sarda, & ite ex alijs cæteræ. Nec vlla fraus vitæ est lucrosior. Nos autem econtra rationem deprehendendi falsas demonstramus, cum etiam luxuriam aduersus fraudem muniri deceat, præter illa que in principalibus cuiusque generis priuatim dicemus. Translucens matutino probari censent, aut si necesse est in quartam horam, postea vetant. Experimenta vero pluribus modis constant, primum quidem pondere si grauiores sentiantur, post hoc corpore, ficticijs pustulæ in profundo apparent, scabritia in cute. In capillamento frigoris inconstantia, priusquam ad oculos perueniat, desinens nitor ficticiæ etiam scarificationis candicantiam fugiunt. Cæterum caue extuberantes, quia videntur æqualibus viliores, figura maxime probatur oblonga, deinde quæ vocatur lenticula postea clipeidos & rotunda; Angulositas vero minima est gratia.

De quarundam virtutibus attractiuis.

C A P. XXXIV.

Aristo. in li. de lapidibus. Inter lapides atque gemmas quædam habent diuersas virtutes attractiuas. Nam verbi gratia carrabre lapis attrahit paleam, & non est ei operatio, donec tetatur multum. Adamas ferrum attrahit & magneti surtipit. Species vero magnetis multæ sunt. Et in attrahendi virtute diuersæ sunt. Ex his enim est quæ colligit aurum diuersa quidem ab illa, quæ colligit argëum. Est etiam quæ colligit æs, & quæ colligit plumbum. Alia quoque colligit carnem, alia os, alia pilos, alia vero aquas, & pisces alia Zibar idest ferrum quando coæquantur virtutes, quæ sunt in magnete, pendebit corpus in aere. Ignis quoque sulphuris ad se ferrum & lapides trahit, colque adurit. Modica vero est eius operatio in lignis, & alia

Superstitiosus
vsus gem-
marum.

* Alij legunt
Bronia.

Sophisticatio
gemmarum.

Fraus lucro-
sissima.

Probationes
gemmarum.

Species Ada-
mantis.

Lapis olearii

ce multum subtili. Naphtha quoque alba ignem trahit. Est etiam inter lapidum species lapis olearii nominatus, qui trahit ad se oleum & lapis aceti, qui trahit ad se viuum. Et spuma eius ad se spumam trahit. Eius quoque fex fecem attrahit. Sic autem trahunt, & trahuntur hæc omnia. Tanquam his sapor esset optimus, aut odor, aut anima. *Arnoldus de natura lapidum.* Itaque in lapidibus est proprietas aliqua, quæ nulli complexionis est attributa. Sed cum prima simplicia mixta sint, ex eis virtus fit vna, sicut in magnete virtus attractiua, qui & ferrum ex vno attrahit angulo, & fugat ex alio. Sic & virtutes specificæ diuersi generis sunt lapidibus, variè singulis eorū attributæ.

De quarundam sigillis.

CAP. XXXV.

Lapides igni.

Item in li. de sigillis lapidum. Igitur si in quibusdam lapidibus inuenieris Arietem, vel Leonem, vel Sagittarium, insculptum, Lapidem illi sunt ignei & Orientales, liberantque sæpe ferentes se à febribus quotidianis, & hydropis. Eosque reddunt facundos, & ingeniosos. Si inuenieris autem in aliquibus Gemmas, Libram, Aquarium, hi calidi sunt aerei & Occidentales, liberantque à febribus, & à paralyti se ferentes. Porro in quibus inuenieris Cancrum vel Scorpionem, seu Pisces impressos, illi frigidi sunt, & aquei, & Septentrionales, defenduntque ab arthretica, tertiana, & acuta febre. In quibuscunque autem inuenieris Taurum vel Capricornum, vel Virginem, hi frigidi sunt & Meridionales, perpetuoque tutos à synochâ reddunt se gerentes. Porro serpentarius lapis, qui serpente hominem habet cinctum, cuius caput dextera manus tenet, sinistra caudam. Hic gestatus, vel bibitus liberat omnem hominem à veneno ante cibum sumptus, & post. Lapis autem in quo signatus, est Centaurus habens in sinistra manu leporem suspensum cultello, & in dextra baculum, in quo bestiola infixâ est, cum lebetæ suspensâ. hic reddit se gerentem in sanitate perpetua. Inde dictum est, quod Centaurus, qui magister Achillis erat, hunc lapidem manu ferebat. Si autem in lapide inuenieris sigillum cerui, canis, vel leporis, aut venatoris, hic habet potentiam sanandi dæmoniacos, ac phreneticos, & melancholicos atque lunaticos. Porro si inuenieris in eo Martem armatum aut Venerem cum stola tenentem laurum cum magna veste, hic lapis dat pulchritudinem ac leuitatem, & aufert timorem aquæ. Denique si leonem in lapide inuenieris, qui eum portauerit non ei nocebit, nec ægritudo frigoris. Hi & alii lapides assignati fuerunt in templo Apollinis, regis Persarum, consilio omnium astrologorum, tam Ægyptiorum quam Chaldæorum secundum cursus signorum, & horas planetarum.

De proprietatibus gemmarum secundum ordinem alphabeti & primo de absycto.

CAP. XXXVI.

Autor. Dicto de gemmis in generali, nunc restat dicendum de singulis secundum ordinem alphabeti. Non quidem de omnibus, quia multæ & quasi infinitæ sunt, sed de illis quæ principales vocantur, & virtute insigniores existunt, ut hic sequitur. Absyctos, Achates, Adamas, Agapis, Alabandina, Alabastrum, Alektorius, Amethystus, Auadrodamanta, Anthracites, Asius, Astrites, Astrion, Balagius, Berillus, Callaica, Calchedonens, Chatophonus, Carbunculus, Carochites, Chelidonia, Ceraunium, Coralius, Cornolus, Chryselektos, Chrysocolla, Chrysoprasus, Chrysoprasius, ChrySTALLUS, Cynædia, Dæmonius, Droselitus, Dracontites, Diacodos, Dionysia, Ebenus, Ephelitis, Electra, Heliotropium, Amethystus, Euhydros, E-

phistites, Erinicion, Exacontalithus, Calcones, Phlegontes, Filaterum, Galacteus, siue Galactides, Galactes, Garamantites, Gerachites, Glosopetra, Hyenia, Iacanthus, Iacinhizontes, Iaspis, Karabratres, KaKabæ, Ligius, Lychius, Lygurius, Lippareæ, Margarita, Malachites, Media, Myrrhita, Muria, Nitrum, Nicomart, Nofe, Onix, Opalus, Ostratites, Pantros, Peanites, Pedoros, Prasius, Pyrites, Quirinus, Quanyhdros, Radix, Ramni, Sapphyrus, Sagda, Sandalirus, Sardius, Sardonix, Selenitis, Smaragdus, Solis gemma, Theogolirus, Topasius, Torcois, Varac, Veientana, Venix, Vrices, Iris, Zignites, Zimetu.

Isidorus. Absyctos gemma est nigra & ponderosa, distincta venis rubentibus. Hæc excalefacta igni septem diebus retinet ignem vel calorem.

De achate.

CAP. XXXVII.

Idem. Achates est gemma nigra habens in medio circulos nigros, & albos iunctos, & variatos, similes æmathiti, polita autem pinguescit. Magi suffitu earum (sicut creditur) tempestates auertunt, fulmina sistunt. *Idem.* Achatem Sicilia primum dedit in Achate fluminis ripis repertum non vilem. Quippe inscribentes eum venæ, naturalibus sic notant formis, ut cū optimus est, varias præferat retū imagines. Vnde anulus Pyrrhi regis, qui contra Romanos gessit bella, non ignobilis fuit, cuius gemma erat Achates. In quo nouem musæ cum insignibus suis singulæ & apollo tenens cytharam videbantur. Non impressis figuris, sed ingentis. Nunc autem diuersis locis patet hic lapis. Creta dat Achatem corallo similem, sed illitum guttis auro micantibus, & scorpionum ictibus resistentem. India dat Achatem, nunc nemorum, nunc animalium facies reddentem, qui visum fouet. Et intra os receptus, sitim sedat. Sunt & qui vltæ redolēt myrrhæ odorem. Achates maculis sanguineis irubescit. Sed qui maximè probantur, habeant vitream perspicuitatem, ut Cyprius. Nam qui facie cærei sunt abundantes negliguntur. *Plinius vbi supra.* Achates in auctoritate fuit magna. Nunc autem in nulla. Reperta primum est in Sicilia iuxta flumen eiusdem nominis, postea vero plurimis locis. *Ex li. de natura rerum.* Achates in orientali fluuio reperitur, viperarum morsus aufert, quia cōtra venena valet, venena quippe fugat, sitim sedat, visum fouet, portantiē roborat & fecundat.

Ex Lapidario.

Hic lapis (scilicet achates) ingenitas memoratur habere figuras.

Cuius nativis facies interlita venis.

Nunc formas rerum dat, nunc simulacra Deorum, Sic licet ipse niger, Zonis tamen obsius albis.

De multiplici achatis origine ac specie.

CAP. XXXVIII.

Plinius vbi supra. Achates excedens amplitudine, est numerosa, varietatibus diuersis, mutantibus eius cognomina. Coral-Achates guttis aureis sapphyri modo sparsa, qualis copiosissima est in creta, putant eam contra scorpionum & araneorum ictus prodesse. Quod in siculis vtiq̄ crediderim, quia primum extinguitur scorpionum pestis afflatu eius prouinciz. In India quoque inuentæ contra eadem pollent, alijsque magnis miraculis, reddunt species fluminum & nemorum, & iumentorum, prodest etiam oculis spectasse. Sitim sedat in os imposita. Thebis Ægyptiis repertæ carent rubentibus venis, & albis, profunt tamen cōtra scorpiones valde. Eadem quoque Cyprijs est auctoritas. In Persis quoque suffitu earum tempestates fulminaque dicuntur auerti. Et argumentum esse, si refrigerent in feruentes lebetes additæ, ut tamen profint leoninis iubis ad alligandas esse. Nā hyenæ peli similem

Frigidi & aquei.

Omnia ista sunt fabulosa.

Magico-
sus AchatisLoca ex
quibus auertitur
Achatis.

virtu.

Vni coloris
vis maior.

milem abhominantur, domibus discordialem. Illam vero quæ vnus est coloris, inuictam esse dicunt athletis. Argumentum vero eius esse & cocta cum pigmentis in olla plena olei intra duas horas subferuefacta, vnum colorem ex omnibus faciat minij. *Arnoldus, vbi supra.* Achates est niger lapis cum albis venis. Est autem quoddam genus achatis corallo simile. Et est genus creticum cum venis croceis. Aliud quoque genus indicum sanguineis guttis variam, primum genus aptum est ad formas regum & symulachra monstranda somniorum. Creticum vero pericula vincit, gratum & facundum, bonique coloris hominem facit vitesque confert ac munit. Tertium genus visum fouet, contra sitim, ac venenum est, & accensio eius odorifera est.

Ex Lapidario.

*Nunc quoque corallo similem gerit insula Creta,
Cuius planities chryseis est illita venis,
Iste nocens virus fugat, quod vipera fundit,
Reddentem varias facies dat & Indus achatem,
Nunc nemorum frondes, Nunc dantem signa ferarum,
Hic sedare sitim, visumque fouere putatur,
Est & qui myrrha succensus spirat odorem,
Sanguineas maculas est qui perhibetur habere,
Ærea cui facies, cui crebet visus habetur.*

De adamante.

CAP. XXXIX.

Magnitudo
adamantis.

Dymon.

Antiphatia
in magnete.Nate que-
runt.

Pit.

Rumpitur
hyrcino san-
guine.

Virtus.

Sidorus, vbi supra. Adamas est lapis Indicus parvus, & indecorus, ferrugineum habet colorem, & splendorem chrySTALLINUM. Nunquam autem ultra magnitudinem nuclei auellanz repertus est: hic nulli materiz cedit, Nec ferro quidem, Nec igni, Nec vnquam incalescit, vnde & nomen interpretatione græca, indomita vis accepit: sed cum sit inuictus, ferrique & ignis contemptor, hyrcino sanguine tumpitur recenti & calido, sicque maceratus multis ictibus ferri perfringitur. Cuius fragmentis sculptores pro gemmis insignandis, ac perforandis vtuntur, hic cum magnete lapide dissidet intantum, vt iuxta positus ferrum non patiat trahi à magnete, aut (si ad motus magnes ferrum comprehenderit) rapiat atque auferat: fertur quoque in electri similitudine venena deprehendere, metus vanos expellere, Maleficis artibus resistere: Eius genera sunt sex. *Physiologus.* Adamas in quodam monte orientis inuenitur. Nocte tantum non in die quæritur, quia nocte lucet, per diem autem non lucet, quia sol eius lumen abscondit.

Aristoteles, vbi supra. Adamas ferrum magneti auferat. Eiusdemque magnetis naturam condemnat, omnia quoque solida corpora lapis adamas confringit, plumbum vero frangit eum, nec ferrum eum frangit. Sed nec in igne comburit. Omnes quoque lapides penetrat & corrodit. Eorumque splendores detegit.

Plinius, vbi supra. Maximum in humanis rebus, non solum inter gemmas, precium habet adamas, diu non nisi regibus, & his admodum paucis cognitus. In metallis repertus est auri modo nec nasci videbatur nisi in auro: veteres eum in Æthiopum metallis tantum, inter Mercurij delubrum & insulam Meroen, existimauerunt inueniri. Dixerunt non ampliorem cucumeris semine, vel colore dissimilem reperiri. Nunc autem eius genera sex nascuntur, de quibus scilicet infra dicetur. Illa vero eius inuicta vis. duarumque violentissimæ naturæ retum, ignis, ferrique contemptrix, hyrcino rumpitur sanguine. Nec aliter quam recenti calidoque macerata, & sic quoque multis ictibus, tunc etiam præterquam eximias incudes malleosque frangit. Cuius hoc ingenio inuentum? quove casu repertum? aut quæ fuit coniectura experiendi rem immensæ secreti etiam in fædissimo animalium? Cumque scilicet rumpere contingit, in tā paruas frangitur crustas, vt vix discerni possint, quæ quidem à sculptoribus expetuntur, ferroque includuntur omnem duriciem ex facili cauantes. Adamas venena irrita facit, &

lymphationes abigit. Metusque vanos à mente expellit. *Arnoldus, vbi supra.* Adamas est lapis chrystallo obscurior, huiusmodi tamen fulget colore, nec igne soluitur, vt dictum est, nec ferro. Sed hyrci sanguine vel plumbo. Gemmas penetrat, & ferrum attrahit ipsum, magnetis quoque naturam soluit: virtus eius est in auro, vel argento, vel ferro, valetque contra insaniam, & contra venena, & vana somnia, & phantasmata. Et contra incubos, & contra hostes indomitos, gestatus in lacerto sinistro. *Ex li. de natura rerum.* Adamas fortem facit hominem contra hostem, somnia vana repellit, venena fugat & prodit, fertur enim sudore madere, si venenum adhibeatur prope, prodest lunaticis, ac dæmone repletis. Ex contactu etiam prodesse dicitur insanis.

Color.

Indicat ve-
nenum.

B

De vario adamantis genere.

CAP. XL.

Plinius, vbi supra. Adamantis geneta sex esse noscuntur. Indicus cognationem habet cū chrystallo. Siquidem & colore non differt, translucidus, laterum quoque sexangulo leuore, turbinatus in mucronem, aut duabus contrariis partibus, quo magis miremur, vt si duo turbines latissimis suis partibus inngatur. Auellanz vero nuclei magnitudine: similis est huic Arabicus, minor tantum similiter nascens cæteris pallidior, & in auro non nisi excellentissimo natalis: incudibus hic deprehenditur, ita respuens idus, vt ferrum vtrinque disfulter, incudes etiam ipsæ dissiliant, duritia quippe incenarrabili est simulque ignium victrix natura, & nunquam incalescens, vnde & nomen indomita vis græcè accepit: vnum ex his vocant Centro milii magnitudine. Alterum est Macedonicum, in auro Philippo repertum cucumeri semini par: post hunc Cyprius notatur, in Cypro repertus, in aureum colorem vergens, sed in medicamine efficacissimus: post hunc est siderites ferrei splendoris, pondere quidem ante cæteros, sed natura dissimilis. Nā & ictibus frangitur, & alio adamate, qui ex Cypro venit perforatur. *Ex li. de natura rerum.* Adamantis duo sunt genera, vnum in India partibus inuenitur, inter rupes chrySTALLINAS, ChrySTALLINI coloris, Sed quasi ferrum limatum micans, cuius scilicet naturam describit Isidorus: huius vis maior esse perhibetur, si sedes eius cum in annulo ponitur, ferrea sit. Annulo tamen pro dignitate lapidis ex auro constante, hic à quibusdam Diamas dicitur. Aliud in Arabia reperitur, & in mari circa Cyprum, & in Ferraria quæ Philippis est, dignitate quidem & virtute multo inferius. Sed maioris quantitatis, & colore dissimilis, obscurum scilicet ac ferrugineum, sine cruore hyrci frangitur, ferrum autem hic auferat magneti. Stellamque maris indicem itinertis, inter obscuras nebulas per diem vel nocte nautis prodit. Cum enim vias suas ad portum dirigere nesciunt, accipiunt acum & acumine eius ad adamantem lapidem ficato per transversum in festuca parua figunt, & vasi pleno aqua immittunt. Tunc adamantem vasi circumducunt, & mox secundum motum eius sequitur in circuitu cacumen acus, rotatum ergo perinde citius, per circuitum lapidem subito retrahunt, moxque cacumen acus auulso ductore, contra stellā aciem dirigit, statimque subsistit, nec per puctum mouetur, & nautæ secundum demonstrationem factam ad portum vias dirigunt.

Sex genera.

Siderites.

Adamas
frangibilis
sine cruore
hyrcino.Pyxidii manu-
tica inuictio.

Iterum de eodem.

CAP. XLI.

Solinus. Adamas Indicus lymphationes abigit, venenis resistit. Eximius, in chrystalli genere quodam inuenitur, Materia vnde nascitur aque simili, splendore liquidissimo, in mucronem sexangulum per vtrumque latus leuiter turbinatus, paruus est

Adamantis
species.

ut auellanae nucleus; Secundus est pallidior, & magis argenti splendore renitens; Tertius in venis Cypru repertus ad aeriam faciem prior. Quartus, in metallis ferrarijs legitur, ceteros antecedens pondere, non tamen potestate. Nam hic & qui in Cypro deprehenduntur, frangi queunt, & etiam plerique ab altero adamante perforantur, primi vero nec ferro vincuntur nec igne domantur. Verum tamen hyrcino sanguine recenti calidoque macerati, malleis aliquot ante fractis, & incudibus dissipatis. Aliquando cedunt arque in particulas dissilunt, qua fragmenta sculptoribus in vsu insignienda gemmae cuiusdam expetuntur. Hi vero primi in auro excellentissimo deprehenduntur.

Ex Lapidario.

*Ultima praecipue genera India sunt adamantis,
Ad chrysalorum natum sumptumque metallis,
Nunc ut fulgentem chrysalum reddis origo,
Ut ferrugine non desinat esse coloris,
Cuius durities solidissima cedere nescit,
Ferrum contemnens nulloque domabilis igne:
Que tamen hyrcino calefacta cruore liquescit,
Incudis damno percussorumque labore,
Huius fragmentis gemmae sculptuntur acutis,
Alterius generis producit Arabia adamantem,
Non sic inuictum, nam frangitur absque cruore,
Nec nitore par huic praecipue minoris habetur,
Pondere sit quamuis, & enormi corpore maior,
Tertius est Adamas, quem dat maris Insula Cyprus,
Quartum producit ferraria vena philippis:
Omnibus aqua tamen vis est, adducere ferrum,
Quod facit & magnes, absente potens adamante,
Nam praesens Adamas magneti, quod rapit aufert.
Ad magicas artes idem lapis aptus habetur,
Indominumque facit mira virtute gerentem,
Clausus in argento lapis hic aurove feratur.
Cingit & hic laeum fulgens armilla lacertum.*

De agape & alabandina.

C A P. XLII.

Virtus.

Dioscorides Agapis potentias habet maximas, qui colorem pelli leonis habet similem, ad morsum scorpionis valet. Alligatus enim vel illinitus cum aqua statim dolorem tollit, Tritus, & vulneribus aspersus, vel in potione cum vino datus, viperarum sanatur morsus, portatus quoque facundum & amabilem gratum ac potentem facit. *Isidorus, ubi supra.* Alabandina dicta est ab Alabanda regione Asiae. Est autem chrysalis genus, cuius color ad chalcedonium vadit, sed rarus. *Arnoldus, ubi supra.* Alabandina fulgoris habet, qui est rufus, clarus, ut sardius. Huius virtus est, quod fluxum sanguinis prouocat & augmentat.

Ex Lapidario.

*Est Alabandina cuius lux amula sardi,
Indicis ambiguum de nomine fallit amicium.*

De alethorio.

C A P. XLIII.

Virtus.

Solinus. Alethorius lapis traditur, qui chrysalina specie, fabae modo in gallinaciorum ventriculis nascitur, aptus ut dicunt praetioribus. *Dioscorides.* Alethorius lapis in ventribus gallorum gallinaciorum inuenitur, quem gladiator habens in ore, permanet inuictus, ac sine siti. Mulieribus quoque quae volunt placere viris proderit, quia portantes se probas, ac speciosas reddit. *Arnoldus, ubi supra.* Alethorius est lapis obscuro chrysallo similis, e ventriculo galli castrati trahitur post quartum annum, vltima eius quantitas est ad magnitudinem fabae, hic excitat Venereum, hominemque disertum & constantem facit, atque in ore rentus sitim reprimat. *Ex li. de naturis rerum.* Alethorius lapis est Chrysallo vel aquae limpidae similis, in

Zetid.
Ter pua.

iecore gallinacij reperitur, si castratus fuerit, post quatuor annis vixerit castratus. Nullus maior est faba, postquam hic lapis in gallinacio fuerit nunquam bibit, valet frigidis, & qui coire non possunt. A muliere quoque bibicus facit eam viro suo placere, potestatem se facit inuictum, & sine siti. Hinc reges eum habentes in ore fortiter dimicant. *Physiologus.* Alethorius in ventre galli nascitur, qui post tres annos castratur, & postea per septem annos viuens hunc lapidem portat idem gallinacius, hic lapis sitim extinguit hominemque disertum & gratum, maximeque gratam uxori marito facit, ut autem habeat haec omnia, clausus in ore portatur.

Ex Lapidario.

*Ventriculo galli qui testiculis viduatus,
Cum tribus ad minimum factus spado vixerit annis,
Nascitur ille lapis, cuius non vltima laus est,
Et per bis binos capit incrementa sequentes,
Mensuraque faba crescens excedere nescit,
Chrysallo similis, vel aqua cum limpida parat,
Inuictum lapis hic reddit quemcunque gerentem,
Extinguitque sitim patientis in ore receptus,
Nam Milo crotonias pugiles hoc praeside vicit.
Hoc etiam multi superarunt praetia reges,
Hic oratorem verbis facit esse disertum,
Constantem reddens, cunctisque per omnia gratum,
Hic circa veneris facit incontinua vigentes,
Commodus uxori qua vult fore grata marito,
Ut bona tot praestet, clausus portetur in ore.*

De amethysto.

C A P. XLIV.

Isidorus, ubi supra. Amethystus Indicus inter purpureas gemmas tenet principatum. Est autem color eius purpureus permixto colore violaceo, & quasi rosae nitor, leniter quadam flammulas fundens: alterum genus eius descendit ad huiusmodi. Causam nominis eius reddunt, quia sit in eius purpura quoddam non in toto igneum, sed vini colorem habens. Est autem sculpturis facilis. Huius gemmae genera sunt quinque. *Aristoteles, ubi supra.* lapis amethystus si posueris eum super umbilicum, vaporem vini prohibet ebrietatemque soluit, & hominem a contagio liberat. *Arnoldus, ubi supra.* Amethystus est gemma purpurei coloris, ut rosa, & transmittitur ab India; Sunt quaedam eius species, sed haec id est Indica ceteris utilior est, huic molities ad sculptendum inest, virtusque illius est contra ebrietatem, facitque hominem vigilem, malamque cogitationem repellit, & intellectum bonum tribuit. *Plinius, ubi supra.* Indicae quidem Amethysti principatum tenent. Sed in Arabia quoque parte, quae est finitima Syriae, petria vocatur. Et in Armenia minore, & in Galatia reperiuntur, & in Aegypto, sordidissimae atque vilissimae in Tharso & Cypro. Indicae absolutum phoenicis purpureae colorem habent, Et ad haec tingentium officinae vota dirigunt: fundit autem aspectum leniter blandum, neque in oculos ut carbunculi vibrantem. Alterum earum genus descendit ad huiusmodi, & hunc colorem Indi Sacon vocant; Est & paranites in continuo Arabiae gentis. Quartum genus colorem vini habet. Quintum ad viciniam descendit chrysalis albigante defectu purpureae, has gemmas magorum vanitas promittit ebrietati resistere, multaque mira efficere.

Ex libro de natura rerum. Amethystus violacei coloris est optimus. Est autem quaedam velut gutta vini rubei aqua corrupta. Et haec facilius est ad sculptendum: valet multum vinum bibentibus, quoniam ebrietati est contrarius.

De

De Androdamante & anthracite.

C A P. XLV.

Isidorus. Androdamanta nitorem habet argenti & penè Adamas semper tessera quadrata, Magi putant ei nomen impositum ab eo, quod domare ac refrenare dicatur impetus, vel iracundias animorum. Gignitur autem in mari rubro. *Arnoldus, vbi supra.* Androdamanta lapis est coloris argenti, trahiturque de rubro mari, forma eius, vt tessera, duricies est adamantis, virtus eius est cōtra furorem animūque cōmotum.

Ex Lapidario.

Androdamanta lapis forma est quasi tessera quadrata, Ipse maris rubri mixtus reperitur arenis, Quem magus affirmat tanta virtutis haberi, Vt posui praesens animos sedare calentes.

Ex libro de natura rerum.

Androdamanta lapis quadrus atque durissimus tantae virtutis est, vt animum furore calentem & luxuria sedare possit. *Isidorus.* Anthracites est coloris ignei vt carbunculus. Sed candida vena praecinctus cuius proprium est quod iactatus in ignem, velut mortuus extinguitur, ac contra perfusus exardescit. *Plinius, vbi supra.* Est inter carbunculorum species anthracites, in Thesphesia fossilis, carbonibus similis, haec quoque candida vena praecincta traditur. *Aristoteles, vbi supra.* Anthrax id est carbunculus rubeus, si cum eo ponatur orithy nocte lucebit.

De Afo, asterite, astrione.

C A P. XLVI.

Dioscorides. Alius lapis in Alexandria tantum inuenitur, qui optimus est ad vsum medicinae, qui est colore candidus, ac leuis in modum pumicis, ac velut puluis manibus insidens. Sanat fistulas, scrofas, podagram & lienis passiones. Cum melle vero putredinem circumscribit, datur etiam pthificis more electuarij. Et habet saporem saluginosum ac nitrosū. *Isido. vbi supra.* Asterites est gemma candida, lucem continens inclusam veluti stellam intus ambulantem. Solisque candicantis radios reddit, vnde & non inuenit. *Plinius, vbi supra.* Proxima candicantium gemmarum est alteria, principatum habens proprietate naturae quod inclusam lucem pupillae modo quodam continet, & transfundit cū inclinatione, velut intus ambulante ex alio atque alio loco reddēs. *Isido. vbi supra.* Astrion gemma est crystallina in India, crystallo propinqua, in cuius centro fulget stella lunae plenae fulgore. Nomenque eo sumptit quod astris opposita fulgorem rapit & gerit. *Plinius, vbi supra.* In Carmania nascitur gemma, quae Asters vocatur, similiter vt Astria vel Asterites candida, chrysallo propinqua. In India vero nascens, & in Pallenēs littoribus Asters, stella fulgore Lunae plenae lucet à centro intus. Quidam vero causam nominis huius reddunt, quod Asters opposita fulgorem rapit & gerat. Optima autem in Carmania, nullique vitio obnoxiam gigni. Cerauniam vero quae sit deterior vocari, pessima vero similis est lucernarum lumini. Celebrant & Astroitem, mirantque laudes eius in magicis attribus Zoroastrem cecinisse, quidam diligentius, de ea re produnt. *Astroholon sudmes* dicit oculis piscium similem esse, & in sole candido radiare.

De balanite & beryllo.

C A P. XLVII.

Arnoldus, vbi supra. Balamites est gemma rufa perlucens naturae degenerans à carbunculo, ipsius colore ac virtutibus omnibus debilibus in eo re-

Amissis. *Isidorus, vbi supra.* Beryllus in India gignitur, viriditate similis smaragdo, sed cum pallore, politus autem ab Indis in sexangulas formas, vt hebetudo coloris repercussione angulorum excitetur, aliter politus non habet fulgorem, genera eius sunt nouem. *Helinandus in Chronicis lib. 10.* Beryllus est coloris violacei vel aquae marinae. Iuba scripsit quod coniugis dat amorem, & portantem se magnificat. Dexteram stringentis adurit. Aqua in qua iacet pota, valet infirmis oculis, tollit tictus, & suspiria & cunctis epatis fertur curare dolores. *Arnoldus.* Beryllus est lapis cuius color est pallidus, vt lymphae, forma sexagona. Cumque genera eius sunt nouem, qui magis pallet est melior, virtus eius est contra hostium pericula, contra pigritiem, oculos humidos sanat, gestantem adurit. Si oculo solis opponitur acrotandatur, ignem accendit. *Dioscorides.* Beryllus lapis lucidus est & clarus, oleo similis, sculpiri locusta marina, ac sub geminis pedibus eius cornuta, ac sub gemma ponitur herba sauiua modico auro inclusa gestata, amorem coniugij facit. Aqua in qua missa est, pota, ad oculorum vitia valet, & ad omnem valetudinem.

Item de beryllo.

C A P. XLVIII.

Philosophus. Beryllus est lapis conspicuus, oleo vel aquis marinis colore similis. Radium solis ad se trahit, qui scilicet radius lapidem sine continuitatis solutione penetrans, ex altera parte lapidis, quae scilicet remotior est à sole, stuppas, & panniculos, & quaecumque sicca & combutenda facile attrahit & accendit. Manum quoque se tenentis adurere dicitur. Aqua ablutionis eius valet oculis infirmis, valet etiam contra eruptiones & suspiria, & dolorem hepatis. *Plinius, vbi supra.* Beryllus eandem aut certe similem habere videtur cum Smaragdo naturam. In diagignit beryllos raro alibi repletos, probatissimi sunt ex his, qui viriditatem imitantur puri maris, proximi vero qui vocantur Chrysoberilli, Paulo quidem pallidiores, sed in aureum colorem exeunte fulgore: vicinum huic genus est pallidius, & à quibusdam proprii generis existimatur, vocaturque Chrysoprasus. Quarto loco hyacinthizontes numerantur, Quinto illi quos heroides vocant: post eos sunt cerini, deinde oleagini, hoc est coloris olei, postremi vero crystallis ferè similes, & hi habent capillamenta sordesque alioquin euanidi quae omnium vitia sunt. Indi mirè gaudēt eorum longitudine, solosque se gemmarum esse, qui malunt auro carere, praedicant. Et ob id perforatas Elephatorum faeris religant. Aliis conuenit non oportere perforari, quorum sit abluta bonitas. Ideoque Cylindros ex his facere malūt, quam gemmas, quoniam est summa commendatio in longitudine. Quidam putant, & angulosos statim nasci, perforatosque gratiores fieri, medulla candoris exēpta, Additoque auro repercussa, vel omnino castigata. *Ex lib. de natura rerum.* Beryllus india mittit, optimi sunt oleo lucido similes, & maxime qui maculas intenus non habent. Sunt enim quidam lucidissimi, minutas & longas habentes intenus maculas velut paruos capillos. Beryllus si formā sexangularem habuerit, arcus caelestis colores in radio solis efficit. Idem etiam si rotundus vt pomum fuerit, humectatus aqua in claritate solis, carbones mortuos, vel pannum laneum nigrum, vel bullitram arboris siccam accendit: vnde quidam egregiè metro lusit in persona Berylli dicens.

*Me dedit insignem virtus qua format in ignem,
Solis splendorem non ignis passa calorem,
Sic lux aeterna descendit ab arce superna;
Est incarnata, non matre tamen violata.*

Dicitur etiam, quod morbo squinacii medetur, Et glandes, quae ex humoribus colliguntur per frictionē tollit, maxime cum adhuc in augmento sunt.

Color Berylli.

Forma. Melior. Virtus.

Adurit manum.

Probatiores.

Arcus caelestis in Beryllo.

Accendit carbones.

De borace.

CAP. XLIX.

*Vocabulū
b vitarum à
Gallico (cra-
panu.)

Borax est gemma quæ vulgo dicitur * crapondina, vocata sic, quia borax, quoddam scilicet bufonum genus eam in capite portat: huius genera duo sunt, vnum, scilicet album, & hoc melius est atque rarius. Aliud vero fuscum, & nigrum. In medio sui habens oculum, qui parumper colorem imitatur caruleum. Sed quando bufoni viuo & palpitanti hic lapis extrahitur, tunc oculum habere dicitur. Quando vero extrahitur aliquamdiu mortuo, tunc malitia veneni illius oculi extinguitur, & lapis vitiat. Hic lapis contrarius est venenis, & in cibum sumptus, interna hominis mala sanare dicitur. Intestina namque circuit, & facta cura per inferiorem regionem egreditur, hic lapis alio nomine nose dicitur, sicut ex sequentibus ostenderetur. *Arnoldus, vbi supra.* Nose lapis est, cuius duo sunt genera, vnum subalbidum, & aliud varium. De bufonis capite trahuntur antequam bibat, vel aquam tangat. Et forte in eis quandoque apparet forma bufonis cum pedibus spatiosis, hic lapis valet contra morsus reptilium, & contra venenum. Nam præsentem veneno, ut varius lapis, digitum adurit tangentis amboque simul includendi sunt.

De Callaica & Chalcedonio & Chalcophano.

CAP. L.

Erymen.

Isidorus, vbi supra. Callaica est gemma colore viridis, & pallens ac nimis crassa, nihilque iucundius decens auro, vnde & appellata. Nascitur in India vel Germania in rupibus gelidis. Oculi modo extuberans. Chalcedonius hic facere dicitur quod & lychnis, quam multo vilior sit cæteris gemmis crystallinis. Nascitur apud Nasamonas diuino ut ferunt imbri & inuenitur ad repercussum Lunæ plenæ. Omni autem generi resistit sculpturæ. *Glossa super Apocalypsin.* Chalcedonius est lapis colorem habens lucernæ pallentis, fulget sub dino, obscurus in domo. Omnibus sculpturæ argumentis resistit. Radio solis, vel digitorum attritu excandens paleas attrahit.

Contra illu-
sionis dia-
bolicas.

Arnoldus. Chalcedonius, est lapis colore pallidus, hic tamen virtute lapidis Zimeti est perforandus, colloque gestandus, virtus eius est contra illusiones diabolicas. Et ut perfecte causas aduersariorum euincat, virtutes conseruat. *Ex libro de natura rerum.* Chalcedonius in Ethiopia nascitur, velut ignis lucet sed pallentis speciem retinet. Semper itaque detentus pallore, colorem habet medium inter hyacinthum & beryllum. Qui si pertusus sit, & collo vel digito fetatur, causas vincere perhibetur. Huius species tres esse dicuntur. *Plinius.* Archelaus & in Aegypto circa Thebas nasci tradit Chalcedonios fragiles, ac venenosos, morientibus carbonibus similes. Ex hac & ex lychnite pyrotia inuenio factitata. Omnia vero genera hæc sculpturæ contumaciter resistunt, partemque cere in signo tenent.

Ex Lapidario.

Chalcedon lapis est hebeti pallore refulgens, hæc species lapidum tantum tricolor reperitur. *Isidorus.* Chalcophonus est gemma nigra, sed ætis tinnitum reddit si lapide fuerit illisa. *Arnoldus.* Chalcophonus nigri coloris lapis, clarificat vocem, prohibet raucedinem. *Ex libro de natura rerum.* Chalcophonus sonorus, ac dulcis instar æris, si ferro vel arte percutiatur, vocem quoque sonoram ac dulcem reddit si portetur ab homine casto.

De carbunculo.

CAP. LI.

Isidorus. Carbunculus dicitur, eo quod ignitus sit, ut carbo, cuius fulgor nec nocte vincitur. In tenebris enim non vincitur, quia in eis lucet, adeo ut flammam ad oculos vibret. hic græce dicitur anthrax, & in Libya gignitur apud troglodytas, omniumque gemmarum ardentium habet principatum, huius genera sunt 12, *Arnoldus, vbi supra.* Carbunculus est gemma rubicundissima, in obscuro & tenebris lucens, ut carbo. Colore virtutibusque superat omnes gemmas arden-tes, sola enim habet omnes, quæ in ipsis sunt virtutes. Suntque præter illam 12. species minus ea vtilis. *Philosophus.* Carbunculus, qui & græce anthrax dicitur vulgariter rubith, dicit philosophus, quod cum cuncta pereant ab igne, tenta, carbunculus minimè patitur ab igne, qui est sigillum lapidum. Et dicit Aluredus, quod est ideo sigillum lapidum. Alij vero quia carbunculus potest imprimere figuram suam omni alij lapidi, & non e contra. *Ex li. de natura rerum.* Carbunculus est lapis omnium preciosissimus atque carissimus, & omnium lapidum perhibetur virtutibus præditus, huius color igneus est, & nocte magis, quàm die lucet. Nam die obscuratur, nocte vero tantum refulget, ut circa se noctem quasi in diem vertat.

Ex Lapidario.

*Ardentes superat gemmas Carbunculus omnes,
Nam velut ignis radios iacit undique carbo,
Huius nec tenebra possunt extinguere lucem,
Quin flammam vibrans oculi micet aspicientum.*

De multiplici carbunculorum genere.

CAP. LII.

Ex libro de natura rerum. Carbunculorum species in arte lapidaria periti distinguunt tres, prima carbunculus propriè nominatur. Secunda Rubith. Tertia Balustus, & hic vilior dicitur. Rubith, quidem ignei coloris est, sed incomparabiliter minoris, quam carbunculus, vnde nec tenebras noctis fugat, virtutibus etiam impar est. Sed tamen inter cæteros lapides preciosior & elegantior, colore Sydereo. Balustus vero multo vilior est colore virtute & precio. Tamen Saphyris & Iaspide dignior existimatur. *Isidorus.* Sicut dictum est carbunculi genera sunt duodecim, sed præstantiores, qui videntur fulgere ac velut ignem effundere. *Plinius, vbi supra.* Principatum habent carbunculi à similitudine ignium appellati, cum tamen ignes non sentiant ipsi. Horum genera sunt Indici & Garamantici, qui & vocantur Chalcedonij. Adijciunt Ethiopicos, & Alabandicos in Ortosiacæ caute nascentes, sed qui perficiantur alabandicos. In omni vero genere masculi appellantur acriores, ac languidius feminæ refulgentes. In masculis quoque obseruant alios flammæ liquidioris, alios nigrioris, & quosdam ex alio lucidius cæterisque magis in sole flagrantes. Optimos autem Amethystizones, quorum scilicet extremus igniculus exeat in Amethystum, proximos illis quos appellant syrtitas pinnato fulgore radiantes. Inueniri autem vbiicumque solis repercutitur maximè. Satyrus, Indicos, non esse claros dicit plurimumque sordidos, ac semper retortidi fulgotis. Calistratus fulgorem carbunculi tradit esse debere candidum, postea extremo visu nubilum, ac si ita atrollatur, exardescens, ob id à plebisque hunc carbunculum candidum vocati. Quique languidius, & liuidius ex Indicis luceant, appellati Licizonias. Chalcedonios autem esse multo minores. Indicos etiam minus vnus sextarij mensura cauari. Archelaus vero Chalcedonios dicit esse aspectus nigrioris. Sed in igne vel sole vel inclinatione acrius, quam cæteros

Carbunculus
sigillum lapi-
dum est

Species.

Præstantiores.

Diversitate
operum à
Chalcedo-
nijs.

caeteros excitari. Eisdemque obumbrante tecto purpureos videri. Sub caelo, flammeos. Contra solis radios scintillare. Ceras signantibus his, quamuis in opaco, liquefcere. Multi vero indicos Chalcedoniis candidiores esse & e diuersa inclinatione hebetari. scripsere, & etiam in Chalcedoniis maribus stellam intus ardere. foeminas autem vniuersum fulgorem extra se fundere. Nascuntur in Thracia coloris eiusdem ignem minimè sentientes. Theophrastus autem autor est, & in Orchomeno Archadiae & in Chio inueniri. illosque nigriores. Ex quibusdam & specula fieri. Esse & Trocentios interuenientibus maculis albis varios. Itemque Corinthos & pallidiores & cãdidos. Nec est aliud plus difficile, quã hæc genera discernere. Aiunt ab Ethisopibus hebetiores in aceto maceratos 14. diebus nitescere totidem mensibus durante fulgore. Adulterantur vitro simillimè. Sed cote deprehenduntur, sicut alia gemmae facticiae. Mollior enim materia & fragilis, centrofa scrobe deprehenduntur, & pondere. quod minus est vitreis, aliquando & pustulis argenti modo relucenribus.

De Chelidonia.

C A P. LIII.

Isidorus. Chelidonia est gemma purpurea ex hyrundinum colore vocata, duoque sunt eius genera, vna est purpurea ex parte altera. Et alia nigris interuenientibus maculis purpurea. Dialcorides. Chelidonium lapis est, qui in vteris hyrundinum inuenitur. Cuius genera duo sunt, niger & rufus, hic sublatis pulvis hirundinum ex Nido, fissisque ventribus eorum, in ipsis inuenitur. Et rufus quidem sanat lunaticos, & languidos, & insanos panno immissus, & in sinistro aegroti brachio circumligatus: praeterea portantes se facundos, gratos, & amabiles facit. Nigrum quoque qui habuerit omnibus placebit. Sed cui dolent oculi eo trito cum aqua inungitur, & sanatur. Idem in panno lineo croco tincto missus, quotidianas, tertianas, & quartanas compefcit. Aduersus omnes humores aptus est excellenter. *Physiologus.* Pullum hyrundinis primo die Luna deficiente aperi, & inuenies in eius ventre duos lapides, vnum pulchrum, alium deformè, vnus est niger, alius rufus. Accipe ambos, & caue ne terram tangat, & ne adsint pater & mater pulli, quia tunc lapis fortius operabitur. Liga ergo eum in pelle vituli, vel cerui antequam coeant, & porta in brachio sinistro, iuuat Epylepticos, valet contra febres, & noxios humores. Rufus portantes gratissimos facit. Niger quoque portatus optimum finem negociis imponit. *Ex li. de natura rerum.* Chelidonium est lapis informis, & paruus, quem hyrundinum pulli in iecore suo portantes, ex hoc cognoscuntur. si ore ad os in signum pacis, adinuicem conuerfi sedent Rufus vero lunaticos, & insanos mitigat. Niger autem iram sedat. Et aqua dilutus lumina clarificat. *Arnoldus.* Chelidonium rufus panno lineo, vel vituli corio inuolutus, & sub ascella sinistra gestatus valet contra insaniam, & antiquos languores, ac lunaticam passionem. Niger autè valet contra nociuos humores, & contra iras, & febres. Si vero inuoluatur in foliis herbae chelidoniae, sic visum obfuscat. Aqua etiã lotus oculos sanat.

De chelonite & cinadia.

C A P. LIV.

Chelonites est lapis purpurei varique coloris: qui huc sub lingua gestauerit, diuinat futura. At hæc virtus ipsi tantummodo tunc inest, cum luna primo accensa crescens est. Nec hic lapis ab igne corrumpitur. *Isidorus.* Chelonites est indicæ (estudinis oculus, varius & purpureus, hoc magi imposito linguae finguntur futura pronunciare.

Ex Lapidario.

*Indica testudo lapidem mittit chelonitem,
Gratum purpureo varioque colore nitentem,
Quem sub lingua lato si quisquam gesserit ore,
Nosse magi credunt hunc diuinare futura,
Orto mane diem sextam duntaxat ad horam,
Tempore quo Luna succrescere cernitur orbis,
Sed luna prima lapidis praedieta potestas,
Totius fertur spacio durare dies,
Quinta post decimam concordant tempora Luna.
At detrimenti Lunaris tempore toto,
Ante diem tantum lapidi manet illa potestas:
Est etiam nulli lapis hic obnoxius igni.*
Isidorus.

Cynædia est gemma quæ inuenitur in cerebro piscis, eius nominis, candida & oblonga, his praesagite dicuntur magi signa tranquillitatis, & tempestatis.

De ceraunio.

C A P. LV.

Isidorus. Ceraunium dicitur, eo quod alibi quam in loco fulminis ictui proximo non inuenitur. Graeci enim fulmen Ceraunos vocant. Horum duo sunt genera, vnum quod Carmania mittit, chrystallo simile, splendore tamen caeruleo. Et si sub diuo fuerit positum, fulgorem capit sidereum. Alterum Hispania in Lusitaniis littoribus gignit, cuius color similis Pyropo rubenti, qualitas, vt ignis, hic aduersus vim fulgurum opitulari fertur si credimus. *Plinius, vbi supra.* Est inter candidas gemmas, & illa quæ vocatur Ceraunia siderum fulgorem rapientis, ipsaque crystallina, splendoris cerulei nascens in Carmania. Zenothemis albã esse fateretur, sed intus stellam coruscantem habere. Fieri & hebetes Ceraunias, quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas, stellam tradit concipere, Eamque post menses toridem relanguescere. Sotacus, & alia duo genera fecit cerauniae, nigrae rubescentisque. Traditque similes illas esse securibus, his quæ nigrae sunt & rotundæ, vrbes expugnare & classes, easque betulos vocari, quæ vero longe sunt ceraunias vocari: faciunt & aliam raram ad modum Parthorum magis quaesitam, quia non inuenitur alibi quam in loco fulminis ictus. *Arnoldus.* Ceraunus est lapis chrystallo similis inuectus caeruleus de Carmania. Alter vero de Hispania rutilans, vt flamma. Hi de locis tonitruui cadunt, valentque ad dulces somnos & ad praelia causasque vincendas, loca etiam omnia in quibus sunt à fulmine & tempestate contuentur. *Ex li. de natura rerum.* Ceraunis ex graeco dicitur, quia cum fulmine de caelo cadere pethibetur. & in loco vbi lapis iste fuerit fulmen cadere negatur. Est autem caerulei coloris, exque vna parte sepius acutus.

Ex Lapidario.

*Ventorum rabie cum turbidus astat auster,
Cum tonat horrendum, cum fulgurat igneus ather,
Nubibus illis caelo cadit ille lapillus,
Cuius apud graecos extat de fulmine nomen,
Illis quippe locus quos constat fulmine tactos,
Ipse lapis tantum reperiri posse putatur,
Qui caste gerit hunc, a fulmine non ferietur,
Nec datus aut villa, quibus affuerit lapis ille,
Se neque nauigio per fulmen vel mare veetus,
Turbine mergetur, vel fulmine percutietur:
Ad causas etiam vincendaque praelia prodest,
Et dulces somnos, & somnia lata ministrat.*

De Corallo.

C A P. LVI.

Ambrosius. Coralius in mari herba est. Si in acetem transferatur, lapidis soliditate firmatur. *Isidorus.* Coralius in mari rubro gignitur, forma ramosus,

Duo genera Ceraunij.

Nigra & rubescenti Ceraunia.

Vfus.

camofus, colore viridis, & maximè rubens, virgè eius
 candida sub aqua & molles, detractæ confestim du-
 rantur. & rubescunt tæctæque protinus lapidescunt.
 Itaque occupari euellique retibus solet & acri ferra-
 mento præscidi. Qua de causa coralius vocitatur, vt
 hunc magi resistere fulminibus affirmant. *Diasco.* La-
 pis coralius maximas habet virtutes. Est enim tenax
 & omnia somniorum ludibria repellit, atque ab om-
 ni maleficio, atque vmbriis dæmonum, & inanibus
 studijs custodit, sed & fulminibus etiam in naui ven-
 tris & tempestatibus resistit. *Arnol.* Coralius à mari
 trahitur sicut ramusculus, & valet contra quemlibet
 fluxum sanguinis & epilepsiam, & contra vana mon-
 stra collo suspensus, valet etiam contra tempestates &
 grandines, agris aspersus multiplicat fructus. *Philoso-
 phus.* Coralius tantummodo radicem habet, nec stipi-
 tem, nec flores, nec folia, nec fructus. Et est planta
 maris sine cortice, cuius caro aliquantulum mollis est
 in aqua, cum autem venit in aerem sterilem durefcit
 in lapidem, quantum apud nos margaritam Indicum
 preciosum est, tatum apud Indos Coralius. Hunc ma-
 gi fulminibus resistere affirmant scilicet tubum. Al-
 bus vero eligendus est, qui crassus & elatus & planus.
 Et quanto albius tanto melior, & qui non est perfo-
 ratus paruis foraminibus.

De eodem.

C A P. LVII.

A *Vicenna in primo cano.* Coralius est frigidus in
 gradu primo, siccus in secundo. Stypticus est, &
 vehementer prohibet fluxum sanguinis, carnem ad-
 ditam abscindit, confortat oculum abstrahendo &
 exiccando humiditates infixas in eo. Et est præcipuè,
 quod adustum est, & ablutum conueniens lachrymis,
 vestigia quoque vlcærum abstergit, confert apostema-
 tibus intestinorum & splenis. Retinet sputum sangui-
 nis, cor etiam confortat, & eius tremori confert. Nat-
 citur autem in maribus, quæ sunt in Aphrica. Et alius
 quidem rubeus est, alius niger, alius albus, dolorem
 stomachi remouet, ac prohibet super os eius diarrhæ
 suspensus. Et ideo collis puerorum appenditur: Di-
 citur autem, quod si teratur, & impleantur ex eo con-
 cauitates infirmorum dentium, & eradicat eos, & est
 summus in confortatione gingiuarum, confert etiam
 spuro sanguinis, & eius fluxui, propièque rubeus. Et
 omnibus ægitudinibus stomachi

Arnol. vbi supra. Coralius est qui collo suspensus
 epileptici casum eius prohibet. *Ex lib. de natura reru.*
 Coralius est lapis rubeus valde, figuram habens vt cor-
 nu cerui, vel vt herbæ radix cum multis radicibus, nec
 mirum quoniam herba fuit in mari primum: hæ ful-
 minibus & tempestatibus resistit, vnde antiqui lapidè
 huiusmodi contractum cum seminibus in agro iacta-
 bant aut in arboribus suspendebant, vt grandinum
 pericula non sentirent. Dæmonibus quoque terribi-
 lis est, & hoc fortè, quia frequenter ramorum eius ex-
 tensio modum crucis habet.

Ex Lapidario.

*Coralus lapis est dum vivit in aquore vimen,
 Retibus auulsus vel casus acumine ferri,
 Aere contactus fit durior & lapidescit,
 Quique color fuerat viridis, modo punicem sit,
 Hic velut arbusculi ramusculus esse videtur,
 Circa semipedem vix longior inuenietur,
 Ex quo finguntur testamina commoda multis,
 Quippe salutaris gestantibus esse probatur
 Fulmina, typhonicas tempestate que repellit,
 Arate, vchælo, vel agro quocunque geratur,
 At in vineis aspersus & inter olivas,
 Aut inde anniculos cum semine iactus in agros
 Grandinis auertit calamis contraria tela,
 Multiplicat fructus vt fertilitate redundent:
 Vmbas dæmonicas & thessala monstra repellit.*

virtus.

Melior.

Temperamē-
 tum.

Vsus medi-
 cinalis.

Color.

Cur damo-
 nibus terri-
 bilis.

De Cornelio sine Corneolo.

C A P. LVIII.

A *Arnoldus.* Cornelius lapis est rufi & obsecuri co-
 loris, vt lauatura carnis, hic collo digirove sus-
 pensus, iras mitigat, valetque contra quemcunque san-
 guinis fluxum ac præcipuè menstruorum. *Ex libro de virtutibus
 naturæ rerum.* Corneolus vel secundum quosdam cor-
 nelius, est lapis rubeus perlucidus, sed obsecuri colo-
 ris, inscisæ carni similis. Horum lapidum multitudi-
 nem filij Israel in deserto sculpsisse dicuntur, quorum
 sculptrura tam subtilis acuminis comprobatur, vt nul-
 lus posteriorum huiusmodi operis imitationem audeat
 attentare; Nec dubium quod secundum efficacias, &
 virtutes gemmarum sculpebatur imagines figuratum.

Ex Lapidario.

*Sed neque cornelios lapides memorare pigebit,
 Qui licet obscurum videantur habere colorem,
 Non spernenda tamen his creditur insita virtus,
 Nam lapis hic digito collove gerentis adhærens,
 In discipulo surgentes mitigat iras,
 Quique lauatura carnis par esse videtur,
 Sanguinis ex membro sistit quemcunque fluxum,
 Præcipuè talem patitur si famina fluxum.*

De Chrysoelectro & chrysocolla.

C A P. LIX.

I *Sidorus.* Chrysoelectrus est lapis auro similis, sed in
 colorem electri vergens, matutino tantum aspectu
 iucundus ignium rapacissimus, & si iuxta fuerit, ce-
 lerime ardescens. *Aristotel. vbi supra.* Chrysoele-
 ctus ignem trahit, & ex eius natura est quod ab igne
 cito comburitur. *Arnoldus.* Chrysoelectrus gemma
 est aurei coloris ab igne cito inflammabilis, viuu pul-
 cherrimus est in horis matutinis, in aliis vero per om-
 nia dissimilis *Plinius.* Chrysoelectrum collo adalli-
 gatam medetur febribus, tritum vero cum melle
 atque rosaceo aurium vitiiis. Et si cum melle attrito
 conteratur, oculorum etiam obscuritati, stomachi-
 que vitiiis medetur, vel per se farina eius sumpta,
 vel cum mastice ex aqua pota.

Ex Lapidario.

*Esse Chrysoelectrus similis describitur auro,
 Cuius ad electrum color inclinare videtur,
 Hic matutinis visu incandescit horis,
 Cuius materies rapidissima dicitur ignis,
 Nam cito vicino correptus flagrat ab igne.*

Isidorus.

Chrysocolla est gemma quæ gignitur in India, vbi
 formicæ aurum eruunt. Est autem auro similis, habet
 naturam magnetis, nisi quod aurum augere traditur,
 vnde & nuncupatur.

De Chrysolanfi & chrysolitho.

C A P. LX.

I *Dem.* Chrysolanfi est gemma ex auro & igne vo-
 cata, die quidem est aurica, & noctu ignea, hanc
 gignit Ethiopia. Chrysolithus etiam est lapis auro si-
 milis cum marini similitudine coloris, hunc quo-
 que gignit Ethiopia.

Plinius vbi supra. Ethiopia mittit, & chryso-
 lithos auro fulgore translucens, his autem præ-
 feruntur Indici, & si varii non sint Baetiani, de-
 terrimi vero sunt Arabici, quia turbidi sunt & va-
 rii, macularum nubilo interpolati fulgentes. Op-
 timi vero chrysolithi sunt, qui in collatione au-
 rum albicare quadam argenti facie cogunt. Fundo
 includuntur perspicuè, cæteris subicitur aurichal-
 cum. Tametsi iam expertis gemmarum vsu appel-
 lantur

virtus.

Nota.

Color.

Vsus.

Chrysoe-
 lectra color &
 vitii.

Locus.

Melior.

Color Chry-
solithi &
virtus.

Superſtitioſa.

Color.

Locus.

Etymon.

Melior.

Aratro exci-
tatur.

lantur & chryſoele&tri: in colorem electri declinantes. A matutinus aspectus iucundior. Bocchus auctor est Chryſolithon 12. pondo à se esse viſam. *Arnol.* Chryſolithus est gemma cuius color aureus ſcintillat, hoc in auro ponitur, ſiniſtroque lacerto geſtatur. Et est virtus eius contra dæmones, & contra melancholiam, nocturnosque timores. *Ex libro de natura rerum.* Chryſolithus auro micat, & vt ignis ſcintillat. Qui ſi perforatus fuerit & foramen ſetis aſini repletum fuerit, dæmones extertit, & exagitat. Dicit autem Techel Philoſophus Iudæorum in libro de ſculpturis lapidum, quod quando inuenitur in chryſolitho fœmina habens in vna manu auem & in alia piſcem valet ad negociandum.

De Chryſopraſio, & chryſoptaſio.

C A P. LXI.

Iſidorus. Chryſopraſius Indicus est lapis colore porri ſuccum referens, autem inter venientibus guttis. *Solinus* Chryſopraſios ex auro & purpura mixtam lucem habentes, beryllorum generi adiudicauerunt. *Ex libro de natura rerum.* Chryſopraſius inuenitur in India. Sed hic quoque rariffimè, vt dicitur, vnde & inuentus carior habetur. Est autem ex duobus coloribus, aureolis ſcilicet guttis micans, & porri ſucco colore permixtus. *Iſidorus.* Chryſopraſius est lapis Æthiopicus, quem lux cælat, prodit obſcuritas. Noctè ſiquidem eſt igneus, die aureus. *Arnoldus.* Chryſopraſios gemma quem mittit Æthiopia, hic lucet in tenebris, in lumine autem tenebreſcit, ſitque in eo reciprocatio coloris non determinat, velut in quercu putrefacta, & in noctiluca.

Ex Lapidario.

*Æthiopum tellus lapidem chryſoptaſion edit,
Quem tenebrae produunt occultum tempore lucis,
Noctibus igne micans vaſeſcit luce diurna,
Abſque nitore ſacens auro pallore ſepultus,
Hic quoque natura mutatus cernitur ordo,
Nam quem lux cælat ſolito nox more reuelat.*

De Chryſtallo.

C A P. LXII.

Iſidorus. Chryſtallus est lapis reſplendens, & colore aquoſus. Traditur autem, quod ſit nix glacie durata per annos, vnde & nomen Græci ei dederunt. Gignitur autem in Aſia & Cypro maximeque in ſeptentrionum alpiſus, vbi nec æſtate ſol ſeruentiffimus inuenitur ideoque ipſa duricia diuturna & annoſa reddit hanc ſpeciem, quæ chryſtallus dicitur, hac oppoſita radiis ſolis adeo flammam rapit, vt aridis fun- gis vel foliis ignem præbeat, vſus etiam eius ad pocula deſtinatur. Nihil autem aliud, quam frigidum pari potest. *Plinius vbi ſupra.* Chryſtallum contraria natura cauſa facit, gelu vehementiore concreto. Nec alibi ceritè reperitur quam vbi maxime niues rigent hibernæ, certumque eſt glaciem eſſe. vnde & nomen Græci dedere Oſiens & hanc mittit nec vlla præfertur India. Naſcitur & in Aſia, viſiffima: circa Arabas & in Orotiade, ſiniſtriſque montibus, item in Cypro. Sed laudata & in Europa iugis alpium. Auctor eſt Iuba, & in quadam inſula rubri maris naſcitur ante Arabiã ſita, quæ neron vocetur. Et in ea, quæ iuxta gemmam topazion ferat cubitalemque effoſſam à Pythagora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius nepos dicit & in Luſitania naſci. Hoc autem mirum, quod & Xenocrates Epheliſus tradit, aratro in Aſia, & in Cypro excitari, non enim in terreno, nec niſi inter cautes creditum fuerat inueniri, veriſimile eſt (quod idem Xenocrates tradit) à torrentibus læpe deportari. Suidines autem negat, niſi ad Meridiem ſpectantibus locis naſci. Quod certum eſt, non in aquoſis quanquam in re-

gione prægelida reperitur, etiam ſi amne, ad vada vique glacentur, humore cæleſti, paruaque niue, id neceſſe eſt fieri. Ideoque caloris impatiens, non niſi frigidus potui addicitur. Cur autem naſcatur ſex angulis lateribus, non facile ratio inueniri poteſt, eo magis, quod neque in mucronibus eadem ſpecies eſt. Sicque adeo abſolutus eſt laterum læuor, vt nulla id arte poſſit æquari. Magnitudo viſa nobis eſt ampliffima, quæ in capitolio dicauerat Livia Auguſta librarum circiter quinquaginta. Ad idem Xenocrates auctor eſt chryſtalli vas amphorale viſum quatuor ſextariorum. Nos liquido affirmare poſſumus in cauitibus naſci al- pium, adeo in vijs, vt extrahant eam pendentes fune plurimum, peritis enim ſigna eius & indicia ſunt nota; vitiis inſtantur plurimis, ſcabro ferrumine, maculoſa nube, occultra, aliqua vomica, prædura fragili- que. Eſt & ruſa aliquibus rubigo, aliis capil- lamentum rimæ ſimile, hoc artifices lituras occultant. Quæ vero ſine vitio ſunt puras eſſe malunt aſyntheta appellantes, nec ſpumei coloris aquæ limpide. In pondere vero eſt auctoritas poſtrema. Medici vrenda corporum non aliter vtilius fieri putant, quam piſa chryſtallina, ſolis radiis aduerſis oppoſita. Fragmenta chryſtalli nullo modo quærunt ſariti. Miræque ad ſimilitudinem va- ſa vitrea acceſſerunt, ſed prodigii modo, poſt ſuum præcium auxerunt.

De eodem.

C A P. LXIII.

Philoſophus. Chryſtallus, vt dictum eſt traditur eſſe nix, glacie durata, per annos ſcilicet, vt quidam volunt, triginta. Quidam autem volunt, quod chryſtallus non fiat per congelationem maxime cum eum per calidæ perducant regiones, & cum in ſe non habeat humiditatem, littera autem maior apparet ſecundum omnem dimensionem chryſtallo impoſito. Aer enim propter multam ſui peruietatem ſpeciei rei in ſe facilem præbet tranſitum veniendi ad oculum, & ideo immutatio, quæ venit à litteris ſit ad oculum ſua quantitate propria & non ſub maiori. Quia vero immutatio inuenit in chryſtallo duriciam reſiſtentem, non ita ſubito, & de facili tranſit per medium ipſius, ſed fluit in latum. Idcirco videtur ſub maiori quantitate quam habeat,

Arnoldus. Chryſtallus lapis non vi frigoris eſt induratus, ſed vi magis terreſtreitatis, ac ipſi glacie ſimilis. Is ſolis radiis oppoſitus ignem concipit, ſi frigidus eſt, nequaquam vero ſi calidus eſt: huius virtus contra ſitum, & ardorem eſt, tritufque melle ac potatus vbera lacte replet. *Diſco- rdes.* Chryſtallus vires habet ſtypticas. Quidam enim cum melle tritum potui dederunt, ad generandum lac.

Ex libro de natura rerum. Chryſtallus lapis eſt ex glacie induratus. *Solinus* tamen in aliquibus mundi partibus hunc inueniri dicit, vbi nunquam gelu vel glacies fuit. Hic lapis tritus, & cum melle mixtus atque potatus, vbera lacte replet.

Ex Lapidario.

*Chryſtallus glacies multos durata per annos,
Quod lapis hic ſoli ſubiectus concipit ignem
Admotusque ſibi ſolet hic accendere fungos,
Hunc etiam tritum quidam cum melle propinant,
Matribus infantes quibus aſſignantur alendi,
Repleri potu quo credunt vbera lacte.*

Sex angula
latera.Indicia &
vitiis.Triginta an-
nis ſit Chry-
ſtallus.Cur littera
maior cum
Chryſtallo
apparet.

Virtus.

De demonio, & draconitide ac droſelito.

C A P. LXIV.

Vfus.

Arnoldus. Dæmonius est lapis bicolor, confert febricitantibus, venena pellit, hominemque tutum ac victorē reddit. *Isidorus*. Draconites ex chryſtallinis vnus, qui ex cerebro draconis eruitur. Quæ niſi viuenti abſciſa fuerit, non ingemmeſcit, vnde eam magi dormientibus draconibus amputant. Audaces enim viri ſpecus eorum explorant, ibique gramina medicata ſpargunt, ad incitandum ſoporem draconum. Atque ita ſopitis capita deſecant, & gemmas detrahunt. Sunt autem candore tranſlucido, vſu eorum Orientis reges præcipuè gloriantur. *Droſelitus* est lapis varius, cuius nominis cauſa exitit, quia ſi ad ignem applicetur velut ſudorem emittit.

Droſelitus.

De diacodo & diamantico, & dionyſia.

C A P. LXV.

Arnoldus. Diacodos est lapis pallidus beryllo ſimilis, dæmones excitat & phantasmata, applicatus deſuncto vires amittit. *Ex libro de natura rerum*. Diacodos est lapis beryllo ſimilis, qui aquis iniectus varias effigies dæmonum efficit, ita vt det reſponſa petentibus. Hic ſi corpori deſuncti admoueat, amittit vires, & quaſi ſenſibiliter mortem abhorret.

Diamantico.

Dionyſia virtus.

Ex Lapidario.
Est qui diacodos reſponſa petentibus aptus,
Dæmonis effigies varias oſtendere fertur,
Nec lapis eſt aliſus, qui fortius euocat umbras,
Sanctus enim lapis eſt, & quem mors ſternit, abhorret,
Hunc autem perhibent ſimilem fulgore beryllo.
Ex libro de natura rerum.

Diamanticoſ est lapis, qui in quocunq; metallo geſtetur ferream tamen ſibi ſedem propinquā eligit. *Isidorus*. *Dionyſia* est lapis niger mixtus rubentibus notis, hic ex aqua tritus vinum fragrat, & odore ſuo putatur ebrietati reſiſtere. *Philoſophus*. *Dionyſia* lapis eſt Orientis fuſci coloris niueis reſperſus guttis, in aqua tritus vinum fragrat, & tamen ebrietas contra naturam odore ſuo fugari ſolet.

De ebno & ephreſe, & Egyptilla.

C A P. LXVI.

Virtus Ebni.

Diaſcorides. Ebenus est lapis albus ac præcioſus, quo ſolent artifices aurum lympidare, hic potatus in paſſo & aqua ſtomachicoſ curat. Amentes ſimiliter potus eius ſanat, veſicæ etiam dolentes ſoluit, potatusque ſine ægritudine ſeruat, & fœmore circumuolatus velociter parturientes facit. *Isidorus*. *Ephreſis* lapis eſt ſpeculi naturam habens in reddendis imaginibus quanquam rutillet. Experimentum eius, ſi feruenti aquæ addita ſtatim refrigeret. Aut ſi ſoli oppoſitus materiam aridam accendat. Nascitur in Chorintho *Egyptilla* gemma eſt radice nigra, facie vero cærulea, ex *Egypto* vbi reperitur ſic appellata.

Egyptilla.

De Heliotropio.

C A P. LXVII.

Etymon.

Iſidorus. Heliotropium eſt gemma colotis viridis ac nubili, ſtellis puniceis ſuper ſparſum cum ſanguineis venis. Cauſa vero nominis eſt de effectu ipſius lapidis. Nam in labris æneis deiectum, radios ſolis mutat ſanguineo repercuſſo. Extra aquam autem ſpeculi modo ſolem excipit, deprehenditque deſectus eius, ſubeuntem Lunam oſtendens, Gignitur in Cypro, & Aphrica, ſed melior in *Æthiopia*. Magi hanc admixta herba heliotropio, quibuidam additis præcâ-

Locus.

Atationibus gerentem conſpici negant. *Ariſto*. Lapis heliotropium ſi ponatur ſuper aquam euaporabit eâ. *Arnoldus*. Heliotropium eſt gemma viridis ſmaragdo ſimilis, cum guttis ſanguineis, hanc mittit *Æthiopia*, & *Cyprus* & *India*: hic lapis in aquam poſitus eandem quæ in vaſe eſt aqua, cum radijs ſolis opponitur, ebullire facit, & in nebulam reſoluit, quæ paululum imbrem inducit, hæc etiam hominem reddit incolumen. Contra fluxum quoque ſanguinis valet ac contra venena, porro ſi iungatur cum herba eiusdem nominis, valet in fallendo viſum hominis, dū hoc modo te videri prohibet homo. *Ex libr. de natura rerum*. Lapis heliotropium in vaſe aqua pleno ſolis radijs ſubiectus ſanguinem ſolem reddit, ac ſi pateretur eclipſim. Nec mora vaſ ipſum in quo iacet ebullire videtur, & aquam velut imbres ſpargere, hoc facto, videntes arreptitij, ſi præſentes ſint, extra ſe rapiuntur, & futura prædicunt: hic lapis geſtantem in longa vitæ tempora producit, ſanguinem ſtringit, venena fugat, & contra dolos tutum facit.

Virtus reddis inuſi bilem.

Ex Lapidario.
Ex re nomen habens eſt heliotropia gemma,
Qua ſolis radijs in aqua ſubiecta paſillo,
Sanguinem reddit mutato lumine ſolem,
Eclipſimque nouam terris eſfundere cogit,
Denique poſt modicum vaſ ebullire videbis,
Aſpergique ſoras ſubita ſcaturiginis imbrem.

De Amathite.

C A P. LXVIII.

Iſidorus vbi ſupra. Amathites lapis eſt dictus, quia rubore ſanguineus aëre quippe ſanguis eſt. Gignitur autem in *Æthiopia*, ſed principalis in *Arabia*, & *Aphrica* inuenitur. *Plinius lib. 36*. Amathites in metallis inuenitur, vſtus mini colorum imitatur. Oculis cruore ſuffuſis mirè congruit, mulierum profluuium potus ſiſtit. Reiectionibus ſanguinis cum ſucco mali punici, & in veſicæ vitiis efficax. Bibitur & in vino contra ſerpentium idus: adulteros amathites deprehendunt venæ rubentes, & eſt natura friabilis. *Placcarius*. Amathites dicitur, quia aëre ſanguis rubeſcit ſiſtit, habet enim virtutem ſtringēdi fluxum ſanguinis. *Arnol*.

Color.

Virtus.

D Amathites lapis eſt rufus ferrugineus, valet contra veſicæ vitia, fluxum ventris, & carnem ſuperfluam, & menſtruorum fluxum, & ſputum ſanguineum & vulnera, & vlcera, viſus hebetes ſanat, & aſperitatem palpebrarum. Et eſt virtus huius lapidis ſtyptica. *Conſt. in libro graduum*. Amathiten dixit *Gal.* parum eſſe calefactiuum, & extenuatiuum, puſtularum oculorum mundificatiuum, & ſi cum melle temperetur aſperitatis palpebrarū, & angulorum oculorū lenitiuum. *Ex libro de natura rerum*. Amathites lapis eſt ferruginei coloris mixtus venis ſanguineis, hic miſſus in aquam bullientem eam reddit tepidam. Si quis eum deferat, ſolis ardorem non timebit. Idem ſoli expoſitus à ſcintillas emittit, fruſtus à locuſtis & grandine ſeruat. Idē quoque contractus, & in aqua reſolutus ſanat eos qui ſaliuas ſanguineas emittunt. Sanat etiam ventris fluxum, puluis eius carnes mortuas creſcentes in vulnera corrodit & tollit, vino quoque permixtus vlcera ſanat, bibitusque lapidem veſicæ frangit.

Temperamentum.

Contra ardorem ſolis.

Ex Lapidario.
Eſt amathitis Græcum de ſanguine nomen.
Natura lapis humana ſeruire creatus,
Styptica cui virtus per multa probatur ineſſe.

De vario amathitis genere.

C A P. LXIX.

Plinius vbi ſupra. Amathitis genera quinque præter magnetem tradit *Sotacus* ex vetuſtiſſimis auctoribus, ex his principatum *Æthiopico* dat, oculorum

Genera quinque.

rum

rum vtilissima medicamentis, itēque ambustis. Alterum vocari dicit androdamanta colore nigro, pondere ac duritia insignem, & inde nomen traxisse, præcipueque in Aphrica repertum, ad se autem argentum, & æs ac ferrum trahere; Experimentum eius cote esse, & lapide Basanite. Sanguineum quippe colorem reddere, & ad iocinerum vitia remedij precium existere. Tertium genus facit arabici, duricia similis, vix reddentis succum ad cotem aquarium aliquando similem croco. Quarti generis elathiten vocari dicit quandiu crudus sit. Coctum vero vtilem ambustis, ad omnia vtiliorem rubrica. Quinti generis schistos reprimat hæmorrhoidas. Amathitis vis est in totum sanare strumas omnes. Tritus in oleo pondere dragmarum trium ac bibitus à ieiunis, sanat vitia sanguinis. Idem auctor schiston esse alterius generis tradit quàm amathiten quem attractitem vocant, ipsumque in Aphrica nasci nigrum, ac tritum aquarijs cotibus ab ea parte, quæ fert à radice nigrum colorem, ab altera parte croceum, & ipsum oculorum medicamentis esse vtilem. *Auicē. vbi supra.* Amathites inuenitur quandoque in mineris. Quandoque vero magnes vitur, & quod inde provenit est Amathites in operationibus suis. Melior est ille qui velociter frangibilis est, æqualis duricie, cui non admiscetur sordes, & in quo sunt venæ. Non ablutus quidem, calidus est in primo, siccus in secundo. Ablutus autem frigidus est ad secundum propter abluitionem, siccus in tertio. In ipso est stypticitas vehemens, & calefactio quædam, & subtilitatio & exiccatio vltima. Puluerizatus super carnem additam, extenuat eam, Confert vlcibus oculi, & asperitati palpebrarum, datur etiam in potu cum vino ad difficultatem vrinæ, & ad fluxum menstruorum, & est in eo proprietates rectificandi gomorham.

De Enydro & epistrite.

C A P. LXX.

Isidor. Enydros lapis est ab aqua vocatus, exundat enim aquam ita vt clausam puteus in eo fontaneam scaturiginem. *Arnold.* Enydros est lapis distillans perpetuis guttis, nec liquefit omnino, nec efficitur, minor. *Ex libro de natura rerum.* Enydros lapis chrystallo similis, miro modo perpetuis lachrymis distillat, & tamen durus, & integer in omnibus perseverat.

Ex Lapidario.

Huius natura graue sit deprehendere causam.

Nam si decurrit lapidis substantia, quare

Non minor efficitur, aut non omnino liquefit?

Si res exterior descendit ad interiora.

Vt semper restuat, cur se non impedit ipsum.

Scilicet ingrediens contrarius egrediens.

Aristot. Epistrites lapis est qui securitatem à beatijs præbet, & si mittatur in aquæ bullientis vase, cessant ebullitionis eius ampullæ. *Arnold.* Epistrites lapis est rutilans, & rubicundus in binari natus. Ex parte cordis gestatus, hominem tutum custodit locustas & volucres nebulasque steriles, grandinem ac turbinem à fructibus terræ compescit, & soli oppositus ignem & radios emittit. *Dioscorid.* Epistrites lapis rubicundus ac dilucidus est, & nascitur in Corintho: hic in aquam feruentem missus, continuo tepidiorem eam reddit, & si aliquantulum steterit ibi, omnem ardorem tollens frigidam eam facit. Hunc cum aliquis in manu dextra contra solem tenuerit radios emittit, & ignem vomit, ita vt videntes mirentur. Qui vero circa brachium sinistrum eum portauerit, omnes turbas contemnit.

Ex Lapidario.

Epistrites

Nascitur in binari rutilans lapis, & rubicundus.

Ad solem positus radios emittit, & ignem.

Mirantur oculos perstringens luce corrosiva.

Accensas idem compescit seditiones,

SP. NATURA

Et tutum seruat dubia sub sorte gerentem.

Pectora, sed memori fixum teneamus oportet,

Qua cor parte iacet lapides hos esse gerendos.

De ermissione, & athite exacontalitho.

C A P. LXXI.

Isidor. Ermistio gemma inter gratissimas aspicitur, & ex igneo colore radians auto, portans secum in extremitatibus candidam lucem. *Ex lib. de natura rerum.* Athites est lapis punice coloris habens lapillum interius, ex quo fit sonorus, hic ab Aquila de extremis orbis partibus in nidu portatur: naturaliter enim hunc esse pullis suis tutamen reperitur, Alij dicunt hanc esse causam, quod ova Aquilæ immoderato calore concalescunt nisi lapis naturaliter frigidus præsens sit, hic pueros incolumes seruat. Efficacissime prægnantes iuuat, ne abortum faciant vel in partu grauitur laborent, in læuo lacerto portari vult, sobrietatem confert & gratiam, facitque victorem. *Auctor.* De hoc lapide plenius dictum est superius vbi actum est de lapidibus insignioribus. Quidam enim lapides quasi sunt medij inter gemmas & lapides cæteros insigniores, & ideo inter vtriuslibet deputantur, vt sunt androdamantus, & athites & amathites. *Isidor.* Exacontalithus, lapis in parua magnitudine multicolor est, vnde & nominatus est. Tam diuersis enim notis aspersus est, vt 60. gemmarum colores in paruo eius orbiculo deprehendantur. *Arnoldus.* Exacontalithus est lapis valde paruus ex coloribus sexaginta distinctus, hic hominis oculos efficit tremulos.

Ex Lapidario.

Exacontalithus lapis ex re nomen adeptus,

Corporis exigui numero dispendia supplet,

Dum tot gemmarum fert gemmula sola decorem.

De Falcano, & filatere, & slongite.

C A P. LXXII.

Arnoldus. Falcanos (qui & asenicum, vel auripigmentum dicitur.) Lapis est rabeus, & citrinus. Habetque naturam sulphuris calefaciendi ac desiccandi, si æri apponatur transmittit illud in album, Omniaque metallina corpora exurit præter aurum. Filaterus eadem est gemma eiusdemque virtutis cuius & chrysolithus, de quo, scilicet iam sufficienter dictum est superius. *Isidor.* Phlegontes gemma est ex Persida, & hæc est vna ex gemmis ardentibus vel chrystallinis ostentans intra se quasi flammam æstuantem, quæ non exeat exterius.

De Galactite, & garamantite.

C A P. LXXIII.

Idem. Galactites lapis lacteus dicitur, qui attritus reddit succum album, ad lactis saporem. Feminis nutrientibus illigatus fœcondat vbera. Infantium quoque collo suspensus saluam fertur facere, in ore autem liquefcere, & memoriam adimere. *Arnold.* Galactites lapis est cineri similis, hanc mittit Nilus, & Achelous datque lactis succum, & saporem, & in ore clausus turbat mentem. Collo circumdatus vbera lacte replet, & fœmori ligatus faciles partus præbet. Denique si vespere cum sale mixtus aqua ouili circumspargitur, oues lacte replentur, & scabies ab eis fugatur. *Aristot.* Lapis galactites dum ponitur contra incendium, ignis extinguitur, & si supra mulierem suspenditur, ignis extinguitur, & si supra mulierem suspenditur, partus egreditur. *Dioscorides.* Galactites lapis colore cinereus est, gustu dulcis, sic dictus, quia tritus colorem lacteam emittit, hic post balneum ieiuno datus cum mulso, vel aqua lactis copiam ministrat. Lacteus autem dicitur, quia præcedentia mala in obliuionem adducit, vnde & mulieri difficulter parienti, filo facto de lana ouis circa femur dextrum

ligatus.

Z

Virtus.

Temperamentum.

Etymon.

aliu.
Lambic.

Etymon.

Contra abortum.

Etymon.

Virtus.

Locus generationis.

Adiuuat partum.

ligatus, mox eam sine dolore parere facit. Idem fascino ligatus dolorem dentium liberat, & qui secum eum portauerit, si principem vel alium offensum habuerit, in obliuionem eum adducit, & gratiosum reddit. *Plinius ubi supra.* Garamantiten aliqui vocant lapidem, qui & sandaresus, de quo scilicet dicitur inferius.

De Gelatia, & glossopetra.

C A P. LXXIV.

Isidor. Gelacia siue galatias lapis candorem & figuram præstat grandinis, duritia quoque inuicta est, vt adamas, & in igne fertur etiam frigus suam manere. *Arnold.* Galatias lapis omni tempore frigidus nec vnquam calefit.

Ex Lapidario.

Est quæ candorem fert grandinis atque figuram, Ictibus omnimodis inuicta gelacia gemma, Cuius natura vis tanta probatur, vt omni Tempore frigida sit, nulloque calefit ab igne.

Solinus. Glossopetra lapis deficientibus lunis è cælo cadit, linguæ humanæ similis, est non modicæ, vt magi ferunt, potestatis, qui ex ea motus lunares excitari putant.

Glossopetra vis magica.

De Hyæna, & hieracite.

C A P. LXXV.

Isidor. Hyæna lapis est qui in oculis hyænz bestiz inuenitur. Qui si sub lingua hominis subditus fuerit, futura eum præcinere dicunt. *Arist. in lib. de animalibus.* Gemmam hyæna portat in oculis, vel vt aliqui dicunt in fronte. *Solinus.* Varietas multiplex colorumque mutatio inest oculis hyænz, in quorum pupillis inuenitur lapis, quem dicunt prædicendi futura præditum potestate.

Ex Lapidario.

Tollitur ex oculis lapis extollendus hyæna, Vaticum numerum dicunt inferre gerenti, Qui queat imbutus prædicere quæque futura, Sub lingua lato si contineatur in ore.

Isidor. Hieracites est lapis accipitris coloris similis. *Arist. in lib. de lapid.* Hieracites lapis si ab homine gestetur, à muscis vel apibus non mordetur. *Arnoldus.* Hieracites lapis est niger, quem qui in ore gestauerit, magis cogitationum, & opinionum iudex efficitur, & amabilis redditur. Sic autem virtus eius probatur, corpus gestantis si nudum melle fuerit inunctum, & muscis expositum, intactum relinquent ipsum, at si lapis ab eo auferatur, fugēt atque corripunt corpus.

Contra muscas.

Color.

De Hyacintho & hyacinthozonte.

C A P. LXXVI.

Isidor. Hyacinthus ex nominis sui fulgore vocatur, hic in Æthopia inuenitur cæruleum colorem habens, optimus autem est, qui nec rarus est, nec densitate obtusus, sed ex vtroque temperamento luce puraque refulgens, non autem æqualiter rutilat. Nā sereno perspicuus atque gratus, nubilo coram omnibus evanescit atque marcescit. In missis frigidus, & in sculpturis durissimus, nec tamen inuictus, nam adamante inscribitur & signatur. *Solinus.* Hyacinthus nitore cæruleo lapis est preciosus: siquidem inculpabilis inueniatur, est enim vitij obnoxius: nam plerumque, aut violaceo diluitur, aut nubilo obducitur, aut albicans in aquaticum eliquescit, hic est qui auras sentit, & cum cælo mutatur, nec æqualiter rutilat cū aut nubilosus est dies aut serenus. *Arnoldus.* Hyacinthus lapis aquaticus, cuius color est rufus, vel purpureus, aut cæruleus. Suntque tres species hyacinthi, scilicet granati; ac citrini, & Veneti, frigidi atque du-

Tres species

rissimi. Sed meliores sunt granati, & qui medij sunt inter rarum & densum, & perspicui, hic lapis tristitiam fugat, & suspitiones vanas, est autem confortatiua corporum virtutis, dat vigorem membris, collo vel digito suspensus reddit hominem securum ab hostibus, somnum prouocat, nervos vegetat. *Arist.* Hyacinthus venenū fumosum tollit, & imprægnata, quando tenuerit ipsum, abortit, si est in homine vulnus ponitur supra venenum eius. *Plinius ubi supra.* Hyacintho fulgor violaceus diluitur primo quoque aspectu gratus evanescit antequam satiet, adeoque non implet oculos, vt penè non attingat, celerius inardescens nominis sui flore. *Ex lib. de naturis rerum.* Hyacinthus est lapis cæruleus, in obscuro, nubilosus, in sereno clarus. Ita quod aera sentire dicitur peroptimus est ille qui nec nimium clarus nec nimis obscurus. Est autem frigidissimus, & hoc magis si mittatur, in os. Solidissimæ quoque duriciæ est, ita quod findi vel sculpa recusat. Sculpitur tamen aliquando fragmentis adamantis, hic confortat gestantem, & fugat tristitiam ac suspitiones vanas, securum facit in peregrinas terras euntem, tutamen etiam est contra pestilentiam, & contra serpentes atque venena. Dicit autem thethel quod cum inuenitur, in Hyacintho albus lapis admixtus, & in ipsa albedine equus hoc valet ad obtinendam gratiam & gloriam. *Diosc.* Hyacinthi vt dictum est, species sunt tres inter quas granati sunt meliores, qui iuxta ignem magis ac magis rubicundi fiunt, & si aliqua ibi fuerat nigredo tollitur. Veneti vero non patiuntur ignem. *Alexander* omnes hyacinthos dicit esse calidos & siccos in primo gradu, licet quidam Venetos dicant esse frigidos. Si quis in collo vel alio modo portauerit intrans terram pestiferam, vt fertur, idem non inficietur, idem lapis pilos à pubertate retinet. *Isidor.* Hyacinthozonta lapis est indicus hyacinthum prope referens. Quidam eorū chrystallis similes capillamentis intercurrentibus obscurantur. Ex quo etiam vitio nomen illorum est.

Virtus.

Index anis.

Durus.

Virtus.

Temperamentum.

De Iaspide.

C A P. V T LXXVII.

Iaspis Græcè Latine viridis gemma smaragdo similis est, sed crassi coloris, huius species sunt 17. *Helimandus lib. 10.* Iaspis optimus est viridi translucentique colore. Castè gestatus fugat febres, & hydropem. Appositusque inuat mulierem parturientem, vis autem eius dicitur esse in argento. *Aristot.* Iaspis clarificat visum hominis, sanguinem stringit, & si super mulierem est partum eius soluit. *Arnold.* Iaspis est gemma multorum colorum, sed optimus est viridis, & translucens: de multis partibus transmittitur, hominem tutum facit, & hyantis mata pellit, luxuriã quoque cohibet, & conceptum prohibet, est autem virtus eius contra fluxum sanguinis, & mestrurorum. *Plin. ubi supra.* Iaspis est vt smaragdus viridis sed crassi coloris. Omnes iaspidum species 16 gestare traditur, Ex his quæ smaragdo similis est è Petra per transfuersum, alba linea præcingitur, & grammacia vocatur. Qui autem pluribus polygrammos dicitur, quam magi prodiderunt vtilem esse concionantibus. Est & onychipnacta quæ Iasponyx vocatur, nubem complexa, & niues imitata, quæ est rutilis punctis stellata, & sali megarico similis, & veluti fumo infecta, quæ capnias vocatur. Magnitudinem iaspidis vnciarum, 15 vidimus, formatam in effigiem Neronis thoracatam, adulteratur autem maximè tinctura, idque in regis Ægyptij, qui primus eam tinxit, ascribitur gloria. Diuiditur & hic in mares & feminas, inest autem & aliquando aureus puluis non qualis in sapphyrinis, nam in sapphyris aurum collucet punctis cæruleis, *Philosophus.* Iaspis est lapis virens guttas sanguineas habens. Ille peroptimus est qui magis translucet. Castum hominem se portantem tutum facit, & gratum, si consecratus sit noxia quoque phantasma

Optimus.

Virtus.

mata

Superstitio-
funs.

Iaspis hie-
roglificum
falsi.

* alia lin-
guis.

us medi-
cinali.

Generatio.

mata pellit. Huius genera plura sunt. Est autē quod-
dam genus valde rubens, instar ignis & trāslucidum,
& hoc preciosam est, quoddā vero rubens non per-
lucidam: thetel ait, quod quando inuenitur in iaspi-
de homo scutum habens in collo vel manu, & culpi-
dem in altera manu, sub pedibus quoque serpentem,
hic habet contra omnes inimicos virtutem. Cum au-
tem inuenitur in eo homo habens fasciculum herbae
in collo, ponatur in argento, & habet virtutem inter
infirmitates discernendi, & in omni loco sanguinem
restringendi; Itaque Galienus in digito portasse fer-
tur hunc lapidem; Si quis autem inuenierit iaspidem
viridem, & in eo cruce[m] habet virtutem, vt ferens
ipsum non mergatur. Rabanus. Iaspis in virore fidem
immarcescibilem indicat, quam virtutum flores co-
mitari solent. Iaspidium tamen multa sunt genera.
Alius enim est viridis coloris & tinctus quasi floribus
apparet, alius quasi smaragdi habens similitudinem,
sed crassi coloris, alius niuis, & spumae marinarum
fluctuum, quasi mixto colore obrutilans, primus est
praestantior, vanos fugat timores.

De kabrate & kacabre, & kakma.

C A P. LXXVIII.

A *Rhoid.* Kabrates est lapis chrystallo similis, hic
eloquentiam & honorem, & gratiam dat,
à noxijs quoque defendit, & hydropisum curat. Kaca-
bre lapis est idem cum gagate, sed melior, nec virtu-
tibus ab eo discrepans aut colore. Arist. Ex gagate, &
Kacabre, somnium fit, & mouet epilepsiam hominis.
Arnol. Kakma lapis est cuius color albus, & coloribus
varijs distinctus, hic à Kaumate, quod est incendium
dicitur, quoniam in locis sulphureis calidis re-
peritur. Huius virtus existit maximè ex sculpturae in
eo diuersitate.

De lychynite.

C A P. LXXIX.

I *Sidor.* Lychynes ex ardentium gemmarum gene-
re est à lucernarum fragrantia appellata. Gignitur
in multis locis, probatissima apud Indos. Huius du-
plex est facies, vna quae purpura radiat, Alia quae coc-
ci rubore: à sole excalesceta aut digitorum attritu, pa-
leas, & folia chartarum ad se rapere dicitur, sculptu-
ris resistit, & si quando sculpta est dum signa imprit,
quasi quodam animalis morsu, partem cerę re-
tentat: huius genera sunt quatuor. Solinus. Lychynes
dicitur, eo quod lucis vigorem excitat fragrantia lu-
cernarum. Plin. Lychinities ex genere ardentium lu-
cernarum accensarum praecipua gratia est appellata.
Nascitur circa Orthosiam, totaque Carmania, & vi-
cinis locis, sed probatissima in Indis. Quidam enim
eam dixerunt esse carbunculum remissiore[m]. Secun-
da bonitate similis est Ionica sic à floribus prolatis
appellata. *Helinandus lib. 12.* Lychines est lapis pur-
pureus, fulgens vt lucerna: hic tactus sub sole digitis
paleas attrahit, subitumque incendium restinguit.

De lygnrio, & lyparea.

C A P. LXXX.

I *Sidorus.* Lygurius gemma sic est appellata, eo
quod fiat ex vrina lyncis bestiae tempore indura-
ta. Est autem sicut & succinus fulua attrahens spiri-
tu folia propinquantia. *Helinandus lib. 10.* Lygurius
Theophrastus dicit electri colorem habere, paleas
attrahere, stomachum dolentem iuuare, ictericis co-
lorem reparare, fluxum ventris stringere: *Plinius*
ubi supra. De lygnrio dicere cogit auctorum perti-
nacia, quippe si non etiam electrum id esse, gemma

SPEC. NATVRA.

tamen esse contendunt, fieri autem ex lyncis vrina,
sed egestam terra protinus operiente bestia, eo quod
vlti hominum eam inuideat, esse vero qualem in
igneis succinis colorem gemmae, scalpique nec folia
tantum aut stramenta, sed etiam aris ac ferri laminas
ad se rapere credit Theophrastus atque Diocles, ego
totum id falsum arbitror, nec vltam in auro nostro
gemma[m] vllam ea appellatione. De medicina quo-
que simul proditur, hoc lapide pota vesicae calculos
elidi, & morbo regio occurrere. *Dioscorides.* Lotium lyn-
cis quem multi lygurius vocant, mox vbi mixcerit
lapis fit, dolores stomachi tollit. *Rabanus.* Lygurius
habet colorem quasi electri, & si fuerit confricatus,
paleas ad se trahit. *Philosophus.* Hic lapis est frigidus,
& siccae complexionis, rotundus, valet praecipue vul-
neratis, & à vulnere ferrum extrahit. *Ex libr. de natu-
ra rerum.* Lygurius est lapis, quem stillare dicunt ab
inguine lyncis bestiae scilicet vrinantis, huius enim
vrina secundum Plinium solidatur in lapidem, quod
naturaliter bestia sciens, inuidet bono nostro, ege-
stumque preciosum vrinę liquorem arena obruit, &
hic eo citius in lapidem durefcit. Est autem frequen-
tius croceus parum ad nigredinem tendens. Huius
color iuxta Plinium igneus ac rubicundus est, & car-
bunculo similis, nisi quod nequaquam nocte lucet:
iuxta lapidarium vero viridis est: virtus eius habetur
ad multa remedia, praecipueque ablutus in aqua con-
stipatos iuuat, & ventrem soluit, colorem quoque
perditum in facie recuperat. Auctor. De hoc iterum
inferius dicitur, vbi de natura bestiae lyncis agitur.
Arnoldus. Lyparea est lapis stypticus, huius proprie-
tas est, quod omnē genus ferarum ad eius praesen-
tiam cito properat & ipsum intuetur. *Isidor.* Lypa-
rea suffita gentiles omnes bestias euocare traduntur.
Ex libr. de natura rerum. Lyparea lapis est in Lybia val-
de mirabilis, ad quem omnem ferarum genus, do-
cente natura sponte quasi ad patronum currit, cum
canes vel venatores eas insequuntur. Sed nec aliquis
aduersarius eis nocere potest.

Tempera-
mentum.

Color.

Virtus.

De margarita.

C A P. LXXXI.

I *Sidor.* Margarita est prima candidarum gemma-
rum, quam inde margaritam vocari dicunt, quod
in conchulis maris inueniatur. Inest enim in carne
conchae calculus natus sicut in carne ostreae margari-
ta preciosissima reperiri dicitur, vel sicut in cerebro
pisces lapillus. Gignitur autem de caelesti rore, quem
certo anni tempore conchae hauriunt. Ex quibus mar-
garitis quaedam vniones vocantur, aptum nomen
habentes, eo quod tantum vnus, & nunquam duo
vel plures simul reperiantur. Meliores autem sunt
candidae margaritae, quam quae flauescunt. Illas
enim aut iuuentus, aut matutini roris conceptio
reddit candidas. Has senectus, vel vespertinus gignit
obscuras. *Physiologus.* Conchus vel vnio est lapis in
mari concauus, & rotundus, in duas partes diuisus,
vnde aperiri potest, & concludi, haec de fundo maris
ascendit super mare hora matutina, & aperiens se sul-
cipit de rore caeli intra se, & circumfulget eum ra-
dijs solis, sic fit intra eum margarita preciosa, &
splendida valde, quippe quae rore caeli est concepta
& solis radio clarificata. *Arnoldus.* Margarita est can-
didus lapis, qui ex marinis tollitur Conchis. Que-
dam ex his perforatae sunt, & in tonitruo sic abor-
sus ab eis. Meliores mittit India, & Britannia. *Plin.*
lib. 9. Principium culmenque omnium rerum tenent
margaritae precia Indicus maximè has mittit Ocea-
nus, fertilissima & est Taprobane ac Troisis, praeci-
pue vero laudantur circa Arabiam in sinu persico ru-
bri maris. Origo ac genitura coche existit haud mul-
tum differens ostrearum conchis, has vbi genitalis
stimulauerit hora, pendentes se quadam oscitatione

Erymon.

Vniones cur-
ita dicitur

Modus gene-
randi vnio-
nes.

Meliores.

Margarita
partum con-
charum.

toleido conceptu tradunt impleri, grauidasque po-
stea eniti partumque concharum esse magacitas, pro-
qualitate foris accepti. Si purus influxerit, candorem
conspici, si vero turbidus, & fatum fordescere, eun-
demque pallere celo conceptum minante, ex eo
quippe constare, cœlique maiorem eis societatem,
quam maris esse, Inde ergo trahit colorem nubilum,
aut pro claritate matutina serenum; Si tempestiue
fatientur, grandescere traduntur, & partus. Si ful-
guret conchas comprimere ac pro ieiunij modo minui.
Si vero etiam tonuerit, pauidas ac repente com-
pressas, quæ vocant physmata, efficere speciem, ve-
rum inani modo inflatam sine corpore, hosque Con-
charum abortus esse. Sani quidem partus cute con-
stant multiplici, & purgantur à petitis. Miror autem
ipso tantum eas celo gaudere sole rubescere candore
reque perdere, vt corpus humanum; quare præci-
puum eum scilicet candorem custodiunt in se, pela-
go altius, quàm vt radij penetrent, mersæ. Senecta ta-
men & ille flauescunt rugisque torpescunt, nec nisi
in inuenta constat ille, qui quæritur vigor. In senecta
quoque crassescunt, & Conchis adhærescunt, nec his
euelli nisi lima queunt. Quibus vna tantum est facies
& ab ea rotunditas, auertis planicies, ob id tympana
nominantur.

Iterum de eodem.

C A P. LXXXII.

Mirum de
concha.

Dos visionū

Etymon.

Exaluminati
colores
omnium.
Elenchi.

Mya.

Margaritas in Conchis coherentes videmus
hac dote vnguenta circumferentibus. Cæte-
rum in aqua mollis existit, vnio exemptus protinus
durefcit. Concha ipsa cum manum videt, se se com-
primit, opesque suas operit, gnara propter illas se
peti, manumque si præueniat, acie sua abscindit. Con-
chas huiusmodi retibus inclusas, multo sale dicunt
in vasis fistilibus obrui, erosaque omni carne nucleos
quosdam corporum, idest vniones in ima decidere.
Nec dubium est illas vsu atteri, coloremque in dili-
gentia mutari, dos omnis est in candore, magnitudi-
ne, orbe, pondere, leuore. Nunquam duo repe-
riuntur indisereri, ideoque & nomen vnionum Ro-
manæ deliciae imposuerunt eis. Nam id apud Græcos
non est, nec apud Barbaros inventores aliud, quàm
margaritæ nomen. Est & in candore ipso magna dif-
ferentia, clarior in mari rubro repertus, Indicus vero
specularium lapidum squamas assimilât, magnitudi-
ne præcellens alias. Summa laus coloris eius est vo-
cari exaluminatos, procerioribus autem sua est gratia.
Elenchos appellant fatigata longitudine, alabastro-
rum figura, in orbe pleniore desinentes. Hos digitis
suspendere, & binos ac ternos auribus, fœminarum
gloria est. In mari nostro reperiri solebat crebrius
circa bosphorum thracium, rufi & parui, in Conchis,
quas myas appellant. Corpus earum solidum esse ma-
nifestum est, quia nullo lapsu frangitur, nec semper
in media carne, sed alijs & alijs locis reperiuntur, vi-
dimus, in externis iam etiam marginibus velur è Co-
cha exeuntes. In Britannia paruos atque decolores
nasci certum est.

Ex libr. de natura rerum. Margarita, vt dicit Soli-
nus, sic efficitur. Conchæ in quibus inueniuntur no-
cturno tempore litus aduent, & rore cœli eas concipi-
unt, si purum fuerit quod accipiunt, gemme can-
didæ sunt. Si vero turbidum, aut pallore languent,
aut rufo obnubilantur. Denique quotiens accipiunt
matutini aeris semen, sit clarior margarita, quotiens
vespere, sit obscurior, quanto magis hauserint rorem,
tanto magis peficitur lapidum magnitudo. Si vero
Conchis apertis repente coruscatio micuerit intem-
pestiuo metu comprimantur, subitaque formidine
abortiuntur, aut perparatæ efficiuntur. Talis autem
Conchis ipsis est lenus, vt partus suos timeant ma-
culari, cum sol vientes acferentes orbes emerferit.

Itaque ne calore nimio fuscantur lapides, Conchæ
subsidant in profundum. Duo nunquam in vna Con-
cha reperiuntur, vnde & vniones à plerisque dicun-
tur. Grandinibus descenditibus conchæ lapides
durefcunt, vltra semiunciam nunquam reperiun-
tur. Dicuntur autem cum Luna crescere, & decrescere,
dum viuentes in Concha sunt. Huius gemmas di-
gitis, vel auribus suspendere binas aut trinas, fœmina-
rum gloria est. In aceto vero positæ citius resoluuntur
denique margarita vndique perforabilem se præbet,
& contra morbum caducum valet.

De luxuria antiquorum in margaritis.

C A P. T. LXXXIII.

Plinius vbi supra. Margaritæ vt dictum est, Ocea-
no maximè Indico mittuntur, interque belluas
immanes per tot maria venientes, tam longo terra-
rum tractu, tan usque solis ardoribus petuntur. Ita-
que iam ex tota rerum natura ventri mare damnosissi-
mum, & tot modis, tot mensis, tot piscium saporibus,
quibus precia capientium periculo sunt. Sed
quota hæc portio est reputantibus purpuras, & con-
chylia, & margaritas, parum scilicet fuerat in gulas
condi maria, nisi manibus, auribus, capite, totoque
corpore fœminis atque viris gestarentur? Quid ma-
ri cum vestibus? Quid cum vellere vndis ac flucti-
bus? Non rectè nos recipit hæc natura rerum nisi nu-
dos. Esto, sit tanta ventri societas cum eo. Quid ter-
gori? Parum sit nisi qui vestimur, periculis etiam ve-
stitamur, adeo per totum corpus animæ hominis quæ-
sita placent maximè, præcipuè ergo rerum præ-
cium tenent, vt dictum est, margaritæ. Has digitis
suspendere, & binas trinasque auribus, gloria est,
fœminarum. Subeunt luxuriæ eius nomina, & tædia
exquisita perditione portatus; Siquidem cum id fe-
cere crotalia appellant, ceu sono quoque gaudeant,
& collisu ipso margaritarum. Quin & pedibus nec
crepidarum tantum obstragulis, sed & totis addunt
socculis. Neque enim gestare iam satis est margari-
tas, nisi calcant, ac per vniones etiam ambulant: duo
maximi fuerunt vniones, & vtrumque possedit Cleo-
patra reginarum Egypti nouissima, per manus re-
gum Orientis sibi traditos, hæc cum exquisitis
quotidie Antonius Epulis saginaretur, superbo si-
mul ac procaci fastu vt regina meretrix, lauti-
ciam eius omnem apparatusque detrectans, eo
quærente quid astrui magnificentie possit, vna se
cæna centies sestertium absumpturam ostendit. Cu-
piebat Antonius discere, sed non arbitrabatur fieri
posse. Sponsionibus ergo factis postero die quo iudi-
cium agebatur, quotidianam Antonio cenam appo-
suit irridenti, & computationem expostulanti. At
illa consumpturam se solam ea in cena taxationem
confirmans scilicet centies sestertium cænaturam, se-
cundam inferri mensam iussit, & ex præcepto mini-
stri vnum tantummodo vas ante illam apposuerunt
aceti, cuius asperitas visque in tabem margaritas re-
soluit. Gerebat auribus tum maximè singulare illud
ac verè vnicum opus naturæ. Itaque Antonio spe-
ctante, quidnam esset actura, detractum alterum
merit, ac liquefactum absorbit. Iniecit alteri ma-
num Lucius Plancus iudex sponsionis eius, cum
quoque paranti simili absumere modo, victumque
Antonium pronunciauit, homine irato: prior id fece-
rat Romæ Clodius Tragedi Æsopi filius in amplis o-
pibus hæres ab ipso relictus, ne triumphatu suo nimis
superbiat Antonius penè histrioni comparatus, &
quidem nulla sponsione ad hoc productus, quo id
magis regium erat. Sed vt experiretur in gloria pala-
ti, quid saperent margaritæ, atque vt mire placuere,
ne solus hoc sciret, singulos vniones conuiuis ad for-
bendum dedit. Denique conchylia, & purpuras ora
omnis atterit, quibus eadem mater luxuria pœne pa-
ria etiam margaritis precia fecit.

Sensus con-
charum.

alini flau-
nescunt.

Crotalia.

Predigaltes
Cleopatra.

Luxuriosa
contentio.

Simile est
placum Romæ
prius conti-
ent.

De virtute ipsarum in medicina.

CAPVT LXXXIV.

Tempera-
mentum.

Virtus.

Platearius in lib. de simplicibus medicina. Margaritæ frigidæ sunt & sicca. Quæ perforatæ meliores sunt, & in medicinis ponuntur. Sed eligendæ, quæ claræ, & albæ sunt, virtutem habent confortandi, quia quadam asperitate sua membra à superfluis abstergunt, & ea quasi astringendo, & coarctando ad vnum ducunt, contra, debilitatem, & syncopen, vel fluxum ventris, vel sanguinis, & contra cardiacam passionem. In febribus datur puluis eius cum Saccharo rosaceo. *Arnol.* Margarita virtutem confortantis spiritus habet, contraque cardiacam, & syncopen, & contra fluxum sanguinis, & lienteria ac diarrhia valet. *Ex libr. de natura rerum.* Margaritâ contrita, & confecta secundum modum debitum, valet contra stomachi debilitatem, confert corporis sanitatem, & etiam mentis, quia castum reddit portantem, valet etiam (vt dictum est) contra morbum caducum. Eligendæ sunt autem (vt dictum est) margaritæ albæ, & claræ, confortant enim reparando subtiles spiritus. Quæ autem obscura est quasi, & subalbida, non ponatur in medicina.

De media, & myrrhite.

CAPVT LXXXV.

Media Ety-
moo.

Virtus.

Isidor. Media est gemma nigra, & ærei coloris habens venas. Sudorem reddit croci, saporem vini. *Arnold.* Media, lapis est, cui color viridis alternis niger. Transmittitur à regione Medorum. Eiusque virtus est contra cecitatem oculorum, ac veterem podagram, & phreneticam passionem, Refouet autem fessos, & debiles; Sed si huius lapidis nigri fragmenta in aqua calida resoluta, hosti tibi suspecto ad lauandum dederis, membrorum excoriationem protendit, Et si ad potandum dederis vomitu, stomachique subuersione peribit. *Dioscorides.* Medius lapis in Media inuentus est apud fluuium phasin vnde & nomen accepit. Niger quidem est, sed tritus colorem croceum emittit. Est autem duplicis potentia, bonæ scilicet & malæ. Nam, & tritus in coctura medicinali cum lacte mulieris, quæ semel puerum primo partu edidit, & vntus albugines oculorum curat & omnem illorum dolorem, etiam si fuerit desperatus, podagricos etiam eodem modo cum lacte ouis, quæ semel genuit nasculum sanat: verum si quis ex eo biberit, pulmonem euomet.

Ex Lapidario.

De modo
lapide.

*Ast in Medorum regione lapis reperitur,
Quem Medium vocitant mentis dator atque salutis,
Namque super cotem mulieris lacte solutus,
Que semel atque marem peperit persanat inuictus,
Visu fraudatos iam multo tempore cecos,
Lacte solutus ouis semel atque marem parientis,
Expellit veterem simili de more podagram,
Et fessos reficit sub anhelo pectore fibras.
Hoc & phreneticis sanescunt inguine renes,
Debet in argento mixtus nitro-ve reponi.
Ieiunoque dari, sic utile sit medicamen,
Hic totus niger est, sed non est tota potestas,
Candida dum prodest, dum ledit, nigra vocatur.
Isidorus. Myrrhite dictus est eo quod myrrhæ color in eo est, compressus autem vsque ad colorem nardi spirat suauitatem aromatis.*

De malachite & murhina sue muria.

CAPVT LXXXVI.

Ety-
moo.

Isidorus. Malachites lapis est spissius virens, & crassius quam smaragdus. Hic à calore maluæ nomen

A accepit, & in reddendis laudatus signis. Nascitur autem in Arabia. *Arnoldus.* Malachites est gemma viridis Smaragdo similis, & valde mollis, hæc membrâ custodit à nociuis casibus, & cunas infantium similiter. *Isidorus.* Muria est gemma, quæ apud Parthos gignitur, sed præcipua in Carmania. Humorem sub terra putant, calore densatum, vnde & nomen accepit: varietates eius in purpuram, candoremque & ignem, cum quodam colorum repercussu, quales in arcu cælesti spectantur. Cuius contraria causa, chrysellum facit gelu vehementiori concreto. *Plinius libr. 37.* Primus in urbem Pompeius murhinam inuexit, & eo triumpho capitolino sex pocula Ioui dieauit: Quæ protinus ad vsum hominum transiere, abacis etiam escariisque vasis expetitis. Excrescit in dies eiusdem rei luxus, murhino, 70. sestertijs empto, capaci plane ad sextarios tres calice. Oriens hunc lapidem mittit. Inueniuntur illic in pluribus locis, nec insignibus, maxime Parthici regni, præcipua tamen in Carmania humorem putant sub terra calore densari, amplitudine nunquam paruos excedit abacos, crassitudine vero quanta dictum est. Vasi potorio, potentia splendoris eius est sine viribus, nitor potius quam splendor. Sed in precio varietas est colorum, subinde circumagentibus se maculis in purpuram candoremque & tertium ex vtroque ignescente veluti per transitum coloris purpura rubescente, aut lacte candescente. Sunt qui maxime in his laudant extremitates, & quosdam colorum repercussus, quales in arcu cælesti spectantur. Maculæ pingues in eis placent. Translucere quicquam vel pallere vitium est. Item sales verrucæque non eminentes, sed vt in corpore etiam plerunque sessiles, aliqua & in odore commendatio est.

Muria dicitur obliquamen eius

De nitro, & nose, & onyche.

CAPVT LXXXVII.

Arnoldus ubi supra. Nitrum est lapis subalbidus atque perspicuus. Huius virtus est dissoluendi, & attrahendi, & contra ictericam valet. Nose lapis est, qui & borax, de quo dictum est supra. Onyx est gemma nigri coloris, & est aliud genus nigrum cum albis venis, hunc Arabia, & India mittunt. Eius species quinque sunt ex diuersitate venarum & colorum. Hic collo suspensus vel digito tristitiam, & timores excitat, & phantasmata in somno. Multiplicat quoque rixas, & lites, ac pueris saluam auget, & si præsens sit sardius tunc non nocet onyx. *Aristot.* Onyx lapis (si suspendatur supra pectus hominis) pallorem, & tumorem ac tristitiam facit. *Plinius ubi supra.* Exponenda est onychis ipsius natura: propter nominis societatem hoc in gemma transit, & à lapide ex Carmania. Sudones dicit in gemma candorem esse in similitudinem humani vnguis. Item chrysolithi colorem, & sagedæ, & iaspidis, Onyx indica plures dicitur habere varietates, igneam, nigrâ, cingentibus candidis venis oculi modo interuenientibus, quarundam oculis obliquis venis. Sotacus, & Arabicam onychen tradit, sed à cæteris distare, quod Indica igniculos habeat albis cingentibus zonis singulis pluribusve aliter quam in Indica Sardonyce. Illic enim esse momentum, hic vero circulum. Arabicas onychas inueniri nigras zonis candidis. Satyrus carnosas esse indicas parte carbunculi, parte chrysolithi, & amethysti. Totum id genus abdicat. Onychen autem veram plurimas variatque cum lacteis zonis habere venas, omnium in transitu inenarrabili colore existente, & in vnum redeunte concentum grata suauitate. *Isidor.* Onyx in gemmam transit ex lapide, sic dicta, eo quod habeat in se permixtum candorem in similitudinem vnguis humani, Græci enim vnguem onychen dicunt, hanc India, vel Arabia gignit. Arabica autem hæc ab indica distat, quod indica igniculos habet albis cingentibus zonis. Arabica autem nigra est, cum candidis zonis. Genera eius quinque.

Virtus onychis.

Arabica onyx.
Indica.

Ex li. de nat. rer. Onyx est lapis preciosus ex parte albus A
& ex parte niger, lites & discordias commouet, & multiplicat. De lapide onychino duæ sunt opiniones. Dicit enim Gloss. super Leuit. quod ostreola sit parua suauiter redolens, à magnitudine, & colore vnguis, humani dicta. Habet enim colorem medium inter rubeum, & album: hæc aquis exempta durefcit in lapidem sicut margarita. Beda tamen videtur velle, quod onychinus siue onyx (vt ipse dicit) niger ex parte sit intercurrentibus albis, & rubeis zonis. Platearius autem dicit, quod onycha vel onyx est genus gummi fluens ex arbore, quod postea durefcit in lapidem, sicut de succo legitur. Sed forsitan aliud dicit onycham, quam onychinum. Onycha tamen pro onychino ponitur secundum Gloss. in loco Exodi, vbi de vnguento compositionis agitur. Valet autem onychinum contra scabiem, & albificat faciem. In ignem vero missus odorem suauissimum reddit. Hoc etiam de onycha valde mirabile fertur, quod cum nihil adeo exiguum sit, quod non lædat oculum, si intrauerit, hic infirmo appositus oculo, sponte sua, quasi sensata res intrat sine læsione, circuitque oculum, & omnes partes interius penetrat, quousque contrarios viderit esse humores, prorsus excutit.

Contra scabiem.

Prodeit oculo.

De opalo, & oppallio seu ophthalmi

CAPVT LXXXVIII.

Isidorus. Opalus est lapis diuersarum colore gemmarum distinctus. Est enim in eo carbunculi tenuior ignis. Amethysti fulgens purpura, Smaragdi nitens viriditas, cunctaque pariter sub quadam varietate lucentia. Nomen habet ex patria. Sola enim parturit eum India. *Plin. ubi sup.* Opali sunt in India, quibus preciosissimam gemmarum compositores gloriam, & maxime inenarrabilem difficultatem dederunt, quia sunt in eis cuncta pariter incredibili mixtura lucentia, alij summo fulgoris augmento colores pigmentorum æquauerint, alij vero sulphuris ardentem flammiam, aut etiam ignis oleo accessi. Magnitudo nucè auellanæ æquat, in ligni apud nos historia. Extat hodie quoque gemma generis huius propter quam proscripserunt ab Antonio Senator Nonius filius Strumæ Nonij eius, quem Catulus Poeta in sella curuli visum indigne tulit, Auulque Seruiliij Noniani, quem Consulem vidimus. Illeque proscripserunt fugiens hunc ex fortunis suis omnibus annulum abstulit secum. Quem certum est sestertij viginti milibus aestimatum. Miraque Antonij feritas atque luxuria propter gemmam proscribentis, nec minus Nonij contumacia proscriptionem suam amantis, cum etiam abrosas corporis partes bestia relinquant, propter quas periclitari se sciant. Opali vitia si color in florem herbæ, quæ vocatur Heliotropium exeat, aut chrysellum aut grandinem. In Galacia, & Tharso ac Cypro, qui profecit opali gratiam habet, sed mollius nitet raro non scaber. Summa coloris ex aere, & purpura constat, viriditas smaragdi deest. Melior color ille constat cuius fulgor vini colore fuscatur, quam qui aqua diluitur. Arnold. Ophthalmis est lapis preciosus, gestanti se contra omnes oculorum morbos proficiuus, visum eius acutum confortat, per omnia vero circumstantium visus & oculos excæcat & obumbrat.

Magnitudo opali.

Annulus inastimabilis pretij.

Ophthalmis reddit inuisibilem.

Ex Lapidario.

*Auertens oculis morbos opallius omnis,
Aferitur, furum tutissimus esse Patronus,
Nam se gestantum visus conseruat acutos,
Ac circumstantes obducta nube retrahit,
Vt possint spoliare domos impune latrones.*

De Orithe, & ostracite.

CAPVT LXXXIX.

Arnoldus. Orithes est lapis triplicis generis, vnus est rotundus ac niger. Alius viridis, & maculas albas habet. Tertius est cuius altera pars asperfa est, altera plana. Et est corpus quasi ferri lamina, hic lapis gestatus & oleo rosaceo mixtus prohibet ab aduersis casibus atque pestiferis reptilium, & aliorum animalium moribus. Idem appensus mulieri prohibet ipsam imprægnari, & si prægnans est abortit.

Triu. generis.

Ex Lapidario.

*Latiferos morsus, niger atque rotundus orithes,
Quos fera, vel cornu, vel sauo dente peregit,
Cum rosco mixtus perfecte curat oliuo.
Per vastas syluas interque seras gradientes,
Illesos seruat morsus abigendo serarum.
Qui vires, & maculas albas habet, alter orithes,
Casibus aduersis portatus ubique resistit,
Tertius asperitur sama grauioris orithes,
Alter pars cuius crebris est, aspera clauis,
Alter lauior est, corpus quasi lamina ferri,
Hic facit appensus ne fiat sæmina prægnans,
Aut vt si prægnans fuerit cito fundit abortum.*

Isidorus. Ostracites gemma est testacea, durior est altera similis ahati, nisi quod achates politura pinguescit. Duriori tanta inest vis, vt alia gemma sculpan- tur eius fragmentis.

Ostracite.

De panthero ac paanite.

CAPVT XC.

Isidorus. Pantherus est lapis varius ex omnibus penè coloribus constans, vnde & nominatus. *Arnoldus.* Pantherus est lapis multos habens colores sparfos, simulque defunctos, scilicet nigrum ac viridem, & rubeum, Est etiam pallidus, & purpureus ac roseus, hic luscus efficit visus. *Ex libro de natura rerum.* Panthera lapis est omnium ferè colorum, sic dicta ab huius nominis bestia, hic rabiem sedat, totque dicitur habere virtutes, quot & colores.

Etyman.

Ex Lapidario.

*Pantherum multos restantur habere colores.
Nan niger, & rubens, viridis, pallensq; videtur,
Purpureus, roseus, simul sparfosq; colores,
Hos habet, & varios distinctus schemate vernat,
Expedi hunc orto quam primum sole videri,
Vt victor possis omnes exire per actus,
Ipso namque die poterit te vincere nemo.*

Arnoldus. Paanites lapis est genitus de Michedon, & est femineus sexus. Nam certo tempore concipit, lapidemque consimilem parit, & confert prægnantibus.

Paanite. parit.

Ex Lapidario.

*Gignitur in Machedon regione lapis paanites,
Femineus sexus referens imitando labores,
Nam quibus ex causis dubium, sed tempore certo,
Concipit, & parit, & parientibus auxiliatur,
Vltima quas urget dubij discriminis hora.*

De padoros, & pontica, & prasio ac pyrite.

CAPVT XCI.

Isidorus. Padoros est gemma post margaritam gemmarum candidarum secunda, de qua quæritur in quo numerari colore debeat, totiens iactata per pulchritudines nominis alienas adeo vt decoris prærogatiua vocabulo sit facta. Ponticæ gemmæ dicuntur à ponto genere diuerso, nunc sanguineis, nunc auratis guttis micantes, Alia stellas habentes, alia quoque longis colorum ductibus lineatæ. Prasius est lapis pro viridante colore sic dictus, sed vilis cuius alterum

Pontica Etyman.

genus

genus sanguineis abortit punctis. Tertium vero distinctum est virgulis tribus candidis. Arnoldus Prasius est gemma cuius color conspicuus viridisque visum confortat.

Ex Lapidario.

*Conspicuis Prasius gemmis solet annumerari,
Sed non est carus contentus quippe decore,
Vtile nil affert, nisi quod decet, & iuuat aurum,
Altera sanguineis species est illita guttis,
Tertia candidulis tribus est inscripta licuris.*

Pyrites. Isidorus. Pyrites gemma nigra quidem existit, sed attrita digitos adurit.

Ex Lapidario.

*Cui fuluus color est cui nomen ab igne pyrites,
Se negat astringi pertractarique recusat,
Tangi vult leuiter, pauida que manu retineri.
Nam pressus nimium digitos stringentis adurit.*

Auctor. De hoc Plinius dictum est superius, ubi actum est de lapidibus insignioribus.

De Quirino, & quamidro, & raday & ranny.

CAPVT XCII.

Arnoldus. Quirinus est lapis qui reperitur in vppæ nidis, hic secretorum proditor in somno est, & phantasias auget. *Quamidros* lapis à cerebro trahitur vulturis, valet contra quasilibet causas nociuas replet lacte mammillas. *Raday*, & donatides idem lapis est niger atque translucens. Inuenitur in capite Galli maris, quando datum est comedere formicis. Idem gestatus (vt dicitur) valet ad impetrandū quodlibet. *Ranny* est idem, quod bolus armenicus, & est lapis subrubeus. Huius virtus est constrictiua sanguinis disenteria menstruorumque.

De Sapphyro.

CAP. XCIII.

Isidorus. Sapphyrus lapis est cæruleus cum purpura, habens pulueres aureos, sparfos, optimus apud Medos, nunquam tamen perlucidus. Helinandus ubi supra. Sapphyrus circa syrtes lybicas inuenitur, fluctibus expulsus à vento, mixtus arenis, cælo sereno similis, sed vilum non transfinit. Caste portari vult, gemmaque gemmarum dicitur, & lapis sanctus. *Plinius ubi supra.* Sapphyrus enim aureis collucet punctis. Cæterum inutiles sculpturæ chrySTALLINIS interuenientibus centris: que sunt ex his cyanei coloris, mares existimantur. Arnoldus. Est gemma fulgens, & vt cæli puritas flamma; Optimus est Sapphyrus densus, & non translucens, Hunc Indica regio mittit, Aliud vero genus dant syrtes; hic lapis hominem reddit castum, & firmat in bonis animum. Mites, & humiles facit, & magicis artibus deseruit. *Glossa super Apocalyp.* Sapphyrus sereno cælo similis est, qui radijs solis percussus ardentem emittit fulgorem. *Ex libr. de natura rerum.* Sapphyrus sereno colore cælo assimilatur. Nunquam tamen quantumcunque purus sit, imaginem in se vt speculum ostendit. Dicitur autem optimus esse contra fraudes, & contra inuidiam, & terrores, ad pacem quoque gratiofus est. Sed oportet vt ille, qui portat, summo studio castitatem seruet. Orientales Sapphyri sunt optimi, maximè hi, qui vehementer splendent colore cæruleo & quasi nubeculas habent in superficie coloris densioris. Sunt & quidam Orientales Sapphyri, qui lapidem rubich admixtum habent, hique inter cæteros cariores sunt, & virtute potentes.

Ex Lapidario.

*Sapphyri species digitis aptissima regum,
Egregium fulgens puroque simillima cælo,
Vtilior est nullo virtutibus atque decore.
Hic, & syrtes lapis est plerisque vocatus,
Quod circa syrtes lybicas permixtus arenis,*

*Fluctibus expulsus seruente freto reperitur,
Ibe sed optimus est, quem tellus Media gignit.
Qui tamen asseritur nunquam transmutare visum,
Quem natura potens tanto ditauit honore,
Vt sacra & merito gemmarum gemma vocetur,
Et qui portat eum non vlla fraude necatur,
Inuidiam superat, nullo terrore mouetur,
Hic lapis (vt perhibent) educet carcere vinclos,
Obstructaque fores ac vincula tacta resoluit,
Ferturque & pacem bonus esse ad conciliandam,
Et plusquam reliquas amat hanc necromantia Gemmam,
Vt diuina queant per eam responsa mæteri.*

De virtute ipsius in medicina remedio.

CAPVT XCIV.

Isidorus. Sapphyrus lapis est, qui & ornicus dicitur, corpora præbet integra bonique coloris. Tortiones ventris cum lacte portatus curat, & omnia vlcera cum lacte sanat. Aristot. Sapphyrus positus super aigid, idest arteriam, calorem mitigat, & dum ponitur super corpus hominis, malam suspicionem aufert, atque à turbatione liberat. Arnoldus. Sapphyrus corpus vegetat, & integra membra conseruat. Curat dolorem frontis, sudorem restringit. *Ex libr. de natura rerum.* Sapphyrus morbum illum horribilem fugat, qui vulgariter dicitur Noli me tangere. Sed post fugationem dicitur vitari color. Membra gestantium se vegetat, & confortat, tumores sedat, vlcera sanat.

Ex Lapidario.

*Hic corpus vegetat, conseruat, & integra membra,
Corporeis etiam morbis lapis iste medetur.
Scilicet ardorem refrigerat interiorem,
Sudorem stringit nimio torrente fluentem,
Contritus, lacti superillitus, vlcera sanat,
Tollit & ex oculis sordes, & fronte dolorem.
Et vnijs lingua simili ratione medetur.
Sed qui gestat eum, castissimus esse iubetur.*

De Sagda, & sandafiro.

CAPVT XCV.

Isidorus. Sagda est gemma prasini coloris apud Chaldaeos, cuius tanta vis est, vt permeantes naues è profundo petat, & catinis ita tenaciter adhæreat, vt nisi abrasa parte ligni vix separetur.

Ex Lapidario.

*Difficilis gemmas super omnes Sagda repertu,
Nunquam sciretur nisi se daret inueniendam,
In medio siquidem natus lapis ille profundo.
Naues incautas petis è regione meantes,
Et pralambentis tabulis hærendo carina.
Ad portum trahitur maris, ignavis data nauis,
Est autem morsu tabula sic fixa tenaci,
Quod nequit abrasa ligni sine parte reuelli,
Hunc prasinus color est regio Caldaica tellus*

Isidorus. Sandafirus nascitur in Indis loco eiusdem nominis: Species eius est quod velut intra lucidum ignem intus aureæ guttæ fulgent. Constat inter omnes quantum stellarum accedat numero, tanto & precium accedere. Plinius. Sandafiros antraciti cognata est ex gemmis ardentibus, quæ aliqui grammatiten vocant. Nascitur in India loco eiusdem nominis. Gignitur & in Arabia ad Meridiem versa. Commendatio summa, quod velut in translucido ignis, intus stellantes transfulgent aureæ guttæ, semper in corpore, nunquam in cute. Accedit religio à syderum cognatione ab inspectoribus narrata, quia ferè stellarum hyatum numero, & dispositione stellantur, & ab hoc à Caldeis in cærimonijs est habita. Mares distinguit austeritas quodam vigore apposita pinguescens. Indicæ quidem visus hebetare dicuntur. Blandior

femineis est flamma. alliciens magis, quam accendens. Sunt, qui Arabicas indicis præferant. Numidæque chrysolitho similes illas dicunt. Ismenias vero negat poliri Sandafros propter teneritatem, & ob id magno venire. Sunt qui & sandafira vocent, Affert errorem aliquando nominis similitudo. Sandafeser Nicander Sandeserion vocavit. Alij sandereson. Quidam autem habent sandastron, & illam sandareson in India nascentem nomen loci custodientem mali coloris, viridis omnibus improbatam.

De Sardio.

C A P. XCVI.

Vilitas.

Color.

Laudatissimas.

Tria genera.

Damnati.

I Sidorus. Sardius gemma sic dicitur, eo quod à sardis primum reperta sit, hæc rubrum habet colorem marmoribus præstans, sed inter gemmas vilissima. Inuenitur autem plurimis locis in officinis lapidum hærens in saxo cordis modo. *Arnoldus.* Sardius est gemma rubei clarique coloris, & sunt eius quinque species, sed hic utilior est alijs. Gaudium accendit, timorem pellit, audaces reddit, & mentem exacuit. Eoque præiente lapis onyx non potest nocere. *Plinius.* Sarda quoque ex gemmis ardentibus est vilissima, quæ nomen cum sardonioche communicat. Ipsa est vulgaris gemma, primumque sardibus reperta. Sed laudatissima circa Babyloniam, cum lapidicina quædam aperirentur inuenta est, hærens in saxi corde, hocque modo metallum apud Persas defecisse traditur, sed compluribus alijs locis inueniuntur, ut in epyro, & alio. In India trium generum inuenitur scilicet rubeum, & quod demum vocant à pinguedine. Tertium quoque quod argenteis bracteis sublinitur, perlucet Indica, crassiores sunt Arabica, Circa Leucadiam Epyri quoque inueniuntur, & circa Ægyptum, quæ bractea aurea subliniuntur. In his autem mares exiccatus fulgent, femina vero pinguiora sunt, & crassius nitent. Nec alia gemma fuit apud antiquos vsu frequentior. Hac certe apud Menandrum & Philomeneni superbiunt fabulæ, nec vlla est ex translucentibus, quæ tardius humores suffuso hebetetur, oleoque magis quam alio liquore, damnantur ex his melleæ, & validius testaceæ. *Ex libr. de natura rerum.* Sardius rubei coloris est, sed acri, ut rubea terra, hic sanguineum fluxum restringit, & est idem, quod lapis Cornelius, de quo dictum est superius, ut dicit *Glos. super Exod.*

De Sardonioche.

C A P V T XCVII.

Tres colores.

Effectus.

I Sidorus. Sardonix gemma, ex duorum nominum societate vocata est. Est enim ex onychis candore, & sardio. Constat autem ex tribus coloribus, subterius nigro, medio candido, superius minio; hæc sola in signando nihil ceræ auellit. Reperitur autem apud Indos, & Arabes, detecta torrentibus. Genera eius sunt quinque. *Helinandus.* Sardonix optimus est ad sigilla, quia nihil ceræ tenet. *Arnoldus.* Sardonichus lapis est, cuius color est niger, & albus ac rubeus, sed magis supereminet rubeus, & qui colores hos habet magis distinctos, laudabilior est, & qui densior est. Quinque sunt eius species, inter quas hic magis utilis est. Transmittitur ex Arabia, & India, luxuriam depellit, hominemque castum, & pudicum reddit. *Plinius.* Sardoniches olim, ut ex ipso nomine apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc est velut carnibus vngue hominis imposito, & utroque translucente. Ceperuntque pluribus hæc gemmæ coloribus intelligi, radice nigra, vel ceruleum imitante, & vngue; creditum enim candido pingui, nec sine quadam specie purpuræ candore in minium transeunte. Has Indis non habitas

in honore Zenothenis scribit, tantæ aliis magnitudinis, ut inde capulos factitarent. Etenim constat ibi torrentibus detegi: placuisse autem in initio nostro orbi, quoniam solæ prope gemmarum sculptæ ceram non auferrent. Persuasimus deinde & Indis ut ipsi quoque gauderent his, viturque perforatis utique vulgus tantum in collo. Et hoc est indicarum argumentum. Arabica excellunt prope lucido circuli candore, atque non gracili, nec in recessu gemmæ vel in deiectu renitente, sed in ipsis vmbonibus nitente, præterea substrato nigerrimi coloris. Et hoc indicis cereum, aut corneum inuenitur etiam circuli albi, quædamque in his arcus cælestis est anhelatio. Superficies autem locustarum maris crustis rubentior. Iam enim melleæ, vel saculentæ, hoc enim nomen est vitio, improbantur. Et si Zona alba fundat se, non colligatur. Simili modo si ex alio colore in se admittat aliquid enormiter. Nihil autem in sua sede ab alieno interpellari, placet. *Arist.* Sardonix contrariatur malis operationibus onychis, quamdiu vicinatur ei. *Ex libr. de natura rerum.* Sardonix ex duobus lapidibus naturaliter factus est, in parte rubeus ex lapide sardio, in parte vero albus, & in parte niger, qui duo colores sunt ex parte onychis. Habet autem speciem pulcherrimam, ubi colores permixti fuerint, sed nullam virtutem habere dicitur, nisi quoniam, & sardius, scilicet quod ipso præsentate lapis onyx nocere non potest. Nescit autem conuellere ceram, & eum qui hunc portat oportet esse prudentem, & humilem.

De Selenite atque syrtite.

C A P V T XCVIII.

I Sidorus. Solenites gemma, translucet candido melleoque fulgore, continens imaginem Lunæ. Quam iuxta cursum ipsius astri perhibent in dies singulos minui, & augeri. Nascitur in Persia. *Arnoldus.* Sienites est gemma Persidis: cuius color est, ut Iaspidis: Lunares motus seruat, gestaturque languentes, ac debiles curat. *Ex libr. de natura rerum.* Selenites lapis est colore pulchro: maxime albo, rubeo, vario, purpureo, quem portat Indiæ testudo. Horum quoddam genus est: quod viret ut herba, hunc qui portat in ore fertur diuinare futura. Igne nunquam frangitur. Inter dissidentes amorem reconciliat, phisicos curat. Auctor. Ista duo vocabula gemmarum chelonites, & selenites videntur confundi: & vnum pro alio sumi, ac vitio scriptorum alterutrum corrumpi. Nam eadem ex parte hic dicuntur de Selenite, quæ superius dicta sunt de chelonite.

Ex Lapidario.

Non sic selenitem fas est omnino silere,
 Qui velut herba virens & iaspidis emula gemma,
 Lunares motus, & menstrua tempora seruat,
 Crescit enim luna crescente minorque minuta.
 Efficitur; tanquam cælestibus anxia dantis,
 Idcirco sanctus lapis à plerisque vocatur,
 Dicitur esse potens ad conciliandum,
 Languores lenit: phisicosque iuuare putatur,
 Toto gestatus crescentis tempore lunæ,
 Nec minus & toto per detrimenta fluens,
 Effectus miros, & commoda plurima præstat.

I Sidorus. Syrtites gemma est, sic vocata: quoniam in littore Syrtium in parte Lucaniæ primum est inuenta, huius color est croceus: continens intus stellas languidas, & sub nubilo renitentes. Auctor. Syrtites appellatur, & sapphyrus: sicut ex lapidario iam dictum est superius.

Magnitudo.

Arabica excellens.

Vitiosa.

Augetur & minuitur cum luna.

Syrtites.

De smaragdo.

C A P. XCIX.

Smaragdus omnium gemmarum virentium habet principatum. cui veteres post margaritas & vntones tertiam tribuunt dignitatem. Dicitur autem smaragdus à nimia viriditate: quia omne satis viride smaragdum dicitur. Nullis enim gemmis, vel herbis maior quàm huic viriditas est, Nam herbas virētes ac frondes exuperat. Sculptentibus quoque gemmas nulla gratior oculorum resectio est. Solo enim contuita implet oculos, nec faciat. Præterea longinquo amplificatur visu: inficiens circa se viriditate repercussam aerem. Cuius corpus si extentum est sicut speculum ita imagines reddit. Nam Nero Cæsar gladiatorum pugnas in smaragdo spectabat. Ferunt & in Cypro insula in tumulo reguli hermię iuxta cæterias leoni marmoreo inditos oculos smaragdinos ita radiantes in gurgitem, vt thynni territi refugerent. Smaragdi mero & viridi oleo proficiunt: quamuis natura imbuantur. *Solinus.* Smaragdis nihil iucundius, nihil vtilius vident oculi. Imprimis virent vltra herbas aquaticas, deinde fatigatos obtutus coloris lenitate rescipiunt. & quos alterius gemmæ fulgor retuderit, smaragdi recreant. Nec ob aliud placuit, vt non sculptentur, ne offensum decus imaginum lacinijis conturperetur: quanquam qui verus est, difficiliter vulneretur. Probantur hoc pacto: si aspectus transmittant: si cum globosi sint proxima sibi inficiant aere repercusso, Aut cum concaui sunt, inspectantium facies æmulentur, qui nec umbra, nec lucernis mutantur, Optimos tamen sortiuntur sicus, quibus planities resupina est & extenta, *Plinius ubi supra.* Auctor est Iuba smaragdum, quem cholam vocant, in Arabia ædificiorum ornamentis includi, & lapidem quem alabastriten vocant Ægyptij Complures vero è proximo laconicos in monte taygeto erui, medicis similes, & alios in Sicilia. Inferitur smaragdis, & quæ vocatur tanos, è persis veniens, gemma ingrata viridis, & intus fordidâ. Itemque chalcosmaragdos in Cypro venis ærejs turbida. Theophrastus in Ægyptiorum commentarijs reperiti tradit, eorum regi à rege babylonio missum smaragdum munere quatuor cubitorum longitudine: triumque latitudine fuisse quoque apud eos in delubro Iouis obeliscum è quatuor smaragdis quadraginta cubitorum longitudine, latitudine vero in vna parte quatuor, & duorum in parte altera. Se autem scribente in Tyro Herculis templo pilam è smaragdo esse: nisi si potius pseudosmaragdus sit. Nam & hoc genus reperiti & inuentum esse in Cypro ex dimidia parte smaragdum, ex dimidia iaspidem: nõdum humore in totum transfigurato. Appion etiam plistonices pauloante reliquit scriptum: esse in labyrintho Ægypti colossæum serapin è smaragdo nouem cubitorum. *Ex libro de natura rerum.* Forma smaragdi optima est plana: quia dum strata est, adubratur

De smaragdi speciebus varijs.

C A P. C.

Isidorus. Smaragdi genera sunt 12. sed nobiliores scythici. Secundum locum tenent hætriani, qui colliguntur in commissuris saxorum flante Aquilone. Tunc enim tellure deoperta intermicant, quia his venis arenæ maximè mouentur. Tertium Ægyptij qui reperiuntur circa copron oppidum Thebaidis collibus excavatis. Reliqui in metallis ærarijs inueniuntur, sed vitiosi. Nam aut æri, vel plumbo, vel capillamentis, vel sali similes notas habent. Smaragdi (vt dictum est) optimos sortiuntur si tus, quibus planities resupina est & extenta. Vitiosi

A eorum habent intrinsecus quasdam fordea plumbo, vel lapillamentis, vel sali similes; lauatur austero mero, sed viridi proficiunt oleo. Præcipuus est honor scythicis: & scythiæ quidem terræ locupletes sunt, inhabitabiles tamen. Nam cum auro & gemmis affluant gryphes, vniuersa tenent, alites ferocissimi, & vltra omnem rabiem desæuientes, quorum obstinate immanitate, aduenis accessus rarus est. Visos quippe decerpunt velut geniti ad plectendum auaritiæ temeritatem. Cum his Arismapi gens monocula dimicat, vt lapides intercipient. *Arnoldus.* Smaragdus lapis est viridissimi coloris: cuius species sunt 12. scilicet Scythici, Britannici, Iulaici, & qui nascuntur in venis æris, & Maculosi, & Chalcidoni. Melioresque sunt Scythici, qui de Griphibus eripiuntur, & quos visus penetrat eorumque luce aer tingitur, & quos nec lux, nec umbra obscurat, & quorum forma est plana, & concaua, hic opes auget & in causis verba persuasoria præbet.

De eodem.

C A P. CI.

Plinius. Smaragdorū nobilissimi sunt Scythici: deinde Bactriani. Tertio Ægyptij, porro genera quædam in metallis inueniuntur ærarijs. Quapropter ex his Ægyptij principatum obtinent: dos eorum in colore liquido, nec diluto, hic colorem expellit, & aciem recipit, sed & vitia demonstrari oportet reperia, omnium quidem eadem sunt, quædam tamen nationum peculiaria, sicut in homine. Cyprij variè glauci magisque, ac minus in eodem smaragdo alijs partibus tenorem illum scythicæ austeritatis non semper custodiunt. Adhuc quibusdã intercurrit umbra surdusque fit color, qui improbat etiam dilutior. huicque genera distinguuntur. Et sunt aliqui obscuri: qui vocantur cæci. Alij vero densi, nec è liquido translucidi; Quidam varia nubecula improbati, aliud est hoc quam umbra. Nubecula siquidem albicans vitium est, cum viridis aspectus non pertransit, sed aut intus occurrit, aut in fine visum candor excipit, hæc coloris vitia, ista corporis capillamentum, sal, plumbago. Ab his Æthiopici laudantur acriter virides: sed non facile puri aut concolores. Democritus in hoc genere ponit hermicos, ac persicos. Illos quidem pinguius extumescentes. persicos vero translucidos, sed non iucundi tenoris. Imple re visum, quem non admittant, Felium pantherarumque oculis similes; Namque & illos radiare, nec perspicui; Eisdem hebetari in Sole, in umbra resulgeret, & longius quam cæteros nitere. Omnium horum vitium est, quod felis colorem, aut aeris habent. In Sole dilucidi quidem, ac liquidi, sed non virides, hæc vitia in Atticis maxime in argentarijs metallis reperia sentiontur in loco, qui Thoricos vocatur, semper minus pingues, & è longinquo speciosiores. frequens & his plumbago, hoc est vt in Sole videantur plumbi. Illud autem est peculiare quod quidam ex his senescunt, paulatim euanida viriditate, ac Sole læduntur. post hos Medici plurimum habent varietatis, interdum & è saphyro. Hij fluctuosi sunt ac rerum imagines complexi, vt, verbi gratia, papauerum, aut auium pinnarumque vel catulorum, ac simillium. Qui tamen virides nascuntur quoniam meliores fiunt oleo. nec est aliorum amplior magnitudo. Carchedonii, nescio an in totum exoleuerint postquam metalla æris ibi defecerunt, semper tamè fuere viles nimiumque fragiles, colore incerti, & virentium in caudis paunorum, columbarumque in collo plumis similes: ad inclinationem magis, ac minus lucidi, venosi quidem ac squamosi.

Optimi vitiosi.

Virtus.

Comparatio smaragdorū

Plumbago.

Senescentes Smaragdi.

Smaragdus viridis.

Oleo proficiunt.

Probatio.

Smaragdus mero longitudo.

Duodecim genera smaragdorū.

De smaragdi virtute in medicinis.

C A P. CII.

Dioscorides. Smaragdus collo suspensus hemitriteum, & morbum caducum curat, visumque debilem confortat, & oculos illætos conseruat, lasciuos motus compescit, memoriamque reddit, & contra dæmoniacas illusiones valet, ac tempestatem auertit. *Aristot.* Lapis smaragdus visum sanat: & si ponatur ad epileptici caput, iuuat, si super arteriam, calorem eius temperat. *Ex lib. de natu. rerum.* Smaragdus si reuerenter portetur, morbum caducum fugat, & morbum qui hemitriteus vocatur, visum etiã refocillat: & oculos purgat. Qui vino ablatus, vel oleo perunctus, hominem gratum etiam verbis facit, libidinis quoque motus compescit. fertur etiam diuitias augere, persuasionem in omni negotio facere, & facundiam patare.

Ex Lapidario.

*Omne virens superat forma viridante smaragdus,
Lucidus atque virens, lenis & lenissimus ille,
Ardet aqua lotus, yestinguitur unctus oliuo.
Prodest gestatus tamedis interente lymphæ.
Et dilutus aqua dentes firmat labefactos,
Per suffumigium mulierum menstrua recedit.
Accensus prodest sumi nidore caducis,
Effugit immites simili ratione chelydros.
Idem dæmonibus contrarius esse videtur.
Euersos ventres iuuat, & præcordia sanat.
Vincit prestigias, & carmina dura resouit,
Et solet, ut perhibent, deprehendere virginitatem.
Prægnans poterit aquam triduo qua mersus habetur.
Quo vexabatur fundit cito libera partum.*

De Solis gemma & succino.

C A P. CIII.

Isid. Solis gemma est candida, quæ nomen ex hoc traxit, quod ad speciem solis in orbem fulgentes radios spargit. Succinum quem Græci electron vocant fului cereique coloris, fertur arboris succus esse, & ob hoc hic sic appellatus. Constat autem eum non esse populi succum ut phaetontis fabula dicit; sed pinæ arboris. Nam accensum tædæ nitore flagrat, nascitur autem in insulis Oceani Occidentalis: sicut gummi, densaturque ut chrysellum, rigore vel temere. Ex ea fiunt decoris gratia agrestium monilia femininarum, vocari autem à quibusdam dicitur arpaga: eo quod attritu digitorum accepta caloris anima folia paleasque & vestium simbrias rapiat: sicut magnes ferrum. Quocumque autem modo libeat tingitur, Nam anchusæ radice, conchilioque inficitur. *Ambros. in Hexaameron. li. 3.* Clementem licet esse sermonem quod electrum lachryma virgulti sit, & tantæ materiz soliditatem lachryma durecat, nec leuibus astruitur id testimonijs, quantum folia aut furculorum minutissimæ portiones, aut exigua quædam animantia in electris sæpe reperiantur, quæ videntur cum adhuc molliora esset recepisse, & solidata tenuisse. *Solinus.* Succinum vnde primum nascitur est corticosum, deinde incoctum adipe lactentis suis expolitur ad quem videmus nitorem. Amellum dicitur Phalerum, de similitudine vini, aut mellis. In aperto est, quod folia rapiat, quod paleas trahat. Quod vero medeatur multis vitalium incommodis, medentium docuit disciplina.

Opiniones falsæ de Succini origine.

C A P. CIV.

Plinius. Succinum proximum obtinet locum in delicijs femininarum: plurimi dixerunt Poetæ Es-

Achyfus, Philoxenus, Nicander, Euripedes, & Satyrus Phaetontis icti fulmine sorores fletu mutatas in arbores populos, lachrymis electrum annis omnibus fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum vocamus. Et electrum hinc appellatum, quia sol elios est vocatus; Quod falsum esse testimonio patet Italiæ. Modestiores æquè falsum prodidere scilicet in extremis Adriatici sinus inuis rupibus arbores stare: quæ ortu canis hanc gemmam effunderent. Theophrastus in Liguria dixit effodi, Phaetontem in Æthiopia Hammonis obuisse: ob id delubrum ibi esse atque oraculum, & in eo oraculo Hammonis electrum gigni. Philemon etiam dicit esse Fossile, & in Seythia erui duobus locis. Vno scilicet in loco candidum atque cerei coloris, quod vocaretur electrum. Alio in loco fuluum, quod appellaretur subaltericum. Tertium quoque demonstrat quod vocat Lyncurion, fierique ex vrina lyncum bestitum, è maribus quidem saluum, & igneum, E feminis autem languidius atque candidum. Alij dixerunt langurium. In Italia quippe langurias bestias esse, Zenonthenis easdem langas vocat, & circa padum his vitam assignat. Sudues arborem quæ gignat in Liguria. In eadem sententia, & Metrodorus fuit. Sotacus credit in Britannia arboribus effluere, quas Electridas vocavit Picheas Gotonibus, Germanicæ genti Accolis æstuarium Mentonomon nomine ab Oceano spacio Radiorum sex milium. Ab hoc diei navigatione insulam abesse abalum, Illo vere fluctibus aduehi, Et esse concreti maris purgamentum, Incolas pro ligno ad ignem eo uti, proximiisque Teutonis vendere. Huic, & Timeus credidit sed insulam Basiliam vocavit; Philemon negavit flammam ab electro reddi, Nicias solis radiorum succum intelligi voluit, hos circa occasum credit vehementiores in terram actos, pinguem sudorem in ea parte Oceani relinquere. Deinde æstibus in littora Germanorum eijci. In Ægypto quoque simili modo nasci, & sacal vocari. In Syria feminas inde verticillos facere, & Harpaga vocare, quia vestium simbrias rapiat, & paleas foliaque. Theophrastus Oceano id exæstuate, ad Pyrenæi promontorium eijci. Asurubas tradit iuxta Atlanticum mare esse lacum Cæphisida, quem Mauri vocant electrum, hunc sole excalefactum, è limo dare fluitans electrum. Sophocles tragicus poeta ultra Indiam fieri è lachrymis Meleagridum auium Meleagrum descriptum. Multa quidam Poetæ tradunt æquè fabulosa, sed hoc in ea re, quæ quotidie inuehatur, & abundet, & hoc mendacium coarguat, serio quemquam dixisse, summa hominum cõtentio est, & mendaciorum est impunitas intoleranda.

De certa ipsius origine ac proprietate.

C A P. CV.

Succinum itaque certum est in insulis Septentrionalis Oceani gigni, & à germanis glessum appellari. Itaque & à nostris insularum vnam ob id glessariam appellatam. Nascitur autem desfluente medulla in arboribus pinæ generis, ut gummi in cerasis. Eruptum humoris abundantia, densatur rigore, vel tempore aut mari. Cum vero intumescens æstus rapuit ex insulis, certè in littora expellitur, ita volubile, ut pendere atque in vado confidere videatur. Quod arboris prisce nostri crediderunt esse succum, ob id appellantes succinum. Pinæ autem arboris esse, indicio est pyneus in attritu odor. Et quod accensæ tædæ modo ac nitore fragret, hodieque Transpadanarum feminis agrestibus monilium vice succina gestantibus maximè gratia decoris est, ac medicinz, quia tonsilis creditur resistere, fauciumque vitis vario aquarum genere iuxta illos guttura vicinasque carnes infestare. Nasci & in India certè est. Archelaus, qui regnavit in Cappodocia, illinc corti-

ci pinco

Virtus.

Etymon succini.

Tinctura.

Amellum.

Fabula phaetontis de electro.

Lyncurium.

Alias Gotonibus.

Errori de electro.

Glessum.

Succinum vnde.

Medetur glessum.

ci pineo inhzrente tradit aduehi rude atque poliri la-
te incoctum, & liquidum primo distillare, argumē-
to sunt quzdam intus translucentia, vt formicæ, aut
culices, lacertæque. quas musteo non est dubium ad-
hæsisse inclusas indurescenti. Cum autem plura sunt
eius genera, præstantissimi sunt odoris candida. Sed
nec precium est his neque terris. Maior auctoritas est
fuluis. Ex his etiam amplior translucentibus est præ-
terquam si nimio ardore flagrent, imaginemque igne-
am inesse non ignem placet. Summa laus est Fal-
lernis à vini colore sic dictis, molli fulgore perspi-
cuis. Sunt in quibus & decocti mellis lenitas
placet. Quocunque modo tingi libeat hædorum
sebo, & anchusæ radice, inficiuntur etiam con-
chylio. Cæterum attritu digitorum accepta vi ca-
loris, attrahunt in se paleas foliaque arida, & hu-
iusmodi videlicet leuia, vt ferrum magnes lapis. Ra-
menta quoque succini oleo addito, flagrant diluci-
dus atque diutius, quàm lini medulla: in omnibus
denique alijs vitijs vsus placet aut ostentatio, in suc-
cinis deliciarum conscientia tantummodo: vsus ta-
men succinorum in medicina reperitur aliquis, sed nõ
ob hoc placent fæminis. Infantibus adalligari pro-
dest amuleti ratione. Calistratus, & ætati cuiusque
contra lymphationes tradit prodesse, vrinæ difficulta-
tibus valet potum atque adalligatum: hic & diffe-
rentiam nouam attulit, appellando chrisoelectrum
quasi coloris aurei, & matutino aspectus grauissimi.
Rapacissimum ignium, & si iuxta fuerit, celesterrimæ
ardescens. Succina ex gemmis quæ translucentæ sunt
adulterandi magnum habent locum, amethystis ma-
ximè, cum omni (vt diximus) tingantur colore. *Ex
lib. de natura rerum.* Succinu est gemma, quæ vul-
gariter appellatur lambræ. hoc crocei coloris est, &
vt vitrum aliquando translucet. Castitatem por-
tantibus conferre dicitur, fumus eius iuuat parturiē-
tes, & fugat serpentes, prima quidem gutta quæ de ar-
bore pino fluit, pura, & lucida est, & hæc est illa quæ
in æstate calida profilit. Reliquo vero tempore fluens
obscura est, & immunda.

De teogolitho, & topazio, & turcoi.

C A P. CVI.

Solimus. Teogolithus est lapis oliuæ nucleo similis.
Spernitur cum videtur, sed vim aliorum vincit
bonis remedijs. Solutus quippe haustus, pulsus cal-
culis renum dolorem ac vesicæ leuat. *Isidor.* Topa-
sion est lapis ex virenti genere, omnique resplendens
in colore. Inuentus est primum in Arabiæ insula, in
qua trogloditæ prædones fame, & tempestate fessi,
cum herbarum radices effoderent, eam inuenerunt.
Scribit enim Plinius hanc gemmam tantæ repertam
magnitudinis, vt ex eo Ptolemæus Philadelphus sta-
tuam faceret quatuor cubitorum. Est autem ampli-
sima gemmarum. Egregia topazio gloria est suo vi-
renti genere, & cum reperta est omnibus prælata.
Iuba topazion insulam in rubro mari continen-
tem, stadijs 300. abesse tradit, nebulosam, & ideo
sæpe à nauigantibus quæsitam, & ex ea causa no-
men accepisse. Topazion enim trogloditarum lingua
significationem habet quærendi. Ex hac primum
importatam Beronicæ Reginz quæ fuit mater se-
quentis Ptolemæi à Philemone Præfecto Regis ac
mire placuisse, & inde factam statuam Arsione Pto-
lemæi Philadelphi vxori quatuor cubitorum, sacra-
tam delubro quod aureum cognominabatur, recen-
tissimi auctores, & circa quoddam Thebaidis ala-
bastræ oppidum nasci dicunt, duoque ipsius genera
faciant, videlicet praso idem atque chrysopterum
chrysoptasio similem, eius similitudo tota ad succum
porri dirigitur. Sola nobilium limam sentit, ceteræ
saxo, & cote poliuntur hæc & vsu atteritur. *Glossa su-
per Apocaly.* Topazius quo rarior eo præciosior, &

A habet duos colores ex auro, & ætherea claritate. Ma-
ximè lucens cum Solis splendore tangitur, superans
omnium gemmarum claritates, in aspectum suum
singulariter prouocans aspicientes, quem si polis,
obscuras: si naturæ relinquis, clarior est, & nihil eo
carius regibus inter diuitias. *Arnoldus.* Topazij duæ
sunt species, vnus color est auro similis. Alterius
clarior est magis, & tenuis. Nascitur in Arabia, &
in eiusdem nominis insula, valet contra hæmorrhoi-
das, & passionem lonaticam iram sedat, & tristi-
tiam, Contra noxios quoque motus, ac phrenesim,
& contra mortem subitanam valet, vndas feruentes
compefcit, easque bullire prohibet, idolum extrin-
secus receptum repræsentat, vt in speculo concauo
vniuersum. *Aristo.* Topazion cum ponitur super ho-
minis vulnus cessat fluxus eius. Est autem aliud ge-
nus, quod si supra rem bullientem suspenditur,
cessant ampulæ ipsius. *Ex lib. de natura rerum.* To-
pazius ille cuius color auro similis est, hic magis præ-
ciosus est. Aliud autem genus est multo lucidius, &
colore magis tenue, sed deterius. Hic lapis inter cæ-
tera quæ facit, dicitur etiam iram luxuriamque re-
stinguere. *Arnoldus.* Turcois est lapis cuius color
est flauus in album vergens, à regione Turcia dictus
in qua nascitur. Et est virtus eius visum conseruare
saluum etiam à nociuis extrinsecis casibus, dum est
super ipsum, hilaritatem quoque inducit.

De Varach, venice ac veientana, & vnioue.

C A P. CVII.

Varach siue sanguis draconis, est secundum Ari-
sto, lapis, secundum Medicos succus herbæ ru-
bentis coloris, virtus eius est contra quemlibet flu-
xum, sed præcipuè sanguinis, & ex eo atque argento
vivo algala fit. Venix est lapis Armenicus, qui est co-
loris subalbidi, hic valet contra melancholiam, contra
vitium splenis, & hepatis, & passionem Cardiacam.
Isidorus. Veientana Italica gēma est à veletanis reperta
nigra facie albis intermicantibus notis. *Ex lib. de nat.
re.* Vnio lapis est in insula Capuz sic dictus, quia vir-
tute, & nobilitate est vnicus, hic tantæ continuitatis
est, quod nulla in eo patet venarum vel squamarum
diuisio, sed planus est ad modum glaciæ. Na-
turaliter tamen aperit se contra rorem cæli, ipsum-
que in se recipit, & continet tanto tempore, quanto
mulier fetum gestat in vtero suo. Et tunc tandem
illum rorem per tantam moram in lapidem iam
conuersum emittit quasi fœtum suum, aluumque
iterum recludit, quod nullum in eo patet diuisionis
vestigium. Vterus vero nunquam prædicto aperietur
modo. In mane quidem est desuper mare, ibique
recipit cæli rorem, deinde ad fundum maris des-
cendit, ibique receptum in se rorem illum conuertit
in lapidem. *Auctor.* Quia vero vnio idem est
quod margarita, vel species margaritæ, de hac dictū
est plenius superius, vbi actum est de margaritarum
origine ac proprietate.

Ex Lapidario.

*Tollitur è conchis species memoranda marinis,
Vnio dictus ob hoc, quod ab vnio tollitur vnus.
Nec duo, vel plures vnquam simul inueniuntur,
Cuius ad ornatum, laudatur candida forma,
Cum deceat vestes, deceat cum nil minus atatum,
Concha temporibus certis referantur hiantes,
In cælum patulum rores haurire supernos.
Ex quibus orbiculi candentes concipiuntur,
De matutino sit clarior vnio rore.
Ros vespertinus satus solet edere fuscas,
Et iuuenes Concha dant Bacchas candidiores.
Obscurat satus Concharum grandior atas,
Quanto rorantis fuerit plus aeris haustum.
Tanto maiorem gignit conceptio Baccham,
Vltra semiuntem, sed crescere nulla putatur.*

Quod

*Tingendi
modus.*

*Contra lym-
phationes.*

Virtus.

Virtus.

*Magnitudo
Topazij.*

*Topazion
dicitur ab
insula cog-
nominata.*

Color.

*Vsus medi-
cinalis.*

Turcois.

Varach.

Venix.

Veientana.

Vnio.

Quod si celsa micent tonitru conuersa cornice,
 Conchæ diffugiunt subita formidine clausæ.
 Sic intercepto conceptio deperit haustu,
 Et fit abortiuum quod ceperat inde creari.
 Insignes Bacchas prædam maris India gignit.
 Gignit & insignes antiqua Britannia Bacchas.

De iri, & Zimni ellaxuri, & zignite.

C A P. C V I I I.

I Sidorus. Iris apud Arabiam nascitur in mari ru-
 bro coloris christallini, sexagulata, dicta ex argu-
 mento iris. Nam sub tecto percussa Sole species,
 & colores cælestis arcus in proximos parietes imi-
 tatur. Plinius. Proximum cerauniæ nomen habet
 iris, quæ in quadam effoditur insula rubri maris, quæ
 distat à Beronicæ vrbe, 60. millia passuum, cætera sui
 parte chrystallus. Itaque quidam christalli radicem
 esse dixerunt, hæc sub tecto percussa Sole, species ac
 colores arcus cælestis in proximo pariete eiaculatur,
 subinde mutans, magna que admiratione sui varietate
 augens. Sexangulam vt crystallum esse constat,

Sexangula
 est.

A sed aliquas esse scabris lateribus, & angulis inæqua-
 libus. Dicunt etiam in aperto Sole proiectam ra-
 dios in se recedentes discutere. Aliquas vero ante
 se proiecto nitore adiacentia illustrare. Colores au-
 tem non nisi ex opaco reddunt, nec vt ipsæ habeant,
 sed vt repercussu parietem illidant. Optima est quæ
 maximos facit arcus, simillimosque cælestibus. Zim-
 niellazuri est lapis, cuius cælestis color est fla-
 uus cum corpusculis aureis, Inde fit & nostrum;
 Virtus eius est contra melancholicam passionem, &
 contra quartanam, & syncopen ex vaporibus me-
 lancholicis. Zignies est lapis vitrei coloris, qui collo-
 gestatus contra noctilucam valet. Sanguinem strin-
 git, ac mentis alienationem depellit, & si ad incen-
 dium ignis tenetur flamma eius extinguitur. *Auctor.*
B Hæc de opere primo tertie diei id est de aquarum
 congregatione ac terræ denudatione, de natura quo-
 que vtriusque, & earum rerum scilicet inanimata-
 rum, quæ vel ex eis, & cum eis à principio create
 nascuntur, vel etiam nunc per processum tem-
 poris iugiter procreantur, Ad præsens dicta suffi-
 ciant.

Optima.

Vis Zignie.

